

Phisicorum
Aristotelis
Liber.

K. Schylion
cento

Phia

Baccalaureus

aaquv aq
/yuvqos dylia
uofsq / dylvur
/uuvqos avaa
avai uofsq / v
sq / v / hz avai

um aqaa sc
aqdij / vqv
/uuvqos qv
v / uuvqos
av / dylia

/av / uuvqos sqp / v / uuvqos
sq / v / uuvqos
sq / v / uuvqos
sq / v / uuvqos
sq / v / uuvqos
sq / v / uuvqos

quq / v / uuvqos
sq / v / uuvqos

P
R

D

IO A
pylo

AP

Pro Audio

ARISTOTELIS

LIBELLI, QVI

Parua naturalia

VVLGO APPELLAN-

TVR: VIDELICET

De sensibus, & ijs quæ sensibus
percipiuntur.

De memoria & recordatione.

De somno & uigilia.

De somnijs.

De diuinatione per somnum.

De motu animantium.

De diuturnitate & breuitate uitæ.

De adolescentia & senectute, uita
& morte.

De respiratione.

IOACHIMO PERIO-
nio interprete.

Eiusdem Perionij in eisdem libellos
Observationes.

Item rerum & uerborum in ijsdem me-
morabilium Index.

BASELÆ, PER IO-
annem Oporinum.

180398
I

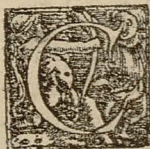
D.
R.
sian
Pan

disse
& o
lent
super
uissi
co d
aliās
ex re
ne a
Nam
omn
omn
coer
ratio

D. CAROLO LOTHAR-
RINGO, CARDINALI GV-
siano, Pontifici Remorum, Abbatiq³ D.
Pauli apud Cormæriacum, Ioachimvs Pe-
rionius Benedictinus Cormæria-

cenus S., P. D.

V^m philosophia omnis per-
feres quædam præclara est,
hominisq³ cognitione di-
gnissima: tum uel maxime
ea illius pars, quæ de natura
differit, tantam dignitatē, utilitatēq³
& oblectationem habet, ut cum excel-
lentibus artibus comparata, eas longē
superare uideatur. Quod quidē et si gra-
uissimis firmissimisq³ rationibus hoc lo-
co doceri potest, tamen quoniam hoc
aliàs conati sumus facere, nunc tantum
ex rerum in quibus uersatur, multitudi-
ne ac uarietate persuadendum putauī.
Nam cum ex his quatuor notis naturis
omnia constent, cœlestesq³ globi hæc
omnia quasi rerum initia complexu suo
coerceant, eorum omnium hæc ars una,
ratioq³ naturæ scientiā proficitur. Nihil

Præfatio.

est enim tam in cœlis arduū, tamq̃ ex-
celsum, quò non hominū qui hanc pri-
mi inuenerūt, acies animi penetrauerit,
nihil tam abstrusum atq̃ abditum in ter-
ræ uisceribus, quod non illi eruerint: ni-
hil tam demersum in mari, quod nō sint
diligentia laboreq̃ cōsecuti: res deniq̃
nulla in cœlo, igne, aere, aqua, terraq̃ ui-
get, cuius non causas diligentissimè per-
secuti sint. Quem ego locum si copiosè
tractare uelim, singillatimq̃ omnia ex-
plicare, citius me dies deficiet, quàm o-
ratio. Sed satis est perspici, quàm longè
lateq̃ hæc siue ars, siue ratio pateat, ut
quæ ex eius studio utilitas, quæ oblecta-
tio percipi possit, intelligatur. Quòd si
uno uerbo quid de eius amplitudine te-
nendum sit, exponendum est, quicquid
Plinius septē & triginta illis libris com-
plexus est, id ferè ratio naturæ comple-
ctitur. Hanc quidem philosophiæ par-
tem tertiam, ut reliquas duas, Aristote-
les maximo uir ingenio, omnibusq̃ bo-
nis artibus præditus, Græco sermone,
reprehensis correctisq̃ aliorum senten-
tijs, explicauit. Sed cum eam ab illo nō
nulli ad nostrorum hominum cognitio-
nem

Praefatio.

nem transferentes, tam illoto, tamq̃ in-
culto sermone tractauissent, ut in facie
reginae artium Philosophiae, quae ornatu
suo honestissima erat, deformitas quae-
dam & macula iniusta uideretur: quod
in alijs duabus partibus iam feci, ut pri-
stinam illam suam pulchritudinē, quam
amiserant, recuperasse magna ex parte
uideantur: id mihi in hac quoq̃ parte fa-
ciendum iudicaui, ijs praesertim in libris
qui in scholis publicis legi & explanari
solent. Itaque cum alios alijs clarissimis
hominibus libros, quos ipse de Natura
scripsit, à me editos misissem, illa omnia
eiusdem opuscula, quae Parua naturalia
uulgò nominantur, in tuo nomine appa-
rere uolui, ut qui anno superiore Topi-
ca Theologica nostra accepisses, idem
etiam haberes à nobis aliquid eorū quae
ab Aristotele transtulisses. Nec uerò ca-
su factum est, ut hos ad te potissimum li-
bros mitterem, sed consilio atq̃ ratione:
habuicq̃ in eo & meae facultatis rationē,
& dignitatis tuae. Nam & nitorem eum
adhibui orationis, qui hominum studia
ad legendum excitare posset: & libelli
ipsi eas res cōtinent, quas, quoniam hu-

Præfatio.

manæ sunt, cognitione tua nō indignas
iudicabis. Nam in primo, ut ab eo pri-
mum ordiar, de sensib. agitur, ijsq; quæ
percipiuntur sensibus: quæ ex disputatio-
ne falsas ueterum philosophorū de cer-
nendi ratione sententias cognosces, A-
ristotelisq; uerissimam, quam omnes se-
quuntur. Est illa quoq; præclara de co-
lorum generibus, eorumq; origine di-
sputatio: nec minus iucunda ea, quæ in
exponendis saporum generibus, ac mu-
tationibus, ijsq; rebus omnibus quæ sa-
pore præditæ sunt, & quæ non præditæ,
tota cōsumitur. Quid uerò dicam, quan-
tum oblectationis habeat locus ille, quo
& de odorū ui, generibusq; idem disse-
rit: & contra Pythagoreos animātia nul-
la esse docet, quæ odore uictitent? Iam
uerò ut ad proximum librum, qui est de
memoria & recordatione, ueniamus, te-
nere quid sit memoria, quid à sensu, spe,
recordatione, doctrinaq; differat, qui-
busq; in rebus cernatur, & qua in parte
animi sita sit, quæ res eā pariant, partēq;
conseruent, in quibus bestijs reperiatur,
qui homines eadem ualeant aut non ua-
leant, & cur: hæc inquam tenere, summe
cuiusdam

Præfatio.

cuiusdam est & utilitatis & uoluptatis. Nec minorem uoluptatem is qui proxime sequitur, promittit. Nam & quid somnus sit explicat, & qua in parte animi primum insit, & an cuncta animantia dormiant, & cur somni cupiditate ducantur, ac dormiant: id est, quæ sint somni causæ efficientes, qui etiam somno opprimi uel non opprimi natura soliti sint: quæ iucunditatis plena est oratio. Quid uero de somnijs dicam? an non eorum ratio tota oblectationis est? ueluti quid somnium sit, quæque animi parte somniemus, quæque sint causæ efficietes somniorum. Quæstio etiam illa de diuinatione ex somnijs, quæ philosophorum animos multum exercuit et anxio, peperitque inter eos magnas dissensiones, eo libello qui de ea re scriptus est, acutissimè explicata, causarum eius diuinationis expositione, magnam animo tuo oblectationem uoluptatemque afferet, & ad intelligendos libros Ciceronis de eadem quaestione maximè adiumentum. Reliqui sunt libri, aut libelli potius, de motu animantium, de diuturnitate & breuitate uitæ, de adolescentia & senectute, de uita & morte, de respiratione: in quibus

Præfatio.

quibus quantū simul & utilitatis & uoluptatis ex causarum cur quicq; eorum eueniat cognitione, percipi possit, nulla oratione exprimere possum. Hæc quidem omnia Aristotelis opuscula, ut in Græcis exemplaribus distincta sunt, ad te mitto: ut quib. nunc officijs possum, dum maiora molior, meam in te fidem, perpetuamq; obseruantiam declarem: quæ ut tibi grata sint, te uehemēter etiā atq; etiā rogo. Vale clarissime Cardinalis. Lutetia Parisiorum.

XIIII. Cal. Maij.

M. D. L.

ARISTOTELIS DE

Sensu, & ijs quæ sensibus percipiuntur, Liber,
Ioachimo Peronio Benedictino Cor-
meriaceno interprete.

Voniam de animo per se antè explicatum est, ac de facultatibus uniuscuiusque eius partium sigillatim: sequitur ut quæ nam animatum, eorumque omnium quæ uitæ beneficio utuntur, propriæ sint actiones, quæ communes, consideremus. Ac ea quidem posita sint, quæ de animo diximus. De cæteris autem, ac primum de primis disseramus. Constat quidem ea quæ maximum pondus habent, communiaque sunt & propria animantium, communia animi esse ac corporis: quo in genere est sensus, memoria, ira, appetitus, et uno nomine cupiditas, & præterea uoluptas, ac dolor. Hæc enim ferè in omnibus animalibus reperiuntur. Præterea eorum partim omnium quibus uita data est, communia sunt, partim animantibus, quibusdam conueniunt. Horum autem ea quæ maximum pondus habent, cæterisque præstât, quatuor tantum paribus continentur: ut uigilia & somnus, adolescentia & senectus, spiratio & exspiratio, uita & mors: quæ quid sint, ac quibus ex causis eueniât uidentum est. Physici etiam est, ualitudinis ac morbi primas causas animaduertere, præsertim cum nec ualitudo nec morbus in ea quæ uita careant, cadere possit. Itaque ferè ij omnes qui in naturæ ratione uersantur, & medici qui arte accommodatè ad philosophiam præditi sunt, maxima ex parte uel in ijs quæ ad medicinam pertinent, sinè artis faciunt ac statuunt:

aa uel

Aristot. liber de Sensu,

2.

uel certe ex ijs quæ naturam attingunt, principii dæ-
centes, de medicina disputare solent. Ea aut quæ dicta
sunt, communia & animi esse & corporis, hinc sciri
potest: quod eorum partim cū sensu coniuncta sunt, par-
tim à sensu proficiuntur, ita tamen, ut quedam eius
affectiones sint, alia habitus, nonnulla custodie atq; cō-
seruationes, aliqua interitus & priuationes. Sensum
aut à corpore animo euenire, tum ratione doceri po-
test, tū sine ratione intelligi. Sed de sensu et sentiendi of-
ficio ac munere. & quam ob causam animantibus hæc
affectio cōueniat, in libris de Animo diximus. Anima
tibus aut, qua ex parte unūquodq; animal est, sensus
conuenit. Hoc enim ipso animalis naturā à non anima-
li distinguimus. Ac de his quidem ut sigillatim differa-
mus, tactus & gustatus in omnia cadunt necessariò:
ita tamen, ut tactus propter eā causam quā in libris de
Animo diximus, cadat, gustatus propter cibū à pestifero
ita se-
cernit, ut insuauē & ingratiū fugiat, salutarē gratūq;
appetat: omninoq; succus ac sapor eius est partis ani-
mi affectio, quæ alēdi uim habet. Ii aut sensus qui à re-
bus extrinsecus adhibitis oriuntur, ut odoratus, ut au-
ditus, ut aspectus, ijs animantibus quæ gradiuntur, om-
nibus quæ ijs quidē prædita sint, conseruationis salu-
tisq; causa dati sunt, ut & præsentiendo pastum quæ-
rant, & exitiosū pestiferumq; declinent. Iis aut quæ
etiam prudentia prædita sunt, sensus eosdē natura at-
tribuit, ornatus dignitatisq; causa, quippe cū multas
dissimilitudines nucient, quib. tū eorum quæ sub intelli-
gentiā cadunt, tū eorum quæ agenda sunt, scientiā pru-
dentiāq;

Et hīs quæ sensib. percip.

adentiamq; adipiscuntur. Horū aut in ijs quidem quæ necessarium uitæ cultū desiderant, aspectus etiam per se ac ui sua plus potest, in percipiendo et intelligendo aliena ui. auditus propterea, quod multas ac uarias rerum distinctiones explicet: aspectus autē uis propterea, quod omnia corpora colore persusa sint. Itaque hoc ipso sensu ea quæ sunt omniū cōmunia, percipiuntur maximè. communia autē appello, ut figurā, magnitudinem, motum, statum, numerū. Auditus uerò sonorum dissimilitudines solum declarat, paucis autē etiam uocis et orationis: auditus aut aliena ui ad discendum et percipiendū maximū affert adiumentū. Oratio enim et sermo doctrinæ causa est, cū audiatur, nō per se, nec ui sua, sed per aliud, cū ex nominibus constet, quorū quodq; sit nota. Itaq; cæci ij qui utroq; horū sensuū à primo ortu priuati sunt, aptiores sunt ad discendū, quā ij qui à primo ortu surdi sunt. Ac de ui quidem quæ cuiq; sensui data est, antè dictum est.

Corporis autē partes, quibus nasci et existere sensus soleant, nonnulli quidē pro elementorum, ex quibus corpora constāt, ratione exquirūt: et cū nō possunt ad quatuor illas sedes sensus, qui quinque sunt, adhibere, de quinto hærēt. Faciunt aut omnes aspectū, uim naturāq; igneā imitari, quod causam alicuius effectus ignorēt. Cū enim torquetur ac mouetur oculus, tū ignis species elucere ac prodire uidetur, quod in tenebris, uel cū palpebræ obductæ sunt, solet cōtingere: tū enim etiā in tenebris accidit. Quod etiā aliā dubitationē affert. Si enim nō ita est, aliquis sentiēs et cernens quippiā quod cernatur, ignorabit. necesse ergo erit,

Cap. 2.

eundem suum oculum cernere. Cur igitur ei quiescenti idem non usuuenit? Sed huius rei causa, & quaestio nis, cur aspectus ignis esse uideatur, hinc intelligenda est. Solitæ sunt enim res leues in tenebris micare, non tamen lumen ex se profundunt: pupilla aut oculi quæ medium locū tenet, leuis uidetur. Hoc uerò apparet, cum oculus torquetur, propterea quod unum quasi duo esse uideatur: quod quidē motus celeritas efficit, ut aliud uideatur esse id quod cernit, & quod cernitur. Itaque non ita fit, nisi citò, et in tenebris id eueniat: propterea quod ea quæ leuia sunt, in tenebris micare solent: ueluti piscium quorundam capita, & sepiæ atramentum. Quod si lentè oculi moueantur, non contingit ut simul duo & unū, id quod cernit, quodq; cernitur, esse uideatur. Illo autem modo se ipse oculus cernit, quemadmodum etiam in relatione. Alioqui si ignis esset, quemadmodum & Empedocli placet, & in Timæo scriptū est, aspectusq; exeūte quasi ex lucerna lumine eueniret, cur etiā in tenebris oculi non cerne rent? Nam aspectum extingui dicere in tenebris, cum exit, id quod Timæus confirmat, prorsus nihil est. Quæ enim luminis extinctio est? Omne enim quod calidum & siccum est, uel humore uel frigore extinguitur: ut ignis qui in prunis est & flamma, quorum neutrum lumini contingit. Quod si fortè contingit, sed propter paruitatem id nos fugit, profectò & interdiu & in aqua extingui lumen oporteret: et cum gelu omnia obrigescunt, maximè tenebras existere. Flammæ enim hoc, ijsq; naturis & corporibus quæ deslagrant, contingit. Nunc uerò nihil tale usuuenit. Empedocles autem

Et ijs quæ sensib. percip.

autem in ea sententia interdum uidetur esse, ut aspectum dicat, id quod antè dictum est, lucis ex oculis emissionem oriri. Scribit enim hoc modo:

Vt cum mente uiam quis agens noctis sub opacum,

Præparat is lychnum, torrentis lumen & ignis

Laternamq; aptat, quæ uentos arceat omnes.

Dissipat hæc flantis tum dura incommoda uenti:

At lux exiliens, proprium diffusa per orbem,

Collucetq; uia, radijs pellitq; tenebras.

Haud aliter tunicis clausus subtilibus ignis,

Per pupillarem citius diffunditur orbem.

Ingentem hæc prohibent circumlabentis aquæ uim:

Ignis at excurrit, quantum se fundere possit.

Atque hoc quidem modo nos interdum sentit cernere.

Interdum autè ijs fluxionibus, quæ proficiantur à

corporibus quæ uidentur. Democritus uerò, quod aquæ naturam aspectum imitari dicit, rectè sentit: quod

autem aspectum splendorem, diluciditatemq; ipsam esse ait, non rectè. Hoc enim contingit, propterea quod

oculus leuis & planus est, nec in eo quod cernitur in-

est, sed in eo quod cernit. Relatione enim id efficitur.

Sed nihil omnino etiam nota ei erant ea quæ de rebus

speciem sui præbentibus, & de relatione uerè traduntur.

Absurdum est ei etiam non uenisse in mentem quæ-

rerè, cur oculus tantum cernat, aliarum autem rerum

nulla, in quibus imagines exprimantur. Ac illud quidem

uerum est, aspectum aquæ naturam imitari: sed

tamen non cernimus, quia aqua est, sed quia perlucidus est oculus, quod etiam cum aere commune habet:

sed facilius & diuturnius aqua, quam aer seruari &

retineri potest. Itaque pupilla & oculus naturam a qua imitantur. quod etiam res ipsa declarat. Nam & quod defluit ex oculis cum labefacti sunt, aqua planè uidetur: & in ijs qui admodum pueri infantesq; sunt, splendore ac fulgore præstat. & albugo oculorum in ijs quidem animantibus quæ sanguinem habent, pinguis sanguinisq; plena est. q. eo à natura effectū est, ut humor ipse liquoris expers permaneat: ob eamq; causam pars est nulla corporis, quæ tardius ac minus quam oculus, frigoris incōmoda sentiat. Neq; enim ad huc ea pars quam palpebræ obducunt, frigore obriguit. Eorū aut animantiū quæ sanguine carent, oculi corio duro tecti sunt, idq; pro operculo ualioq; est. Sed hoc planè absurdū est, quod aiunt nonnulli, aspectum extra oculos micando cernere, permanereq; usq; ad astra, aut ad aliquā usq; rem, egrediēdo cū ea coniungi atq; cōfundi Hoc enim præstat dicere, ipsum lumē initio cum oculo coniungi: quanquā hoc etiam stultū est putare. Quid est enim, lumen cū lumine cōiungi? aut quī tandē hoc fieri potest? Neq; enim quæuis res cū quauis coniungitur: & res quæ insita est cū externa, quo tandē modo? cū membrana interiecta sit. Nos quidem alijs libris hoc docuimus, aspectū rei nullius sine luce ullo modo posse existere. Sed siue lumen, siue aera inter rem quæ cernitur, et oculū interiectū ponamus: profectō pulsus is qui ab eo agitur, facit ut cernamus. Nec uerò sine causa id quod interius est, aquæ naturā imitatur. Aqua enim perlucida est, cerniturq; quemadmodum extrinsecus, sic intus, non sine lumine. Aliquid igitur oportet esse quod sit perlucidū, idq; aqua sit

Et ijs quæ sensib. percip.

7

qua sit necesse est, cum non sit aer. Neque enim in extremo oculo animus situs est, nec animi locus & sedes est: neq; uerò dubium est, quin intra nos sit. Itaq; interior pars oculi & perlucida sit, & uim eam habeat ut lumen recipiat, necesse est: idq; perspicui licet ex ijs quæ usui ueniunt. Iam enim nonnullis qui in bello ciuismo diuulnus acceperunt, ut uia & itinera oculorū excisa sunt, tenebræ offundi uise sunt, quasi lucerna extinguita: quod parte ea quæ perlucida est, et pupilla excisa, quasi splendor quidam ademptus esse uideretur. Ex quibus perspicuum est, si in his rebus, hoc ut dicimus, contingit, unamquæq; sensuū sedem & locū eodē modo uini elemento attribui adhiberiq; oportere: ita tamē, ut ea pars oculorū qua cernimus, aquæ, aeris eam qua sonorū uarietates percipimus, ignis naturā odoratū imitari existimare debeamus. Quod enim re ipsa odoratus est, id esse potest, quod eā uim habet ut olfacere possit: quippe cū id quod sensū mouere potest, faciat ut sensus munus suū exequatur. Ita sit, ut sensum ipsum adesse necesse sit, quod uis sua naturā ordine antiquius est. Odor autē quædā est fumū imitatio exhalatio. Atqui exhalatio quæ fumi specie efflatur, ignis naturā est. Itaq; in loco q̄ cerebro uicinus est, sensus odoratus propriè situs est: quādo quidē frigide rei materies caloris uim habet, & oculorū origo eodē modo concluditur: quippe cū ex cerebro constet, quod humore & frigore reliquas corporis partes facile uincit. Ea aut pars in qua inest tāgēdi principatus, terrena est: ea uerò qua gustamus, quædā species tactus est: ob eamq; causam uterq; & tangendi et gustandi sensus, cordi adiunctus et annexus

3. Aristot. liber de Sensu,

est. Est enim cor cerebro contrarium, caloreq; ceteras partes longè ac multum superat. Ac de ijs quidem corporis partibus in quibus sentiendi est fons & principium, ita dictum sit.

Cap. 3.

De ijs autem quæ uniuscuiusque mouentia sunt, ut de colore, sono, odore, sapore, & eo quod sub tactum cadit, uniuersè quidem in libris de Animo diximus: quodq; esset eorum munus & officium, quid etiam esset fungi uniuscuiusque sensus munere. Quid autem quiduis eorum sit, ueluti quid color, quid sonus, quid odor, aut sapor, & tactus, uidendum est. Ac primum de colore dicamus. Eorum quidem unumquodq; duobus modis dicitur, & reipsa, & ui ac potestate: quorum color et sonus qui reipsa sunt, quemadmodum uel idem sint, uel à sensibus quæ in res sibi obiectas intèti sunt, ueluti aspectu uel auditu, differant, aut non differant, in libris de Animo dictum est. Quid autem tum cum ipsa unumquodque eorum est, sensum opusq; faciat, nunc explicemus. Diximus quidem illis in libris, lumen esse colorem rei perlucidæ quodam modo, et ui aliena: propterea quòd cum aliquid igneum est locatum in re perlucida, id quidem quod præsens est, luminis, priuatio autem tenebrarum nomine nuncupatur. Quod autem perlucidum dicimus, id nec aeris proprium, nec aquæ est, nec aliorum corporum, quæ ita uocantur: sed communis est quædam natura & uis, quæ tametsi separari non potest, tamen & cum his et cum alijs corporibus ita coniuncta est, ut in nonnullis maior, in alijs minor eius uis esse uideatur. Vt igitur cæterorum corporum, sic etiā huius naturæ aliquid sit extremum

Et ijs quæ sensib. percip.

9

extremum oportet. Ac luminis quidem natura non in certa re, quæ perlucida sit, coheret. Nec uerò cuiquam dubium est, quin extremum sit quiddā rei perlucida, quæ cum corporibus cohercat. Id autem colorem esse, usu rerum animaduerti licet: cum color omnis aut in extremo insit, uel sit extremitas. Itaque Pythagorei superficiem colorem uocabant. Est enim in corporis extremitate, non quædam corporis extremitas: sed eam naturam, quæ extrinsecus colorata est, etiam intrā esse existimare debemus. Atque etiam aer & aqua colore prædita uidentur, propterea quòd splendor sit eiusmodi: sed illic quia color est in re quæ in certo infirmoq; termino constat, non eodem colore tincta cominus & accedentibus, quo eminus aer & mare uidentur. In corporibus autem, nisi id quod circūsum est, uarietatem mutationemq; faciat, coloris etiam species terminatur. Ex quo perspicuum est, idem & illic & hic coloris esse receptaculum. Ita res perlucida, quatenus cum corporibus copulatur, (copulatur autem & magis & minus) cum omnibus colorem communicat. Quoniam autem in extremitate color inesse solet, certè in hoc etiam extremo insit necesse est. Ergo color erit, rei perlucida in corpore certo & terminato extremitas. In ipsis etiam rebus perlucidis, ut in aqua, & si quid aliud est eiusdē generis, & in ijs quæ colorem proprium habere uidentur, æquè omnibus in extremo adhaerescit. Ac fieri quidem potest, ut in re perlucida id insit, quod etiam in aere lumen præstat: fieri etiam potest ut non adsit, sed absit. Quod igitur illic partim lumen efficit, partim te-

aa 5 nebræ,

nebra, idē in corporib. cādor et nigror ualent. De aliorū aut colorū generibus, iā distinctione adhibita, quot modis id fieri possit, dicendum est. Fieri enim potest, ut etiā inter se ita candor & nigror cōponantur, ac misceātur, ut neuter propter paruitatē sub aspectū cadat: is autē qui ex utroque temperatus concretusq; sit, ita denique cernatur. Is enim neque albus, neque niger esse ullo modo potest. Quoniam autem cum necesse est in colore aliquo esse, et in illorum neutro potest: profectō aliquis mixtus ac temperatus, & quoddam aliud coloris genus sit necesse est. Atque hoc quidem modo plura esse colorum genera, præter album & nigrū, intelligi licet: quæ cum plura dico, proportionē & comparationē intelligo. Tria enim cum duobus, et tria cum quatuor, & cū alijs numeris comparari possunt. Aliorum autem proportionē quidem nullus potest: præstantia uerō & languore, submissioneq; quæ non temperetur, potest. Atque hæc quidem eodem modo inter se affici debent, quo harmoniæ. Quemadmodum enim illic, sic in numeris, ut quique optimē inter se conferri possunt, ita suauitate & delectatione maxima aspectum mouere uidentur: ueluti purpureus & puniceus, et pauci quidā eiusdē generis. quam ob causam perpauca sunt harmoniæ. Reliqui autem colores in numeris eius generis non habentur: uel certē omnes colores in numeris ita habebuntur, ut alij certi, alij incerti sint: atq; hi ipsi, cum non sunt puri ac simplices, quod non in numeris sint, tales existant. Atq; hic quidem unus modus est originis colorū. Alter autē est ob eam causam, quod alij ex alijs emineāt atq; extent: id quod

Et ijs quæ sensib. percip.

II

quod interdū pictores faciunt, cum alium colorē in alium euidentiorē iniiciunt, & inducunt. ueluti cum faciūt, ut aliquid in aqua uel in aere emineat atq; appareat, & cū sol per se quidē candidus est, in splendore autem & fumo puniceus. Atq; etiā hoc modo multa erunt colorum genera, non aliter ac superiore ratione esse diximus: præsertim cum eorū qui eminent, cū ijs qui subiecti sunt, quædā sit comparatio ac proportio. Alij aut nihil cōparando ualēt. Illud igitur absurdū est dicere, id quod ueteres, colores esse fluxiones, eosq; ob eam causam uideri. Neceffe enim erit eis per tactum, rerū omniū sensum facere. Ita fit, ut melius sit ita existimare, sensum fieri ob eam causam quod res quæ interiecta est, à reb. sub sensum cadentib. moueatur, q̄ tactu & fluxionibus. Ac in ijs quidē quæ inter se mixta sunt, necesse est quemadmodū magnitudinem designari quæ aspectum fugiat: sic etiā tempus quod sub sensum nō cadat, ut et motus q̄ suboriūtur lateāt: & unū quod simul appareāt, esse uideātur. Hic autē nō est necesse, sed color qui eminet cum sit immobilis, moueaturq; ab eo qui subiectus est, non similē motum efficiet. Itaq; alius uidetur, atq; diuersus, nec albus nec niger. Ita si nulla magnitudo sensum oculorū effugere potest, sed omnis ex certo interuallo cernitur, quæ nā hæc erit colorū permixtio? Illo etiam modo nihil prohibet cōmune quoddā coloris genus ijs qui procul ab sint, uideri. Nullā enim magnitudinē esse, quæ nō cerni possit, pōst uidebimus. Quod si est tēperatio et permixtio quædā corporū, nō eo solū modo, quē nōnulli fingūt, cū minima inter se illa quidē cōponuntur, non

tamen

tamen à nobis sensu uidentur, sed planè omni ex parte: quemadmodum uniuerse de omnibus in libro quo de Permixtione disputauimus, dictū est. Nam cum illo quidem modo ea demum inter se temperantur, quæ in minimas partes diuidi possunt: in quo sunt genere homines, equi, & semina, (hominum enim homo est minimus, & equorum equus) sit ut horū inter se compositione simul utrorumq; multitudo permisceatur. Vnum autem hominem cum uno equo mixtum esse non dicimus. Quæ autem in minimam quamque partem non diuiduntur, eorum hoc quidem modo permixtio fieri non potest: sed ijs omni ex parte permiscendis, quæ maximè misceri inter se solent. Quod quemadmodum fieri queat, antea cum de permixtione dissereremus, diximus. Sed illud perspicuū est, cur necesse sit, cum aliqua miscentur, colores etiam temperari atque confundi: hoc etiam intelligi licet, hanc ipsam causam in hoc dominari, cur multi uarijque sint colores, non ipsam eminentiam hoc facere, nec illorum inter se compositionem: præsertim cum non ita usuueniat, ut procul & eminus, non propè & cominus unius coloris species aspectui obijciatur eorum quæ mixta sunt, sed omni ex parte id fiat. Multi autem colores erunt, propterea quòd ea quæ miscètur, multis rationibus inter se ita misceri temperariq; possunt, ut quædam habita numerorū ratione, alia propter præstantiam solum, aliq; eo modo què in coloribus qui inter se componuntur, uel in eminentia dicere possumus. Ac de ijs quidem quæ inter se miscentur, in alijs quoque libris disputatum est. Cur autem colorum, saporum,

Et ijs quæ sensib. percip.

43

porum, et sonorum certa sint genera, non infinita, potest dicemus. Quid ergo color sit, & cur multa sint colorum genera, diximus. De sono etiam & uoce ante in libris de Animo dictum est.

Nunc sequitur, ut de odore & sapore differamus. **Cap. 4.**
Eadem enim utrumque ferè affectio est, sed non in iisdem uersatur. Euidentiùs autem nobis est saporum genus, quàm odorum: propterea quòd & hic sensus nobis præ cæteris animantibus imbecilior datus est, omniumq; eorum quibus præditi sumus, est infirmissimus: & tactu cætera animantium genera uincimus, cum eius sit pars quædam sapor. Et aquæ quidem natura saporis omnis expers esse uult, sed necesse est uel in se aquam saporum succorumq; genera sine sensu propter paruitatem continere, ut Empedocli placet: uel certè materiam quandam insitam habere, quæ sit quasi commune saporum seminariù. Illud etiam, ex aqua omnia, sed alia ex alia parte oriri: aut si nullam aqua distinctionem differentiamq; habeat, in eo quod efficiat, causam subesse: ut si quis calorem, aut solem horam causam esse dicat, in qua est sententia Empedocles, id tam perspicuè falsum est, ut oculis conspici possit. Sapores enim à calore mutari cernimus, cum fructus decerpti & soli exponuntur, & igni coquuntur. quod satis argumenti est, eos non ab aqua succum talem trahere, sed in ipso fructu mutari, & ita progressu temporis maturescere, ut ex dulcibus acerbis, amariq; euadant, concoctiq; in omnia saporum genera uertantur. Itemq; fieri non potest, ut aqua sit materies, quasi commune saporum seminariù. Ex eodem enim, exempli gratia,

gratia, cibo & pastu diuersos sapes effici uidemus. Relinqtur ergo, sapes mutari ex eo, quod in aqua quedam affectio consequatur. Illud igitur perspicuū est, uim eam quam saporem appellemus, non à ui tantum caloris accipi. Aqua enim cum omnium humorū tenuissimus est, tum oleum etiam tenuitate uincit. sed quoniam oleum, propterea quod uiscosum est, maiore locū quam aqua occupat, latiusq; funditur: & aqua fugacior est, fit ut difficilior sit aquam in manu quam oleum tenere. Quoniamq; aqua sola cum effervesceat, minimè dēsior efficitur: profectò alia sit causa necesse est, præsertim cum sapes omnes concretionis magis participes sint, et calor in ea re adiumentū afferat. Sapes uerò qui in fructibus reperiuntur, ijdem etiā in terrā conueniūt. Itaq; multi eorū qui de natura quondā disseruerunt, aquam talē, qualis sit terra per quam effluat, esse posuerunt: idq; in aquis salis maxime animaduerti licet. Sal enim quoddā terræ genus est. Quo circa aquæ quæ per cinerē, qui amarus est, funditur, sapore amaro eas res afficiūt, quib. adhibētur. itēq; eæ quæ per alia colātur. Suntq; fontes alij amari, nonnulli acres, sunt etiam qui uarios sapes & succos retinēt. Itaq; rectē in ijs quæ terra ex se fundit, saporū genus existit maxime. Nam cum humor, ut etiā alia, à contrario aliquid accipiat, & quasi patiat, et siccitas eius sit contrariū: fit, ut ab igne quidē aridus est natura sua, aliquid patiat & accipiat. Sed ignis calor proprius est: terræ aut, quemadmodum cum de Elementis disputaremus, dictū est, siccitas. Quia igitur ignis & terra sit, nihil facere aut pati solent, nec quicquam

quicquā aliud. sed quatenus in eis quædā repugnantia
inest, catenus & faciunt et patiuntur omnia. Vt igitur
ij qui colores & sapes aquis diluunt, tali colore ac
sapore aquā insciant: sic natura arida & terrena, cū
per aridā aliam rem terrestremq; delabitur & impel
litur, calore humore quodāmodo afficit. Estq; sapor
ea affectio, quæ à siccitate, quā dixi, in humore gusta
tus gignitur, quæ uim eam habet ut reipsa cōmutare
possit. Quod enim sentiendi uim habet, id ab illa affe
ctione quæ in eo inesse ante potest, eō deducitur: præ
fertim cū illud ipsum sentire, nō ex habitu, sed ex usu
et actione spectetur. Saporess autē non cuiusuis humo
ris, sed eius q̄ alēdi uim habeat, affectionē esse, aut pri
uationē, hinc intelligi licet: quod nec siccitas sine hu
more, nec humor sine siccitate cōstare ullo modo po
test. Nihil enim eorū per se animantibus cibus est, sed
quod ex his permixtū concretumq; est: suntq; eorum
quæ ad animantiū uictum adhibentur, ea quidē quæ
cum mouentia sensus sint, sub tactū cadunt, efficiētes
causæ & accessionis & abscessionis. Horū enim cau
sa est id quod adhibetur, quæ ex parte caloris et frigo
ris est particeps, faciūt enim hæc ipsa, ut animalia cre
scāt, et senescāt. Alit aut id quod adhibetur, quatenus
gustatū mouere potest: propterea quod dulci sapore
uel omnino, uel alio adiuncto & permixto, alūtur om
nia. Ac de ijs qdē in libris de Ortu differendū erit ac
cūratius: nunc uerō quantū necesse est, ea attingēda
sunt. Calor quidē auget cōficitq; cibū, atq; id quod le
uitate præstat, ad se trahit & allicit. Id autē quod sal
sum & amarū est, propter grauitatē respuit. Quodq;
corporibus

corporibus externis calor qui extrinsecus adhibetur, facit: idem in natura animantium et eorum quæ terra eduntur, præstat. Itaque dulci succo aluntur. Adhibentur autem ceteri saporibus eodem modo in uictu, adiungitur salso et acris succo propter uoluptatem, quæ ipsa admiscetur propter repugnantiam, quod dulcedo præter modum alat, emineatque in summo. Quemadmodum autem colores ex albi nigrique temperatione existunt, sic ex dulci et amaro saporibus. Ac singuli quidem pro maiori et minori portione nascuntur, siue certum quendam in his numerum permiscendo, siue incertum sequamur. Qui autem miscendo uoluptatem sequuntur, ij certum sibi numerum tantum proponunt. Ac pinguis quidem, saporis dulcis est genus quoddam: salus autem et amarus ferè idem efficiunt. Acer uerò, austerus, acidus et acutus, his interiecti sunt. ferè enim totidem sunt saporum genera, quot colorum. Septem enim genera utraque ex parte constitui possunt, ut rectè fuscum, nigrum quendam colorem esse dicamus. Ita relinquitur, rutilum albi genus esse, ut pinguem saporè dulcedinis. Phœniceus autem, purpureus, prasinus, et cæruleus, medium locum inter album nigrumque obtinent. Alij uerò ex his mixti temperatiq; sunt. Atque ut nigror in re perlucida candoris, sic salus et amarus sapor dulcedinis in cibo humido priuatio est. Itaque eorum omnium quæ exuruntur, cinis amarulètus est, propterea quod ex eis euauit id quod potioni aptum erat. Democritus uerò, ijque omnes ferè phisici qui de sensu disserunt, absurdissimum quiddam faciunt. Omnia enim quæ sensus mouentia sunt sub,

sub sensum cadere assueverant. Quod si ita esset, profectò unusquisque alius sensus tactus quidam esset. Quod fieri non posse, facile intelligi potest. Præterea ijs omnibus quæ omnium sensuum communia sunt, ut proprijs utimur. Magnitudo enim, figura, asperitas, & leuitas, præterea quæ sunt acuta & retusa in magnitudinibus, ea sensuum sunt: si minus omnium, at certè aspectus & tactus communia. Itaq; cum de his aliquid tradunt, errant: cum de proprijs, non errant. ut cum aspectum dicunt in colore, & auditum in sonis uersari. Sunt qui ea quæ propriè sensibus obijciuntur, ad hæc referant, ut Democritus. Is enim candorem & atrorem, hunc asperitatem, illum leuitatem esse dicit. Succos uerò & saporés ad figuras refert. Atqui uel nullius sensus, uel certè aspectus est, communia internoscere. Quòd si fortè gustatus est potius, certè hoc intelligendū est eius esse sensus, cuius acerrimum sit iudicium, ea quæ in quoq; genere minima sint, internoscere. Ita fit, ut gustatum oporteat & aliorum quæ communia sint, sensum habere, & in figuris plurimum ualere iudicando. Præterea cū ea omnia quæ sub sensum cadunt, inter se contraria sint, ut in colore cādor nigrori cōtrarius est, & in succis ac saporibus dulcis amaro: tamen figurae contraria non uidetur. Cui enim earum figurarum quæ multis angulis constant, ea quæ rotunda est, contraria sit? Iam cum figurarum incertus infinitusq; sit numerus, saporum etiam infinitus sit necesse est. Cur enim aliquis sapor sensum afficiet, alius non afficiet? Ac de sapore & re quæ gustatum mo-

uct, dictum sit. Aliæ enim saporum affectiones in ea parte physica quæ de rebus quas terra fundit, disputat, propriam habent disputationem.

Cap. 5.

Eodem autem modo de odoribus etiam iudicandum est. Quod enim in humore siccitas facit, hoc in alio genere humoris qui succo præditus est efficit, in aere et aqua eodem modo. In quibus nunc quidem id quod perlucidum est, commune dicimus. Sed sub odoratus sensum cadit id quod perlucidum est, non quia perlucidum est, sed quia cum plenum sit siccitatis, quæ succo prædita sit, eam efflat. Neque enim in aere modo, verum etiam in aqua odoratus versatur: id quæ in piscibus et ijs quæ testa obducta sunt animaduerti licet. Olfaciunt enim, cum nec aer in aqua ullus sit, (eminet enim aer, cum inest) nec ipsi pisces respirent. Quod si quis et aera et aquam humida esse ponat, profecto et ea natura quæ in humore eius rei quæ sicca sit inest, odor sit, et odoratum moueat id quod tale sit, necesse est. Affectionem autem eam à re quæ saporem habeat proficisci, ex ijs quæ odore prædita sunt, et quæ non sunt, intelligi potest. Elementa enim, ut ignis, ut aer, ut aqua, ut terra, odore carent, propterea quod ea quæ arida sunt et humida, saporis nullius sint, nisi quid admixtum efficiat. Itaque mare, quoniam sapore et ariditate præditum est, odorem habet: et sal magis odore præditum est, quam nitrū, quod oleum id quod ex eis elicitur, indicat. nitrū autem terræ magis naturam imitatur. Præterea lapides, quoniam saporis nullius sunt, odoratus sensum non afficiunt: li-

Et ijs quæ sensib. percip.

19

gna autem cum saporem habeant, odorem efflant: at
que eorum ea minorem, quæ aquæ copia abundant.
præterea eorum quæ eliciuntur è terra, aurum qui-
dem, quoniam omni sapore caret, nullius est odoris
particeps: æs autem, & ferrum, odore sunt prædi-
ta. Cum uerò igne humor consumitur, omnium feces
minus redolent. Argentum, porro & stannum quo-
niā humida sunt, alia odore uincunt, ab alijs ipsa su-
perantur. Videturque nonnullis, exhalatio quædam
fumi specie odor esse, qui sit terre aeris que commu-
nis. Atque omnes cum de odore differunt, ita senti-
unt. Itaque Heraclitus in ea fuit sententia, ut omnia
que in natura rerum sunt, si fumi natura contineren-
tur, à naribus internosci posse diceret. Omnes autem
cum de odore dicunt, ita sentiunt, ut alij uaporem,
alij expirationem, quidam utrunq; esse ponant. quo-
rum uapor humor quidam est: expirationis fumi speci-
em gerens, quemadmodum dixi, aeris & terre com-
munis est. Et ex illo aqua conglobatur & cogitur:
ex hac quoddam terre genus. Sed fieri non potest,
ut odor horum alterutrum sit: cum præsertim uapor
humidus sit, & exhalatio fumi speciem præbens in
aqua non possit existere: & odoratui, ut antè dictū
est, in aqua locus relinquatur. præterea cum exha-
latio eodem modo quo fluxiones, dicatur: profectò
si nec illa rectè, ne hæc quidem rectè dicitur. Ac il-
lud quidem non est dubium, quin humor & is qui
in aere, & is qui in aqua sit, elui possit: & quodā
modo affici ab ea siccitate, quæ sapore sit prædita.
Aer enim humidus est natura sua. Iam uerò si idem

bb 2 facit

facit in rebus humidis & in acre, ea quæ eluitur siccitas, certè quædam inter odores ac sapes similitudo & comparatio sit necesse est. Quod tamen nonnullis contigit. Nam & acres & dulces sunt odores, & austeri, & acidi, & pingues, & acutis putres ac carioli quadam similitudine respondere dici possunt. Itaque quemadmodum illi gustatui, cum capiuntur, dolorem sua asperitate afferunt: sic carioli omnia odore tetro sensum afficere solent. Ex quo perspicuum est, quod in aqua sapor est, id in acre & aqua odorem esse: ob eamque causam frigus & congelatio tum sapes labefaciunt, tum odores. præsertim cum calorem, qui est causa efficiens, & auctor, frigus geluq; deleat. Genera autem eorum quæ odoratus sensum mouent, duo sunt. Neque enim, ut aiunt quidam, genera non sunt eorum quæ sub odoratum cadunt, sed sunt. Explanandum autem est & quatenus sunt, & quatenus non sunt. Eorum enim genus pro saporum uarietate, quemadmodum dixi, definitum est, uoluptatem quæ sapes, ac dolorem aliunde afferunt. Quoniam enim eius partis animi quæ alendi uim habet, sapor affectio est, desiderantibus quidem saporum odores delectationem afferunt: satiatis autem, & nihil eos requirentibus, non item, ne odores quidem omnino: & cibi qui odoribus conditi sunt, hos tales homines suauitate sua non mouent. Ita hi quidem, iam ut dixi, non per se, sed aliunde suauitate, aut asperitate, sensum mouent. Itaque communes sunt animantium omni-

zm. Qui autem per se ac ui sua uoluptate afficiunt, odorum sunt, ut ij qui efflantur & floribus. Neq; enim magis, neque minus ad cibum inuitant, nec ciborum appetitum famemq; adiuuant, sed contrā potius eam impediunt. Verum enim est id quod in Euripidem falsē dixit Stratis:

Cum lens decoquitur, unguenti nil infundito.

Qui autem his cibos condunt, consuetudine uoluptati uim asserunt, quoad uoluptas quasi una & ab uno sensu profecta, ex duobus sensibus oritur. Atq; hoc quidem genus eorum quæ olfaciendi sensum mouent, hominis est proprium. Quod autem ex saporum uarietate ductum est, id alia etiam animantia, ut antē diximus, attingit. Et illorum quidem genera, quoniam sensum non per se suauitate mouent, pro succorum saporumq; uarietate distincta sunt: horū non item, propterea quod eorum natura per se uoluptatem pariat, aut dolorem. Cur autem hic odor uoluptatem propriē homini asserat, cerebri frigus causa est. Nam cum frigidum sit cerebrum natura sua, isq; sanguis qui ipsum continet, in minutis uenis insit, tenuis ille quidem & purus, sed frigoris incommotis opportunus: sit ut ciborum halitus in eo loco refrigeratus, morbos, qui rheumata dicuntur, pariat. Atq; hoc quidem genus odorum ad ualeitudinis presidium hominum generi datum est. neque enim aliud eius munus & opus est, idq; perspicuē exequitur. Nam cum cibus & aridus & humidus, qui uoluptate sensus mouet, sæpe morborū causas asserat is tamen qui propter odorem, qui ui naturaq; sua

suavis est, iucunditatē habet, utilitatē semper hominibus utcunq; se habeant, afferre solet. Ob eamq; causam respiratione sensus eius oritur non omnibus, sed hominibus, & eorū quæ sanguinem habent, quadrupedibus, ijs' que omnibus quæ acris natura magis utuntur. Nam cum ad cerebrum odores leuitate calorū qui in eis inest, feruntur, tum magis ualent eæ partes quæ eo loco continentur, præsertim cum odor suapte natura uim caloris habeat. Natura autem respirationis usum duabus de causis adhibuit, & id quod illius opus est, ad pectoris præsidium: & quod præter opus illius est, ad odorem. Cum enim respiratur, quasi transitu quodam per nares motum affert. Proprium est autem hominis naturæ hoc genus odoris, propterea quod ei cerebrum datum est, quod humoris & frigoris copia pro portione cæterorum animantium superat. Ob eam enim causam solus homo ex animantibus sensum habet, uoluptatemq; percipit odorum, qui è floribus alijs' que eiusdem generis efflantur. Temperatus est enim eorum & calor & motus, pro portione humoris ac frigoris, quorum pars illa copia abundat. Alijs autem animantibus, quæ pulmonem habent, quoniam respirant, alterius generis odoris sensum natura dedit, ut ne duas sensus sedes faceret. quemadmodū enim homines utriusq; eorum quæ odoratū mouent: sic hæc quoniam respirant, alterius tantum sensu contenta sunt. Quæ autem non respirant, ea non est dubium quin sensum habeant eorum quæ narium sensum mouent. Nam & pisces, & omne genus eorum animantium

Et ijs quæ sensib. percip.

23

mantium. quæ incisuris constant, acriter ac longè
propter genus odoris, quod ad uictum pertinet, tum
cum procul à suo proprioq; odore absunt, tum
sensu percipiunt: ut apes mellis odorem sentiunt, et
longarum fornicarū genus, quas nonnulli culices uo-
cant, et purpure marine: multaq; animalia eiusdem
generis, odoris sensu citò ad pastum proficiuntur.
Sed quo sentiant, non ita perspicuū est. Itaque que-
ri potest, quare odoris sensum habeant, si modò in
ijs quæ respirāt, odoris sensus uno modo reperiatur.
hoc enim in ijs omnibus quæ respirant, uidetur con-
tingere. Illorum enim nullum respirat, quanquā sen-
sum habent odoris, nisi quidam alius sensus præter
quinq; esse ponatur: quod fieri nō potest, quippe cū
odoratus in re quæ odoratum mouet, uersetur. Illaq;
odoris sensum habent, non tamen eodem fortassis mo-
do, sed ijs quæ respirant, spiritus cum ducitur, id
quod tegit quasi quoddam operculum, adimit: ob
eam quæ causam nihil olfaciunt, nisi respirent. Iis au-
tem, quibus respirandi non est datum beneficium,
hoc ipsum negatum est: quemadmodum oculis con-
tingit, in quibus quedam animalia palpebras habēt,
quæ nisi aperiuntur, cernere non possunt: alia autem
ijs carent, ea quæ oculos corneolos habent. Itaque
nihil requirunt, quod oculos aperiat, sed cernunt
cum primū eis despiciendi facultas concessa est.
Eodem quæ modo alia animantia omnia eorum quæ
tetri odoris sunt, odore nihil offenduntur: nisi forte
uim interimendi habeat. Ab ijs aut quæ eam uim ha-
bent, non secus offenduntur, atq; hominibus caput

bb 4

carbonum

carbonū uapore obtunditur, & leditur sepe numero. Sic sulphuris ui, & aliarum rerum eiusdem generis, interimuntur alia animalia, eaq; fugiunt propter malum quod asserunt. Tetrum autem odorem per se negligunt. Quanquam multa eorum quæ gignuntur è terra, tetri odoris sunt, nisi ad eorū pastum pertineant. Sensusq; olfaciendi, cum impar sit sensuum numerus, & impar numerus medio quodam constet, uidetur & inter eos qui tactu munere suo funguntur, ut inter tactum & gustatum, & inter eos qui alia interiecta re munus suum exequuntur, cuiusmodi sunt aspectus, & auditus, medium locum obtinere. Itaque id quod odoratum mouet, quadam est eorum quæ ad uictum pertinent, affectio. Hæc autem in eodem genere sunt, quo ea quæ sub auditum & aspectum cadunt. Itaq; & in aere, & in aqua, odoris sensus percipitur. Ita fit, ut ea quæ odoratum mouent, quiddam commune cum utroq; horum habeant: quod etiam & in ea quæ tactu, & in ea quæ auditione percipiuntur, & in res perlucidas cadit. Quocirca rectè traditum est, id quod odoratui subiectū sit, quasi quandam siccitatis in humore & re fluitante esse confusionem & colluionem. Quo igitur modo dicenda sint, quoq; modo dicenda non sint eorum genera quæ odoratum mouent, hætenus dictum sit. Quod autem nonnulli Pythagorei tradunt, nonnulla esse animalia, quæ odore uictitent, id non est consentaneum. Primum enim cibum concretum esse oportere cernimus: præsertim cum ea quæ nobis ad uictum suppeditant, simplicia non sint. Itaque
cibi

cibi reliquæ uel in nobis ipsis, uel extra nos, ut in ijs quæ oriuntur è terra, eueniunt. Deinde ne aqua quidem ipsa sola, nisi sit admixta, alendi uim habet. Corporeum enim quiddam sit oportet, id quod coagmentari & cogi debeat: præterea multo minus consentaneum est, acra in corpus cogi atq; coalescere. Quod etiam hinc sciri licet, quia omnibus animantibus locus cibis recipiendis datus est, ex quo trahendo corpus accipiant. Eorum autem quæ odoratum mouet, cum in capite locus & sedes sit, eoque cum uapore spiritus naturam imitante introeat, sit, ut ad locum respirationis ire debeat. Ac illud quidem perspicuum est, ea quæ odoratui subiecta sint, ipsa per se quæ ex parte odoratû moueant, nihil ad cibum uictumq; pertinere. Ad ualitudinem autem eadem conducere, & ex sensu perspicui potest, & ex ijs quæ dicta sunt. Itaq; quam uim habet succus in eo quo uestimur, ad ea quæ aluntur: eandem etiam id quod odoratum mouet, ad ualitudinem obtinet. Ac sigillatim quidem de unoquoq; sensu dictum sit hoc modo.

Quæri aut hoc loco licet, si omne corpus infinite secari potest, an ea etiam quæ rebus sensum mouentibus cõueniunt, ut color, sapor, odor, sonus, grauitas, frigus, calor, leuitas, durities, & mollities, possint, nec ne? Est enim unumquodque eorum sensus efficiens, præsertim cum ex eo omnia dicantur, quod sensum mouere possint. Ita necesse est, si uis ipsa, etiam sensum infinite diuidi, & omnem magnitudinem cadere sub sensum. Fieri enim non potest, ut candor cernatur, quin magnitudo quoq; uideatur. Si enim

Cap. 6.

ita non est, corpus aliquod esse poterit, quod nec colorem habeat, nec gravitatem, neque ullam aliam talem affectionem. Ita ne sub sensum quidem cadet omnino: quippe cum talia sint ea quæ sub sensum cadunt. Quod ergo sensum mouet, concretum erit ex ijs quæ sensui non subiiciuntur. Atqui necesse est, neque enim ex mathematicis rebus constare ullo modo potest. preterea quo tandem hæc ipsa iudicabimus & cognoscemus? An mente? At non animo & ratione cernuntur ea quæ extra sunt: nec ea mens intelligit, nisi cum sensu coniuncta sint, sensusque adhibeatur. Quæ si ita sunt, ijs qui magnitudines indiuiduas faciunt, assentiri uidentur. Sic enim ratio explicabitur. Sed fieri non potest. De his autem in libris de motu dictum est. De eorum autem explicatione ut dicamus, hoc etiam simul perspicuum erit, quamobrem certo numero conclusa & terminata sunt genera colorum, saporum, sonorum, aliarumque rerum quæ sensum mouent. Quorum enim extrema sunt, eorum intima partes finite sint necesse est. Extrema autem sunt contraria, & omnia quæ sensu comprehenduntur, repugnantes res complectuntur: ut in colore albus & niger est, in saporibus dulcis & amarus, atque etiam in cæteris omnibus contraria extrema uersantur. Ac coherens quidem & continuata natura infinite in partes inæquales secatur: in pares autem, certo numero comprehensas. Quod autem per se non coheret & continuatur, in certa genera diuiditur. Quoniam igitur affectiones proprietatesque in generibus numeratae sunt, est quæ in his sempiterna quædam

Et ijs quæ sensib. percip.

27

quædam cōsequētia & continuatio, profectō illud intelligendum est, aliud esse diuidi posse, aliud reipsa diuidi. Ob eam quæ causam fugit aciem oculorum millesima pars mili, cum cernitur, etsi aspectus intendatur: sonusq; is qui in die si est auditum fugit, & quanquam ipse totum cantum & continuum exaudiat, tamen interuallum quod interiectū est inter extremos, non percipit. Quod de aliorum quæ sensum mouent, minima quaque parte iudicandum est eodē modo. Eæ enim partes eam uim habent, ut cerni possint: re autem ipsa tum denique cernuntur, cum secretæ separatæq; sunt. Etenim pedalem lineam bipedalis ui sua in se continet, quæ eadem reipsa est, iam adhibita diuisione. Separatæ autem tantillæ præstatiæ rectè in ea quæ eas continent, diuiduntur, non aliter ac si succus exiguus in mare infusus sit. Sed quoniam id sensum fugit, nō per se sensum mouet, ne si separaretur quidem, (præstatiā enim semper ui sua in se cōtinet id quod subtilius est) fit ut hoc tale quod sensui subiectum est, ne cum separatum quidem erit, reipsa cerni possit, cum interim sub sensum cadat. Cum enim eam uim habet, ut iam sensu percipi possit, reipsa percipietur, si coniunctum fuerit ei unde distractum fuerat. Ac illud quidem docuimus, esse magnitudines affectionesq; quasdam, quæ sensus fiant, & cur ita fiat, & quatenus sensu percipiantur, & quatenus nō percipiantur. Cum aut in aliqua re insunt tam magnæ partes, ut etiā reipsa sentiātur, nec solum in toto, sed etiam separatim quæ ex parte finite sunt, necesse est numero concludi & colores,

& sc.

& sapes, & sonos. Queret autem aliquis, an ea
 quæ sensus mouentia sunt, & motus ij qui ab ijs quæ
 sensibus subiiciuntur, gignuntur, quocunq; tandem
 loco sensus sint, cum munere suo funguntur, ad me-
 dium primum perueniant, id quod odor & sonus
 facere uidetur. Nā et is qui propior est, prior etiam
 odoris sensum percipit, & sonus ad auditū post pul-
 sum peruenit. Quæri ergo potest, ita ne res habeat
 in ijs quæ sub aspectum cadunt, & in lumine? Quem
 admodū etiam Empedocles ait prius lumen id quod
 sol effundit, ad medium, quā ad oculos & terram
 peruenire. quod quidem non iniuria euenire uide-
 atur. Nam cū id quod motu cietur, ex aliquo in aliud
 moueatur, fit ut tempus sit aliquid, in quo illud ex a-
 lio in aliud incidat. Cumq; tempus omne diuidatur,
 erat cum radius nondum cerneretur, sed in medio a-
 ere ferretur. Quod si omnia audiunt pariter & au-
 dierunt, simul etiam sensum habent & habuerunt:
 neq; est ulla eorum origo & generatio, sed eam natu-
 ram habent, ut neq; fiant, neque generentur. id quod
 in sono etiam animaduerti licet, qui pulsa iam re,
 nōdum aures pulsat & ferit: & in harum uerborum
 que pronuntiatione, quasi quidam motus in medio
 oriatur. Neque enim id quod prolatum est, exaudi-
 re uidemur, propterea quod aer cum rapitur, in a-
 liam formam se uertat. An igitur ita res habet in
 colore & lumine? Neq; enim ex eo quod quodam
 modo affecta sunt, hoc cernit, illud cernitur, quasi &
 qualia sint. Non enim alicubi utrunq; esse oportet:
 quippe cum in ijs quæ æqua & paria sunt, nihil
 referat,

Et ijs quæ sensib. percip. 29

referat, sint ne propinqua inter se, an remota. Aut certe cōsentaneum est, hoc ipsum in sonis & odoribus contingere. Habent enim sicut aer & aqua coherentem naturam, sed tamen utriusq; eorum motus partibus constant. Itaque ut eandem partem & primus & secundus exaudiat & odorem percipiat: fieri etiam potest, ut neuter exaudiat ac sentiat. Quāquam hæc etiam nonnullis dubitationem asserunt. Negant enim fieri posse quidam, ut aliud alio idem audiat, cernat & sentiat. Non enim multos & remotos inter se audire ac olfacere posse. Vnum enim ipsum à se distractū, alienumq; esset: uel certe eam rem quæ prima sensum mouet, ut cotoneum & thus, & ignem, eandem unamq; numero, omnes sensu percipiunt: sed cum iam propria est, eam aliam numero, speciei autem eiusdem sentiunt. Itaq; n. uli simul & cernunt, & olfaciunt, & audiunt. Sed hæc ipsa nec corpora sunt, uerū affectiones quædam, & motus, (neq; enim hoc eueniret) nec uacant corpore. Nam luminis alia ratio est. Lumen enim quædam natura est, & substantia, non motus quidam. Nec uerò eadē ratio commutationis est, & loci mutationis. Loci enim mutationes rectē non in medium primò perueniunt: & sonus, motus quidam uidetur esse rei alicuius, quæ deferatur. Quæ autem cōmutantur, non iam ita habent: fieri enim potest, ut totum commutetur, non dimidia pars primò, ut a qua simul congelatur. Quāquam si qua res magna concalefacienda est, & cogenda, ea pars quæ propinqua erit, à propinqua affici solet: & à re quæ uim habet commu-

tandē.

Aristot. liber de Sensu,

tandi, primum mutatur, nec necesse est simulac totam immutari. Atq; etiam saporē eandem uim haberent hac in parte, si in humore uersaremur, quam odores, quos eminus antē etiam quā tangamus, sentire solemus. Nec sine causa ij sensus non continuō afficiuntur, quibus sentiendi sedes interiecta est, praterquam a lumine, propter eam causam quam attuli. Quod eodem modo de aspectu iudicandum est, quandoquidem lumen causa est cur cernamus.

Cap. 7.

Existit etiam quedam talis questio de sensibus, utrum duæ res simul eodem, eo que indiuiduo tempore sensu percipi, nec ne possint. Maior quidē motus ac uehementior, minorem obscurat et obruit. itaq; si quid oculis obijciatur, id percipere & sentire non solemus, quoties acriter animum in aliquam rem intendimus, uel pertimescimus, uel magnum sonum exaudimus. Idq; positum sit. Illud etiam, nos uniuscuiusq; rei cum simplex est, facilius sensu affici, quā cum permixta & concreta est: ueluti uinum merum, quā dilutum, & mel, atq; color facilius sensus nostros afficiunt: itemq; nete sola, quā cum est in modo qui diapason nuncupatur, propterea quod aliud ab alio obruitur. Hoc autem ea faciunt, ex quibus unum aliquid efficitur. Si igitur maior motus minorem obscurat, eundem necesse est, si coniuncti sint, minus quā si solus esset, sensum mouere & afficere. Vis enim aliqua minori motui detrahatur, cum permixtus est cum altero, si modō simplicia omnia plus ad mouendos sensus ualent. Quod si forte pares sint atq; diuersi, ne alterius qui-

dem

Et ijs quæ sensib. percip.

3a

dem sensus erit : præsertim cum alter alterum æque
obruat & obscuret . Simplex aut non æque sentire
potest : ob eamq; causam uel nullum sensum faciet,
uel alium , & diuersum uterque : quod quidem o-
riri uidetur ex rebus quæ permiscuntur , quacumq;
cum re temperentur . Quoniam igitur ex quibusdā
aliquid nascitur , ex alijs non nascitur , cuiusmodi ex
sunt , quæ diuerso sensui subiiciuntur : permiscuntur
enim ea quorum extrema contraria sunt : ex cando-
re autem & acuto sono aut sapore & odore , nihil
temperari potest , nisi improprie & casu , non quem
admodum ex acuto & graui concentus , fit ut ne e-
orum quidem sensu unā affici possimus . Motus enim
si pares sint , alius alium obruit , quandoquidem non
unus ex ijs componitur . Sin impares sint , uehementi-
or sensum faciet . Iam facilius duas res animus uno
sensu percipere potest , quarum unus est sensus , ut a-
cutum & grauem sonum . Magis enim simul unius ,
quā duorum sensuum , ut aspectus & auditus , mo-
tus existit . Vno autem sensu duæ res percipi non
possunt , nisi inter se misceantur . Permixtio enim
unū quiddam est , & unius unus est sensus , unas por-
rò hic simul est . Ita fit , ut ea quæ permixta sunt , si-
mul sentiantur necessario , quod uno sensu qui mune-
re suo fungitur , percipiantur . Vnam enim in re
numero sensus unus reipsa interditur , specie autem
unus in eam intendi potest . Quod si unus sensus est
qui intenditur , unum illa in quæ intendetur , erunt .
Ita ea misceantur necesse est . Cum ergo inter se per-
mixta & confusa non erunt , duo sensus erūt , qui suo
munere

munere fungantur. Cum autem una vis erit, unumq;
 punctum temporis, unum etiam sit sensus munus &
 officium necesse est: præsertim cum unius sensus unus
 sit planè usus & motus, una que vis ac facultas. Fieri
 ergo non potest, ut duæ res simul uno sensu compre-
 endantur. Quòd si ea quæ eidem sensui subijciun-
 tur, nō possunt, si duo sint: certè multò minus ea quæ
 duobus sensibus proposita sunt, ut alba & dulcia, si-
 mul sentiri possunt. Videtur enim animus id quod
 unum numero est, non alio nisi eodem tempore iudi-
 care, cū id quod unius speciei est, sensu cuius iudici-
 um est, modòque iudicet. Quod ita intellectum uo-
 lo, ut dicam alba & nigra, quæ certè specie differūt,
 dulciaq; & amara, eundem ita dijudicare, ut nihil à
 se ipso, ab illo autem differat, aliter autem utrunq;
 contrariorum. Quam autem rationem inter se con-
 iugata habent, ut exempli gratia, gustatus ad dulcia:
 eandem ad alba habet aspectus. Vt autem hic atra,
 sic ille amara iudicat. Præterea si contrariorum
 motus contrarij sunt, & simul contraria eodem in-
 dividuoq; tempore inesse non possunt, uno que sen-
 sui contraria, ut dulce & amarum, subijciuntur:
 profectò fieri nō potest, ut hæc ipsa simul sensu com-
 prendatur. Quod eodem modò in ijs quæ contra-
 ria non sunt, animaduerti licet. Alij enim colores
 candorem, alij atrorem imitantur. Ita fit, ut aliorū
 etiam eadem ratio esse uideatur: ueluti sapes par-
 tim ad dulcem, partim ad amarum accedunt. Nec ue-
 rò ea quæ inter se temperata & confusa sunt, simul
 sentiri possunt: quoniā contrariorum rationes sunt,
 ueluti

Et ijs quæ sensib. percip.

33

ueluti modus is qui dia pason, & is qui dia pente dicitur, nisi fortè ut unū sensu comprehendantur: quo quidem modo extremorum eadem ratio & proportio est. Aliter autem non possunt. Sic enim erit simul illa quidem multorum cum paucis, uel imparis numeri cum pari proportio: hæc autem paucorum cum paucis, uel paris cum impare. Si igitur magis inter se distant ea quæ coniugata illa quidem dicuntur, sed ad diuersa genera pertinent, quàm ea quæ in eodem genere sunt, ueluti dulcia et amara coniugata appello, genere autem differentia, profectò dulcia & nigra maiorem habent, quàm dulcia & alba, generis distinctionem: & præterea multo minus simul eadē, quàm illa quæ generis eiusdem sunt, sentiri poterunt. Ita si non hæc ipsa, ne illa quidem poterunt. Quod autem proferunt quidam eorum, qui in concentuum ratione uersantur, sonos non simul quidē ad sensum peruenire, uideri autē etsi sensum fugiant, cū tempus sensu percipi non potest, id quæri potest. recte ne an secus asseratur. Dicat enim fortasse quispiā etiam nūc, ex eo uideri simul cerniq; aliquid, et audiri, quòd interualla temporis nos efficiat. Aut certè non ita est, nec ullum tempus fugere sensum potest, aut latere nos, sed omne sensu coprehēdi potest. Si enim cum aliquis sui ipsius sensum habet, aut alterius continuo tempore, non potest tum se esse ignorare: estq; aliquis in continuo tempore et tantus, quantus planè sensum effugere non possit: profectò ipse an sit omnino ignorabit: & an cernat, non sentiet, & sentiet. Præterea non erit nec tem-

cc

pus.

pus, nec res ulla quā sentiat, nisi ita sit, ut ue in aliqua huius parte, uel aliquam eius partem cernat, si qua sit modo & temporis & rei magnitudo, quæ sub sensum propter paruitatem non cadat. Si enim rem totam cernat, totumq; tempus ita continenter sentiat, quòd in eius aliqua parte, aut quòd eius partē quandā intueatur, si modo sit aliqua magnitudo, detrahatur CB in quo nō sentiebat, certē in huius parte quadam, uel eius partem aliquam, ueluti terram totam cernit, quòd eius partem uidet, & annuo tēpore ambulat, quòd hac eius parte. Atqui in BC nihil sensu comprehendit. Eò igitur quòd in aliqua huius parte AB sentit, totius sensum habere dicitur. Eadem etiam in AC ratio ualeat. Semper enim et in aliqua temporis parte, & alicuius rei pars quædam sensu comprehenditur, tota autem comprehendī non potest. Omnia igitur sub sensum cadunt: sed quanta ipsa sint, non apparet. Cum enim solis magnitudinem quis cernat, eamq; quatuor cubitorum eminus, tamen quantus sit ei non apparet: sed interdum distinguī non potest, cuius causa antē, cum de hoc disputaremus, allata est. Ex quibus perspicuum est, tempus esse nullum quod sensum effugere possit. De ea autem questione quæ paulò antē posita est, uidendum est, utrum simul plura sensu comprehendī, necne possint. Simul autem dico, in uno & indiuiduo tempore. Ac primum illud quidem querendum est, fieri ne possit, ut hoc simul, sed alia animi parte sentiatur, et ita indiuidua, ut omni quod continuum sit: an quòd primum quidē ea quæ uni sensui, ut aspe-

ctus

Et ijs quæ sensib. percip.

35

Etui subiecta sunt. Si animus alia parte alium colorem sentiet, plures partes, quæ eiusdem sint etiam speciei, habebit. Quæ enim sensu comprehendit, in eodem genere habentur. Quod si quis hoc asserat, eorum sensum haberi, quod quasi duo sint aspectus nihil prohibet ita etiã in animo sensum haberi, propterea quod fortasse ex his unum aliquid efficiatur, unumq; sit eorum munus & officium. Ibi autem si unum ex utroq; fiat illud erit id quod sentit. Sin distinctum erit utrumq; nõ eodem modo habebit. Præterea idem sensus plures erunt, non secus ac si quis diuersas dissimilesq; scientias commemoret. Neq; enim munus sine ui ac facultate ei congruente extabit, nec sine hac ipsa sensus erit. Quod si horũ una, eaq; indiuidua parte sensum habet, profectò cæterorum etiam habebit. Facilius enim poterat plura huius generis simul, quàm diuersorum generum sensu cõprehendere. Si uerò alia parte dulcia, alia alba animus sentit, uel id quod ex his cõflatur unum est, uel non unum. Atqui unum sit necesse est. Vnum enim quiddam ea est pars animi, qua sentit. Cuius tandem unius illud erit: nihil enim ex his unum efficitur. Necesse est igitur unam aliquam animi partem esse, qua omnia sentiat, quemadmodum antè diximus: ita tamen, ut aliud genus alio sensu percipiat. An igitur qua ex parte aliquid est quod reipsa diuidi nequeat, unum quiddam dulcia & alba sentit? Cùm autem reipsa diuiditur, aliud atq; diuersum est: an, quemadmodum in rebus ipsis, sic etiam in animo usuuenit? Idem enim unumq; numero dulce & album est, &

alia pleraq; Affectiones enim proprietatesq; rerū si minus inter se secretae separataeq; sunt, at certē sua cuiq; & diuersa ratio ac definitio est. Eodemq; modo in animo ponendum est, eandem & unam numero partem esse omnium quæ sentiat: naturam autem & rationem aliam atq; aliam esse, ita tamē ut aliorum diuersi dissimilisq; sit generis, aliorum speciei. Ita animus simul eadem et una parte, ratione autem non una sentiet. Illud autem perspicuum est, & magnitudinem esse, & diuidi posse id omne quod sensum moueat. Est enim interuallum unde res cerni non potest, incertum et immensum: unde autem cernitur, certum atq; finitum. Quod de ijs quæ sub odoratum & auditum cadunt, quæq; sensum faciunt, cum ipsa non continguntur, iudicandum est eodem modo. Est igitur aliqua interualli extremitas, unde res non cernitur: est etiam initium, à quo cernitur. Idq; eam uim habeat necesse est, ut diuidi nequeat, cuius sensu ultrā affici nemo possit, citrā uerò afficiatur necessariò. Quòd si qua res mouens sensum diuidi non potest, ea si in extremo collocatur, unde postremo quidem minimè sensum afficiat, primò autem afficiat, simul fiet ut sub aspectum cadat, & non cadat, quod fieri non potest. Ac partium quidem in quibus sensuum locus est, rerumq; quæ sensibus subiiciuntur, quæ sit ratio & communis & in quoq; sensu, diximus. Quòd autem ad alia attinet, primum de memoria, & quid sit meminisse, differendum est.

Aristo-

37
ARISTOTELIS DE

Memoria & recordatione liber, Ioachi-
mo Perionio Benedictino Cor-
mteriaceno interprete.

Incendū est nobis hoc loco quid me-
moriam sit, quidq; meminisse: quid re-
cordari, et qua ex causa oriantur,
quaq; in parte animi insint hi mo-
tus et affectiones. Neq; enim iidem
memoria et recordatione pollent, sed serè tardi præ-
statiore memoria sunt: recordatione autē, celeritate
ingenij præditi, et dociles homines. Ac primum qui
dē dicēdum est, quæ memoria subiecta sint, quādo-
quidem hoc sepe in errorem impellit. Neq; enim res
futura memoria comprehendi possunt, sed opinio-
ne expectationeq; constant. Erit etiā isto pacto scien-
tia aliqua in rebus quæ sperantur & expectantur,
quemadmodum nonnulli diuinationem esse contē-
dunt. Nec uerò præsentis est memoria, sed sensus:
quippe cū hoc ipso nec futura nec præterita cogno-
scamus, sed modò præsentia. Memoria autem præte-
ritorum est. Quod uerò præsens est, cum instat &
adest, ut exempli causa, hoc quod album est cum cer-
nit, nemo memoria tenere se solet dicere: neq; is qui
contemplatur atq; intelligit, id quod intelligentia
& mente cognoscitur: sed illud sensu percipere se
dicit, hoc tantum scientia comprehendere. Cum ue-
rò remota omni actione, scientiam & sensum rei ali-
cuius habet, tum demum memoria tenet, trianguli
angulos duobus rectis pares esse: illud quidem pro-

pterea quod didicit, uel contemplatus est: hoc uero, quod ita audiuit aut uidit, aut aliquid eiusdem generis. Semper enim cum memoriam ad opus cōuertit, tum deniq; in ipso animo reputat, se hoc antea audiuisse, aut sensu percepisse, aut mente cognosse. Non est igitur memoria sensus, nec opinio: sed alicuius eorum habitus, uel affectio, cum tempus præterierit. Præsentium autem in instanti tempore non est, quæ admodum etiam antè dictum est, memoria: sed eorum quæ ad sunt sensus est, futurorum spes et expectatio, præteritorum memoria. Itaq; memoria omnis cum tempore coniuncta est. Hinc ea sola animantia quæ sensum habent temporis, memoria prædita sunt: atq; ea ex parte, qua eius sensum habent. Quod autem antea in libris de Animo dictum est, de ea animi parte in qua uisæ imprimuntur: nec fieri posse, ut sine uisæ aliquid animo et ratione percipiat, id uerum est. quandoquidem idem usuuenit, cum aliquid intelligentia cernitur, quod in descriptionibus. Ut enim illic, cum illud nō adhibeamus, magnitudinem trianguli certam esse, tamen id quod certæ magnitudinis est describimus: sic is qui rem animo cernit, etsi magnitudinem non intelligit, tamen sibi ob oculos ponit magnitudinem. Sed rem intelligit, non quia magna sit. Quod si de natura rerum magnitudine præditarum agatur, et incertæ magnitudinis esse quis ponat id quod certæ est, tum rem qua ex parte magna est, solum intelligit. Ac quæ sit causa, cur animo percipi non possint, nulla subiecta magnitudine, circumscriptoq; tempore, ea quæ nulla sunt, non est huius

huius disputationis exponere. Quoniam autem magnitudo & motus eo ipso quo etiam tempus necessario cognoscantur, & uisum communis sensus affectio est: illud quidem perspicuum est, eo quod primo sensum ciet, horum oriri gigni; motionem: Quoniam; rerum quæ intelligentia cernuntur, memoria constare sine uisione nullo modo potest, fit ut ipsa memoria in ea parte animi quæ rationis mētisq; est, improprie & per aliud, per se autem in ea quæ primo sensu percipit, uersetur. Itaq; nonnullis etiam animantibus tributa est, non solum hominibus, atq; ijs quæ opinionis participes sint, aut prouidentie. Quod si earum partium, quæ sunt mentis atq; rationis, esset, profecto in plerisq; alijs animantibus minime reperiretur, ac fortasse in nullo mortalium, quandoquidē ne nūc quidem in omnibus inest, propterea quod nō omnes, mortales animantes tēporis sensum habent. Semper enim cum memoriam ad actionem remq; conferunt, ut exempli causa, se hoc uidisse aut audiuisse, aut didicisse, prioris, quemadmodum antē dixi, sensum habent. Prius autem & posterius in tēpore cernitur. Ac illud quidem perspicuum est, si queratur, cuius tādē animi partium memoria sit, eam esse eiusdem cuius sit & uisio. Memoriaq; percipiuntur per se ea omnia, quæ eam partem animi mouent, in qua uisa imprimuntur, per aliud autem: ea quæ sine uisis constare non possunt. Querat autem fortasse quispiam, quī tandem fieri possit, ut motu animi præsente, & re absente, in mentem ueniat id quod non adest. Perspicuum est enim, intelligen-

40 Aristot. liber de memoria,

dum esse, eā affectionem quæ per sensum et in animo
 & in ea parte corporis in qua ipse insit gignatur,
 & cuius habitum memoriam esse dicamus, picturæ
 cuiusdam speciem gerere. Motio enim ea quæ ori-
 tur, consignat quasi notam quandam sensorum:
 quemadmodum ij qui aliquid obsignant, annulis fa-
 ciunt. Quocirca ij qui in magno motu uel propter
 animi perturbationes, uel propter etatem uersan-
 tur, non ualent memoria. In his enim perinde fit, ut
 si in aquam profluentem motus annulusq; imprimā-
 tur. In alijs propter frigoris incommoda, sicuti anti-
 qua ædificia: & propter duritiem eius partis quæ
 motum accipit, uestigium & quasi simulacrum non
 imprimitur. Itaq; ij qui admodum pueri & senes
 sunt, obliuiosi sunt & immemores. Motu enim agi-
 tantur, illi propter incrementum, hi propter deces-
 sionem. Itemq; ij qui nimis acuto & qui tardo inge-
 nio sunt, non ualent memoria, propterea quod illi
 humidiores sunt quàm deceat, hi duriores. In nonnul-
 torum igitur animis non manet rei species, in aliorū
 non insidet, nec imprimitur. Sed hoc loco queri po-
 test, si in memoria hæc omnia cernantur, utrum hæc
 ipsam affectionem memoria teneamus, an ne illud à
 quo nata sit? Si enim hoc ita est, nihil eorū quæ ab-
 sunt, memoriæ mandabimus. Sin illud, qui tandē eius
 rei cuius sensum habeamus, in mentem nobis ueniat,
 cuius id quod abest sensu nō percipiamus? Si est quasi
 forma & pictura in nobis, et huius ipsius sensus est,
 cur erit alterius memoria, nō huius ipsius? Qui enim
 in opere uersatur, hanc affectionem memoria repe-
 tit, &

tit, & contemplatur, eoq; sensum rerum elicit. Quo-
nam igitur pacto rem absentem memoria complecti-
tur? Hoc enim pacto & cernere licebit id quod non
adest, & audire. An uerò ut res ferat, hoc etiam
accidit: ut enim depictum in tabula animal, & ani-
mal est & simulacrum, & unū est utrumq; sed non
est eadem utriusq; ratio et natura, licetq; illud ipsum
& ut animal & simulacrum considerare: sic &
speciem illam quæ in nobis est, existimare debemus,
& per se aliquam esse notitiam, & alterius rei spe-
ciem. Quatenus igitur per se consideratur, notio est,
uel uisio: quatenus autem alterius est, illius simula-
crum et recordatio. Itaq; cum eius motio in actione
occupatur, si quatenus per se est, eatenus animus eo
sensum rerum habet, quasi intelligentiam quandam,
aut uisum uidetur explicare: sin quatenus ad aliud
refertur, tanquam in pictura, simulacrum intuetur,
nec Coriscum, ut Coriscus est, uidet. Tum uerò alia
est huius cognitionis ratio, alia cum ut animal depi-
ctum considerat, in animoq; hoc quasi intelligentia
tantummodo: illud autem ut illic simulacrum, me-
moriam dicitur. Ob eamq; causam interdum ne-
scimus, cum in animo existunt huiusmodi motio-
nes, à sensibus primum haustæ, sint ne ortæ à sensi-
bus, interdumq; utrum memoria sit nec ne dubita-
mus. Fit etiam interdum, ut animo aliquid cerna-
mus, aut illius nobis ueniat in mentem, propterea
quod id antea audierimus, aut uiderimus: idq; tum
demum usuuenit, cum quis rem per se ac solam spe-
ctans, ad aliam transfert & accommodat. Contraq;

fit nonnunquam, quemadmodum Antipheronti Or-
ta contigit, alijsq; quorum mens è sua sede dimota
est. Quæ enim eorū animis per uisum obiecta sunt,
ita commemorarunt, quasi gererentur ipsa, aut illis
in mentem uenirent. quod tum contingit, cum quis
id quod non est rei simulacrum, ut speciem rei
simulacrum intuetur. Cogitatio autem & meditatio
memoriam conferuant recordando: quod aliud est
nihil, nisi crebrò intueri rem aliquam non per se sed
quatenus alterius simulacrum est. Ac memoria qui-
dem quid sit, quid meminisse, dictum est: id est, uisio-
nis, quatenus simulacrum est, eius rei cuius est uisio,
habitum. Diximus etiam qua in parte animi sita sit,
id est in ea, quæ primò sensum mouet, quaq; tempo-
ris sensum habemus.

Cap. 2.

Reliquum est, ut de recordatione dicamus. Prin-
cipiò ea omnia quæ in libris ijs quibus de argumen-
tis diximus, uera sunt, ponenda sunt ut uera. Neq;
enim recordatio, memorie repetitio, aut susceptio
e^t, propterea quòd cum primum aut didicit quis,
aut animo affectionem suscepit, nec memoriam ul-
lam repetit, nulla enim antecessit: nec ab initio per-
cipit. Cum uerò habitus susceptus est, aut motus
animi, tum deniq; memoria est. Ex quo efficitur, eam
cū motu animi, qui oritur, minime oriri atq; gigni.
Præterea cum primum suscepta nataq; est, in ulti-
mo puncto temporis, motus animi in eo qui pulsus
est, nascitur, iamq; inest sciētia, si modo habitus aut
motus animi scientie nomine appellandus est. Nihil
autem prohibet, nos nonnullorum etiam aliena ui me-
moriane

memoriam percipere, quæ sciamus, cum interim memoria per se non inest, antè quàm longinquitate temporis confirmata sit. Meminit enim unusquisq; hoc tēpore, quod antea intellexit, & mēte percepit: non quòd modò animo percepit, nunc meminit. Hoc etiam perspicuū est, fieri posse ut is meminerit, qui non hoc tempore recordetur, cum initio sensu motus ue animi esset affectus. At cum animo quis repetit eam qua prius præditus fuerit sciētiam, uel sensum, aut id cuius habitum memoriam diximus, tum deniq; hoc ipsum aliquid eorum quæ dicta sunt, recordatio est. Meminisse autē ipsius interdum memoria cōsequens est, neq; uerò hæc omnino ac planè, etiā si antegressa sint, et rursus oriantur: interdumq; ita est, interdū nō est. Fieri enim potest, ut idē eandē rē & discat & inueniat. Aliud igitur esse debet. * hūc discere: aliud cum iam maiora insunt rei principia, & quasi iacta fundamenta, quàm cum didicit recordari. Recordatio autem tum deniq; accidit & efficitur, cum motus unus animi eam uim habet, ut alterum consequatur: si necessario, hoc perspicuum est, cum ille pulsus est, fore ut hic pellatur: si non necessario, sed consuetudine, fore ut plerunq; pellatur. fit autem interdum, ut nonnulli semel facilius, quàm alij sæpe pulsī assuescant. Itaq; cum nonnullas res semel appeximus, firmior & constantior in nobis earum memoria manet, quàm aliarū, quas crebro aspectu considerauimus. Ergo cum recordamur, eatenus pellimur, quoad ab aliquo animi motuum qui antegressi sunt pellamur, quem ille sequi solet.

Alij legunt
rō rap. ut dicant
ab his differre, rōa
rap. dūq; p.
gap.

solet. Itaq; id quod deinceps sequitur, ex re quæ præsto est, aut ex aliqua alia, aut ex simili aut cōtraria, aut etiā finitima inuestigamus & persequimur, ex eoq; recordatio existit. cū enim quarundā rerum ex his motus ijdem sint, aliarū eodem tempore oriātur, nonnullarum partem habeant, sit ut quod restat perexiguum sit, id cuius pulsus illum sequitur. Atq; hoc quidem modo homines querendo recordari solent. Alio autem modo etiam solent, cum hunc animi motum ille consequitur. Sed ferē antegressis multis motibus, quos diximus, existere solet recordatio. Nihil autem attinet considerare, quōnam modo rerum remotarum memoriam comprehendamus, sed satis est, si finitimarum, perspicuum est enim, eādem rationem esse, qua omnes ea commemorent quæ ordine quodam consequuntur, cum nec inuestigatio ulla, nec recordatio in eis antegressa sit. Consuetudine enim motus animi, alij alios, ut hic illum, sequuntur. Cum ergo recordari uult unusquisq; hoc faciet, quæretq; quemadmodum principium motus animi reperire possit, quem ille consequatur. Itaq; celerrimē atq; præclarissimē ducuntur à principio recordationes. Quam enim res inter se habent ordinis rationem, eandem etiam motus animi habent. Quædamq; facile memoria comprehendendi possunt, ea quæ ordine quodam constant, cuiusmodi sunt disciplinæ atq; artes: alia perdifficiliter. Hoc etiam recordari ab iterum discendo differt, quòd cū meminit homo, quodam modo potest per se moueri ad ea quæ principium sequuntur: cum non potest per se, sed aliena

aliena ui & ope eget, nō iam meminit. Plerumq; iam
 non potest ille quidem recordari, sed tamen querere
 potest, & inuenit: quod ijs usuuenit potissimum, qui
 multa mouent & agunt, dum ad eum motum per-
 ueniant, quem res ipsa consequatur. Meminisse enim
 est, inesse uim quæ moueat ad agendum, idq; ita, ut
 ab eo qui agat proficiatur, ijsq; animi impulsioni-
 bus, quibus antē ut dixi, ad agendum moueri potest.
 Sed exordium capiendum est. Itaq; ex locorū notis
 recordari interdū uidetur, cuius causa est, quod ciō
 ex alio aliud ei incidit: ut ex laetie in cādore progre-
 ditur, ex cādore in acra, & ab hoc in humore, ex
 quo ei autumni in mentē uenit, cū hoc tēpus exqui-
 reret. Videtur autem id quod generale uniuersumq;
 est, principiū ratioq; omnium. Si enim antea non me-
 minerat, ei cū ad illud peruenerit, memoria rei se offe-
 ret: aut certē nulla alia iam re admonebitur. ut si
 quis ea animo percurrat, quæ ordine quodam his li-
 teris A B C D E F G H significantur: nec cū ad E
 peruenerit, ei in mentē ueniat, certē ei ueniet in men-
 tē, cū ad H peruenerit. Hinc enim ad utrūq; & ad
 D, et ad E moueri atq; impelli potest. Quod si neu-
 trū horum querebat, cum ad C peruenerit, in mentē
 ei ueniet, si modo G uel F querebat. Sin minus, cum
 ad A peruenerit, eodemq; modo semper. Cur autem
 ex eodem animi motu interdum id quod queritur,
 ueniat in mentem, interdum non ueniat, causa est,
 quod fieri potest, ut ab eodem principio ad plura,
 ueluti à C ad F aut D moueamur. Proinde si uetu-
 stas aut diuturnitas temporis non impellat, consue-
 tudo

tudo impellet. Est enim quasi natura iam cōsuetudo. Itaq; facile corū recordamur, quæ sæpe cogitamus. Vt enim natura hæc res illam consequitur, sic rerū actiones. Atqui id quod plerunq; fit, naturam imitatur. Quoniam autem quod in ijs contingit quæ natura constant, & contra naturam, & fortè fortuna: id multo etiam magis in ijs reperitur, in quibus ualet consuetudo, quibus natura quidem non eodem modo conuenit, fit ut interdum & illuc, & aliò delabamur: quod tū usuuenit maxime, cum illinc huc quodammodo rapimur. Ob eamq; causam, cum nomen ex memoria depromendum est, simile quidem depromimus: sed tamen nō in illud incidentes, sollecissimum committimus. Ac recordatio quidē ita fieri solet. Quod autem hoc loco plurimum potest, tempus cognoscendū est, uel mensura certa adhibita, uel incerta. Sit igitur aliquid quo diuturnius à breuiore internoscamus, atq; id consentaneum est: quemadmodum aliquid est quo magnitudines distinguimus. Intelligit autem illud res magnas, & quæ procul absunt, non aciem animi foras intendendo, ut oculorū aciem nōnulli cōfirmant: (etenim si res nullæ sint, eodē modo intelligit) sed cuiusdā rationis impulsu, quādoquidē in eo sunt similes rebus ipsis figuræ atq; motiones. Quid igitur intererit, cum res magnas intelliget? an quod illas quæ minores sunt, intelligat? Sunt enim minora omnia quæ in ipsis nobis sita sunt, quemadmodū proportionē ea etiā quæ extra. Licet autem fortasse, quemadmodum in formis rerum proportionem, sed ipso tempore adhibito, notare: sic &

in intervallis, uelut si exēpli causa motū AB motus
 BE impellat, & AD motum faciat Eandem enim
 rationem motus AC & CD habent. Quamobrem
 ergo in CD motum potius quā in FG impellet?
 An quam rationem AC motus ad motum AB ha-
 bet, eandem motus H habet ad M motum? His igitur
 animi motionibus simul etiam agitur. Quod si
 FG nosse uolet, BE eodem modo intelligit, cum
 interea pro HE, KL intelligat. Hi enim animi
 motus eandem habent inter se rationem, quam FA
 ad BA habet. Cum ergo simul & rei & tempo-
 ris motus existit, tum animus memoriam ad opus cō-
 uertit. Si uerò non faciat, & se facere putet, tum se
 meminisse existimat. Nihil enim prohibet, aliquem
 falli, eiq; uideri, cum non ei in mentem uenit. At ue-
 rò ut is qui memoria agit, nō putet, sed se meminisse
 ignoret, hoc fieri nullo modo potest. Hoc enim me-
 minisse esse diximus. Cum uerò rei motio sine ulla tē-
 poris, aut contrā hæc sine illa existit, tum nemo me-
 minisse dicitur. Temporis autem duplex est notitia.
 Aliās enim mensura adhibita, nō meminimus, ut hoc
 tertio die factū esse, quomodocunq; factum sit, aliās
 etiā mensura adhibita, meminimus. Quod si mensu-
 ra non adhibeamus soliti sumus dicere, nos quidē me-
 minisse, sed quando id factum fuerit, nescire: atq; id
 tum deniq; dicimus, cum hoc non habemus cognitū,
 quando & quampridem id factum sit. Ac illud qui-
 dem docuimus, non eosdem memoria ualere, & re-
 cordatione. Differt autem meminisse à recordando,
 non solum tempore, sed hoc etiam, quod memoria

multa

multa animalia attingit: recordatio uero in alio nullo eorum quidem quæ nota sint, nisi in homine reperitur. In causa est, quod recordatio quasi quædam ratiocinatio est. Se enim antea audiuisse, aut uidisse, aut aliquid tale percepisse, is qui recordatur, secum ipse reputat, estq; hoc quasi quædam questio: quod quidem ijs solis & natura tributum est, quibus etiam ea uis animi data est, qua consilium capimus. Etenim deliberare & consilium capere, quædam est ratiocinatio. Motum autem esse quendam qui ad corpus pertineat, recordationem, & questionem in tali uiso, hinc sciri potest, quod nonnulli offenduntur, cum recordari non possunt: ijq; grauiter, qui mentem sustinent, nec iam diligentiam studiumq; in eo ponunt, ut eis subeat recordatio: nec minus, atq; adeo maxime melancholici. Hos enim uisa mouent, agitantq; maxime. Causa autem cur in eis non est situm, ut recordentur, est, quod quemadmodum ij qui iaculantur, iam non possunt iactum telum reprimere: sic is qui recordari uult, & aliquid inuestigat, aliquid quod ad corpus pertinet, impellit, in quo sita est hæc animi permotio. Omnium autem maxime perturbantur ij, quibus in eam partem animi, quæ sensum continet, humorem casus infuderit. Neq; enim commoueri desistit, quoad id quod queritur, se offerat, motusq; animi recta uia procedat. Itaque & horrores & irarum ardores existunt, cum impulsu agitantur: nec his contra ad se rapientibus, consistunt sed eodem reuoluuntur: eaq; animi perturbatio accedere uidetur ad nomina, cantus & oratio.

orationes, cum ex eorum ore aliquid cum impetu excidit. Cum enim destiterint, etiam inuiti rursus canere, et uerba facere incipiunt. Sed ij qui superiores capitis partes maiores habent, atque pomiliones, obliuiores sunt contrarijs, propterea quod magno pondere depressa sit illa eorum pars in qua sensus sedes est: nec possint ab initio motus animi in eis consistere, sed dissipantur, nec facile in recordando recto ordine progredi. Qui autem admodum pueri sunt et senes, eos obliuiosos motus efficit, quod hi in magna decessione sint, illi in accessione. Pueri etiam et pomiliones obliuiosi sunt, usque ad progressum etatis. Ac memoria quidem quae natura sit, quaque animi parte animalia meminerunt, et recordatio quid sit, quoque modo existat, et quam ob causam, diximus.

ARISTOTELIS DE

Somno & uigilia liber, Ioachimo Pe-

rionio Benedictino Cormæria-

ceno interprete.

De somno autem et uigilia quid sine dicamus, et utrum animi propria sint, an corporis, an communia: et si communia sint utriusque, cuius sine partis, animi aut corporis: quamque ob causam animalibus conueniant: et utrum omnia utrumque eorum attingat, an partim unum, partim alterum solum: an aliqua ex parte neutrum, alia utrumque. præterea quid sit somnium, quaque de causa dormientes alias somnium uident, alias non uident: et

dd soliti

soliti ne sunt semper dormientes somnia uidere, et si non meminerunt: quod si ita est, quæ de causa fiat, et utrum fieri possit nec ne, ut futura prouideantur: et si id fieri potest, quo tandem modo: et ea ne futura sint, quæ ab hominibus modo gerantur, an ne ea quorum Deus causam habeat: et utrum hoc natura, eueniat, an temerè et casu. Ac primum quidè illud profectò perspicuū est, et uigilandi laborè animalis esse, et somnum. Contraria enim sunt, uideturq; somnus uigiliæ quædam esse priuatio. Nam et in alijs semper, et in rebus natura constantibus in eadem re quæ sit capax extrema solent existere, eiusdemq; esse affectio: ut ualetudo et morbus, pulchritudo et deformitas, robur et imbecillitas, affectus et cæcitas, auditus et surditas, leuitas et grauitas. Quod ex his etiam perspicui licet. Quo enim uigilantem cognoscimus, eodem etiam dormientem. Nam et eum qui sentiat, uigilare, et omnem qui uigilet, aut alicuius eorum quæ extrà sunt, aut alicuius earum motionum quæ in ipso sunt, sensum habere existimamus. Si ergo uigilare in alio nullo nisi in sentiendò est, perspicuum est, ea quæ dormiant, eo ipso uigilare et dormire, quo sentiant. Quoniamq; nec animi proprium est sentire, nec corporis (cuius enim facultas est, eius etiam functio: quæ autem sensus dicitur ut functio et actio, quidam motus est animi ad corpus perueniens) perspicuum est, neq; animi propriam esse hanc affectionem, neque inanimatum corpus sentire posse. Cum autem antè in alijs libris de ijs quæ ut partes animi dicuntur, disputatum

Et uigilia.

52

Spatatum sit : eaq; parte quæ ad alendum pertinet,
 relicta, alia nulla huius sit expers: non est id quidem
 dubium, quin ea omnia in quibus accessio & deces-
 sio solum, non etiam aliæ uiuendi causa datæ partes
 reperiuntur. somni & uigiliæ sint expertia: quo in
 genere ea sunt quæ terra eduntur. Neq; enim ha-
 bent eam partem quæ est fons sentiendi, siue seiun-
 gi potest, siue non seiungi. Nam ratione etiam hæc
 eam uim habet, ut separari possit. Itemq; illud per-
 spicuum est, nihil esse quod semper uigilet, aut sem-
 per dormiat, iisdemq; animantibus has duas affe-
 ctiones conuenire. Neq; enim si animal sit quod
 sensum habeat, id & uigilare & dormire non po-
 test, quandoquidem hæ duæ affectiones sitæ sunt in
 sensu eius partis, quæ fons, origo & principium est
 sentiendi. Nec uerò fieri potest, ut alterutrum sem-
 per in eodem reperiatur: ueluti, ut semper aliquod
 animantium genus dormiat, aut aliquod semper ui-
 gilet. Præterea omne opus & munus quod secun-
 dum naturam est, cum tempus in quo effici potest,
 egreditur, tum ipsa necessario præstare non po-
 test: ut oculi qui aspiciunt, huius muneris præstan-
 di finem faciunt. Eadem est & manus ratio, & cæ-
 terorum omnium, quorum aliquod munus & offi-
 cium est. Si igitur est alicuius officium sentire, atq;
 id fines temporis transeat in quo sensuum officio fun-
 gi continenter potest, iam id ipsum præstare non
 poterit. Quod si uigilare eo definitum est, quod sen-
 sus solutus ac liber sit, & contrariorum unum adesse
 necesse sit, non alterum, uigilareq; & dormire con-

dd 2 traria

traria sint, quorum alterutrum in omnibus reperiri oporteat, necessarius est somnus. Si igitur somnus talis affectio est, idq; est quædam imbecillitas, propter uigilandi exuperantiam: & uigilandi exuperantia interdum morbum affert & parit, interdum non parit: ex quo efficiatur, & imbecillitatem & diremptionem in eodem genere esse: necesse est, omne id quod uigilet, eam uim habere, ut dormire possit: quippe cum fieri nō possit, ut quicquam laborem ferat sempiternum. Eodemq; modo nihil perpetuo somno opprimi potest. Nam cū somnus motus sit quidam eius partis animi, in qua sedes sensus est, & quasi nodus quidam ac uinculum, motusq; uacuitas: sit ut omne quod dormit eam uim habeat, ut sentire possit. Atqui id quod eam uim habet ut sentire possit, sentiendi munere fungi potest: & sensuum munus exequi omnino, ac propriè is non potest una eandemq; opera, qui dormit. Ex quo necessariò efficitur, omne somnū eam uim habere, ut de pelli fugariq; possit. Ac in cætera quidē ferè omnia perspicuè somnus cōuenit, in aquatilia, in uolucres, & in gradiētia animalia. Etenim omnia pisciū genera, tū ea quæ molli cute tecta sunt, dormire uisa sunt: tum omnia quæ oculos, tum ea quæ duros oculos habent. Perspicuum est etiam, ea animantia dormire, quæ incisuris quibusdam constant: quanquam hæc ipsa breui somno contenta sunt. Itaq; sepe incertum est, dormiant nec ne. Ea uerò quæ duro corio tecta sunt: sensus quidem nondū perspectum est, an ne dormirent: quod si cui probabilis hæc sit oratio, ei fides habebitur.

habebitur. Atq; ex his quidem perspicuum est, in animantia omnia somnum cadere. Animal enim ex eo quod sensu sit præditum, definitum est: sensus autem quodam modo in fungendo munere imbecillitatem, & quasi uinculum quoddam somnum esse dicimus: uigiliam uerò in dissolutione et relaxatione posuimus. Eorum autem quæ terra ex se fundit & gignit, nihil utriusq; motus est particeps. Nam sine sensu nec somnus, nec uigilandi labor ulli rei conuenit: quibus autem sensus cõuenit, dolor etiam et uoluptas: in quibus autem hæc reperiuntur, in ijs etiam cupiditas: quorum nihil in ijs reperitur, quæ oriuntur ex terra. Idq; ex eo perspicui licet, quod pars ea animi, quæ alendi uim habet, melius officium suum in somno quàm in uigilia exequitur. Aluntur enim & augentur tũ melius animalia, quod nihil ad hæc munera obeunda sensum requirant.

Sed quæ sit dormiendi uigilandiq; in animantibus causa, & quo in sensu, uel quibus in sensibus, si in pluribus hæc functiones eueniant, exponendum est. Quoniam autem in nonnullis animalibus omnes sensus reperiuntur, in aliquibus non reperiuntur, ut auditus, & aspectus: tactum autem & gustatum omnia habent, nisi si quod est inchoatum & imperfectum, de quibus in libris de Animo dictum est: & fieri non potest, ut animal cuiuslibet sensus munere in somno fungatur: non est id quidem dubium, quin necesse sit in somno, qui uocatur, eundem motum omnibus conuenire. Si enim alio uteretur, alio non uteretur, hoc etiam in somnoungeretur: quod fieri non

potest. Quoniamq; omni sensui tū propriū aliquid, tū commune attributū est: propriū, ueluti aspectui cernere, auditui audire, eodemq; modo ceteris: estq; uis quādam communis, quæ ad omnes pertinet, quæ eadem & uidet & audit (non enim quidem certè aspectu uidet se cernere) nec iudicat aut interno-
scere potest diuersa esse dulcia ab amaris, non gu-
statu quidem, nec aspectu, nec utroq; sed quadam
parte communi omnium quæ sub sensum cadunt. est
enim & sensus unus, & quod propriè sensui obij-
citur unum: ratio autem sensus in quoq; genere di-
uersa, ut soni & coloris: id quod simul in tangen-
di sensu maxime perspicitur, qui cū ab alijs sensi-
bus separatur, ceteri ab illo diuelli sciungiq; nō pos-
sunt, de quibus in libris de Animo dictū est: perspi-
cuū est in hac parte animi uigiliā & somnum consi-
stere. Itaq; omnibus animantibus conuenit, quoniam
etiam tactus solus in omnibus reperitur. Etenim
si ex eo somnus usuuenit, quod omnibus sensibus ali-
quid accidat: absurdum est, eos sensus qui nec necessa-
riō funguntur suis muneribus, nec quodam modo
fungi possunt, simul eademq; opera & nihil agere
necesse esse, & omni motu uacare. Contrā enim
magis consentaneum esset eis euenire, ut ne simul
quiescerent. Quod autem hoc tempore dicimus, id
in his etiam rectè intelligitur. Cū enim ei quod
principatum in ceteras sensuum sedes obtinet, &
ad quod cetera pertinent, aliquid accidit, ceteris
etiam omnibus idem conueniat necesse est. Si quod
autem illorum non possit, id non necesse est ab hoc
minimi

minimè effici posse hoc autem in plerisq; rebus percipici licet, somnum nec in sensuum cessatione, neq; in sentiendi imbecillitate consistere. In animi enim defectu quædam sit sensuum imbecillitas, & talia quædam animi mentisq; deliria eueniant, & ijs quibus in ceruice uenæ astringuntur, sensu carere soleant. sed tum deniq; somnus habendus est, cum animal sensuum munere fungi non potest: idq; non quauis sentiendi sede atq; parte, nec quauis de causa, sed quemadmodum modò dictum est, ea sentiendi parte, in qua inest sentiendi principatus. Cum enim ea pars sic affecta est, ut sentire non possit, necesse est etiam cæteras sensuum sedes omneis officiũ ac munus sentiendi exequi non posse. Cum autem illarũ aliqua non potest, nõ necesse est hanc nõ posse exequi. Cur autẽ somnus eueniat, quæq; sit hæc affectio, dicendũ est. Multa quidẽ sunt genera causarũ. Nã et finem, et id unde motus principũ existit, & materiam, & formam, causam dicimus. Principiò quoniam naturã dicimus agendi causa datam esse, idq; in bonis ducitur, quietem autem omnibus rebus quæ suapte natura mouentur: ijs uerò quæ perpetuo continuoq; pulsui agitari non possunt cum uoluptate, necessariam esse & utilem, somnoq; hanc nominis translationem à ueritate coacti omnes accommodant, quòd sit requies; fit, ut salutis animantium causa data sit. Atqui uigilia finis est, quandoquidem sentire ac sapere omnia quibus alterum inest, tanquam finem proposita habent. Nihil enim his præstantius est,

nihil melius, & finis quidam optimum est. Præterea
 necesse est somnum unicuique animali convenire. Di-
 co autem necesse esse, ex adiunctione, si animal sit,
 quod suam naturam habeat, ei quædam necessariò
 inesse oportere: quæ si sint, alia adesse oporteat. Di-
 cendum est etiam deinceps, quo ex motu uel actio-
 ne corporum uigilia & somnus in animantibus con-
 sequantur. Et quoniam in cæteris animantibus, ut in
 ijs quæ sanguine carent, aut easdem, aut similes cau-
 sas esse existimandum est: in ijs autem quæ sanguinẽ
 habent, easdem quæ in hominibus perspiciuntur, ex
 his omnia cognoscenda sunt. Atque illud quidẽ prius
 in alijs libris expositum est, sentiendi principium ab
 eadem parte, à qua etiam mouendi, animalibus usu-
 uenire. Id autem est trium certorum locorum, me-
 dius, inter caput & inferiorem aluum locatus. Atque
 ijs quidem quæ sanguinem habent, pars est quæ cor-
 di propinqua est. Omnibus enim animantibus quæ
 sanguinem habet, cor datum est, ex quo fons & prin-
 cipiũ sensus ac motus præcipui ducitur. Ac illud qui-
 dem perspicuum est, & mouendi & respirandi. &
 omnino refrigerandi fontem ac principium in hac
 parte consistere. Calorisque qui huic parti tributus
 est, natura fecit, ut animantia partim respirarent,
 partim salutis causa humore refrigerarentur. De
 quo post suo loco dicetur. In ijs autem quæ sangui-
 nis expertia sunt, & in ijs quæ incisuris quibusdam
 constant, quæque spiritum non ducunt, principium
 est in parte quæ cordis locum obtinet. Spiritus enim
 cognatus dilatari & contrahi perspicitur: id quod
 animad-

animaduerti licet in ijs bestiis, quæ pennas perpetuas continuatasq; habent: cuiusmodi sunt uespæ et apes, atq; in muscis, alijsq; generis eiusdem. Quoniã autem moueri aliquid, aut fieri sine ui nullo modo potest, uim autem gignit spiritus retentio: ijs quidem quæ spiritum ducunt, uis quædam extrinsecus euenit: ijs uerò quæ non respirant, cognata & insita. Itaq; ea quæ pennarum adminiculo utuntur, somnum quendam uidentur edere, cum aeris ictu pulsusq; mouentur, qui in septum transuersum eorum animantium quibus penna perpetuæ datæ sunt, incurrit. Omnia autem motu cientur tum, cum sensus aliquis uel nature accommodatus, uel alienus in prima sentiendi parte nascitur. Quod si somnus in uigilia huius sunt partis affectiones, profectò perspicuum est, quo in loco, quaq; in parte primum somnus ac uigilia existant. Nonnulli autem tum, cum dormiunt, mouentur, faciuntq; multa, quæ uigilantes, sed tamen non sine uisione, sensuq; quodam. Somnium enim sensus est quodam modo, de quo postea dicendum erit. Cur autem somniorum homines, cum expergefacti sunt, recordentur: ea uerò quæ uigilantes fecerunt, non recordentur: in Problematicis diximus.

Nunc sequitur ut explicemus, quibus rebus, & unde principium uigilandi dormiendiq; existat. Perspicuum est quidem, necesse esse animantibus omnibus, cum sensum habent, primò cibum capere, atq; augeri: cibumq; extremum esse omnibus, ijs quidem quæ sanguinem habent, sanguinis naturam: ijs au-

tem quæ sanguine carent, aliquid quod illius locum
teneat quadam similitudine, quorum sit cor fons atq;
principium. Quod autem dixi, perspicui licet ex
anatomijs. Igitur cum cibus extrinsecus in loca ad
capiendum idonea intromittitur, quædam in uenas
exhalatio ingeritur, ibiq; mutata in sanguinem uer-
titur, & ad eam partem distribuitur, in qua sangui-
nis fontem principiumq; esse diximus. De qui-
bus etsi in libris de Cibo dictum est, tamen de iisdem
altè petendum principium est, ut motus initia co-
gnita habeamus, quidq; parti nunc in qua princi-
pium sensus inest, accadat, ut uigilia & somnus
orientur. Neq; enim somnus quæuis est, iam ut di-
xi, imbecillitas eius partis in qua sedem sentiendi po-
nimus: quippe cum & amentia & suffocatio quæ-
dam, & animi defectus talem efficiat imbecillitatem.
Iam uerò nonnullis etiam quos animus defecerat, ui-
sa quedam uehementia acciderunt. Atq; hoc qui-
dem nonnullam dubitationem habet. Si enim fieri
potest, ut is quem animus deficiat, dormiat: fieri etiã
poterit, ut uisio etiam sit somnium. Multa autem
dicunt ij quibus uehemens animi defectio cuenit, atq;
ij qui in ea sunt opinione, ut intereant, de quibus o-
mnibus eodem modo iudicandum est. At enim quem-
admodum diximus, non est somnus in omni imbecil-
litate eius partis, in qua sedem sentiendi statuimus:
sed ex habitu eo qui ex cibo existit, hæc ipsa affe-
ctio gignitur. Neesse est enim id omne quod exhala-
tur, aliquantisper impelli, deinde more Euripi ultro-
citroq; commeari atq; reuerti. Calor autem cuiusq;
animar-

animantium in sublime ferri suapte natura solet: quò
posteaquam peruenit, uniuersus atq; accumulatus
reuertitur ac refertur. Itaq; cibi somnum gignunt
maximè. Magna enim humoris rei; corporea co-
pia conferta & coaceruata in superas partes fer-
tur, ubi cùm heret, premit suo pondere, facitq; ut
nos somni cupiditate ducamur: cùm uerò deorsum
propendet, relataq; calorem commouet, tum som-
nus nascitur, animaliaq; dormiunt. Idq; intelligi li-
cet ex ijs quæ ad conciliandum somnum ualent. O-
mnia enim capitis grauedinem gignunt & poculen-
ta & esculenta: ut papauer, mandragora, uinū, & lo-
liū. atq; hoc ipsum usuuenire uidetur, cùm toto penè
corpore deorsum feruntur, eosq; somni cupido ca-
pit, ita ut nec caput erigere possint, nec palpebras
attollere. Ac talis est somnus maximè, qui cibum
& pastum sequitur, propterea quòd in pastu ma-
gna est halituum respirationumq; copia. Atq; etiam
ex quibusdam defatigationibus somnus oritur. Va-
let enim labor et defatigatio ad colliquefaciendum.
Colliquatio autem est quasi cibus crudus in stoma-
cho, nisi sit frigida. Nonnulli etiam morbi hoc ipsum
efficiunt, omnes ij qui ex humoris calorisq; redun-
dantia nascuntur: quo in genere sunt febres atq; le-
thargi. Præterea ineunte etate id contingit. Infan-
tes enim ac pueri alto sopore opprimuntur, propte-
rea quòd cibus omnis sursum feratur. Quod ex eo
sciri potest, quia superiora inferioribus magnitudine
prima etate præstāt, propterea quòd eò incrementū
corporis soleat cōtendere. Ob eamq; causam morbi
epileptici

epileptici & comitiales incidunt. Est enim somnus epilepsie similis. Itaque huius morbi principium dormientibus usuuenit, dormientesque opprimuntur hoc morbo, uigilantes non opprimuntur. Cum enim ad superiores partes multitudo halituum, respirationumque fertur, iterum inferiora loca capeffens, uenas suo pondere opprimit: comprimitque eam uiam, qua spiritus ducitur. Quocirca uini usus pueris ac nutricibus, ut noxius, interdicens est. Nihil enim refert, ipsi ne bibant, an ne nutrices, nisi dilutum aqua, modoque adhibito praebeatur. Vinum enim respirationum halituumque plenum est, ac nigrum maxime. Sic enim plenae sunt alimenti superiores puerorum partes, ut quinque mensibus ceruices minime inflectant. Ut enim ualde ebrijs, sic pueris, magna humoris copia superas partes capeffit. Quod consentaneum est, a motu effici, quietemque afferri fortibus primum in utero tantam ut se non moueant. Omninoque homines ij quibus uena non appareret, & pomiliones, id est, quibus statura breuis est, & qui magnitudine capitis praestant, somnulosi sunt. Illorum enim uena ita angusta sunt, ut non facile humor e superiore loco descendens diffuat: ijs autem qui breues sunt, ut pomilionibus, & qui cerebri copia abundant, magna est in superis partibus respirationum copia. Quibus autem uena late patent, ij propter diffuendi per uias & itinera facilitatem, haud ferè somno indulgere solent: nisi quid forte aliud contrà eueniat. nec melancholici, propterea quod refrigeratus est locus interior, ut non magna in eis halituum copia oriatur.

Et uigilia.

61

Ob eā enim causam edaces ferē sunt, cū duritiem & siccitatem quandā prae se ferāt. Sic enim affecta sunt eorum corpora, quasi nullam uoluptatem perceperint. Nigraq; bilis cum frigida sit natura sua, et eam partem in qua alendi sedes est frigore afficit. & ceteras, ubicunq; hāc redundantia inesse potest. Per spicuum est igitur ex ijs quae dicta sunt, somnum cōcursum quendam esse caloris ad interiores partes, et *αὐτὴν ὁπίσσω* naturā cōgruentē, propter eā causam, quā diximus. Itaq; magno in motu & agri uersantur. Cum autem deficit ac refrigeratur calor, tū propter frigus palpebrae demittuntur, paresq; superiores atq; externae frigidae sunt, intimae autem & inferiores calidae, ut eae quae pedibus uicinae sunt & intimae. Quanquam autem dubitatio quaedam hoc loco existere potest, propterea quod pastū alti somni sequuntur: ualetq; uinum ad somnum conciliandum, & alia quaedam calores eiusdem generis habent: tamen non est absurdū, neq; alienum, somnum esse in frigore, eiusq; causas calidas. Quod quidem utrum ita eueniat, quia ut stomachus cū est inanis, calidus est: cum plenus, ipse cibus eum propter motū refrigerat: sic utinera & loca quae in capite insunt, cum eō halitus feruntur, refrigerantur an. uerō quemadmodum ijs qui aliquo humore calido perfunduntur, repente horror quidam oboritur: ita illic remisso calore cū frigus confertim inducitur, refrigerat, innatumq; calorem omni uī priuat, atq; abire cogit. Praeterea cū multum cibi adhibetur, quem calor sursum ferat, simile est ut cū ignis li-

Legō enim
νοοῦντος. αὐτὸν
λεῖ νοοῦντος.
uetus intera
pres ὁπρὸν
τος. uertit es
nim, Mula
tus motusest
dormiētis.

gnis

gnis adhibitis refrigeratur, quoad in ea ignisuium suū immiserit. Euenit enim somnus tū deniq; quemadmodum dixi, cum calor ui sua ad caput per uenas aliquid corporeum perducit. Cum uerò iam non potest, sed id quod in sublime latum est, copia superat, tum repellitur, atq; ad inferas partes refluit. Itaq; cadunt homines, calore eo qui in sublime ferebat, dissipato. Homo enim solus ex animantibus erectus est: & cum decedit calor, mentis officium aufert primum, deinde etiam uisionem. An uerò ea explanationes quas commemoravi eam uim habent, ut doceant refrigerationem oriri? Sed tamen propriè locus est quidam, quo cerebrum continetur, qui quemadmodū alio loco dictum est, huius rei principatū obtinet. Is omnium est eorū quæ sunt in corpore, frigidissimus: & in ijs animalibus quæ cerebro carent, aliquid est quod eius locum obtinet. Vt igitur uaporis qui solis calore exhalatur, cum ad superiorem locum peruenit, propter frigus quod in eo est maximum, refrigeratur, coactusq; deorsum fertur suo pōdere, posteaquam rursus in naturā aquæ uersus est: sic in relatione caloris ea quæ in cerebro euenit, respiratio quidem redundans in pituitā uertitur. hinc catharros ex capite oriri constat: ea autē quæ salutaris, ad alēdumq; ualet, et quæ morbos nō gignit, coaceruata & conferta deorsum fertur, caloremq; refrigerat. Facit autē tenuitas & angustia earum uenarum quæ cerebrum continent, ut refrigeretur, nec facile halitum recipiat. Ac refrigerationis quidem hæc causa est, eiusq; respirationis quæ calore uincit.

Experge-

Et uigilia.

63

Expergefiunt autem tum animalia, cum concoctus est cibus, & coniunctus calor circumfuso frigore amplificatus uicit, sanguinemq; crassum à puro secreuit. Est autē tenuissimus sanguis & purissimus is qui in capite inest: crassissimus uerò et impurissimus inferioribus partibus datus est. Omnis autem sanguinis fons ac principium est in corde, ut & hoc loco & alijs libris dictum est. Vtriusq; autem extre marum cellularum cordis media communis est, illarū uerò utraq; sanguinem ex utraq; uena excipit, et ex ea quæ magna, & ex ea quæ ægrā uocatur. In media sanguinis fit distributio. Sed de his differere, non est huius loci. Quoniam autem sanguis maximè à cibo impurius gignitur, somnus manet, quoad sanguis tributus sit, is quidem qui purus est ad superas partes, ad inferiores autem crassior: quod cum factum est, tum deniq; animantia à pondere quod cibi afferebāt, libera à somno excitantur. Ac dormire quidem quid sit dictum est, αὐτὶ ἀνεγείναι, quādam quam confertim in ea parte in qua est sentiendi sedes efficiat halitus quidam crassus, ad superiores partes caloris innati uel impulsuq; sublatus. Dictum etiā est, quid somnus sit: id est, eius partis in qua fons est sensuum, uinculum quoddam & impedimentū, quo minus munere suo fungi possit. Hoc etiā docuimus, somnum esse necessarium illū quidem: neq; enim animal esse ullo modo potest, quin ea quæ illud omnibus suis partibus perficiunt & absoluant, ei usueniant, sed tamen salutis eum causa datum esse. Conservat enim requies animantia.

Fortasse legendū est in Græco ἀσπ-
βρ, ut sit ca-
ua uena, de
qua Cic. in
2. de Nat.
deorū loqui-
tur.

Aristo-

ARISTOTELIS DE

Somnijs liber, Ioachimo Perionio Benedictino Cormæriaceno interprete.

Dinceps de somnijs querendum est, ac primum qua animi parte uideantur: & utrum hic motus eius sit partis animi qua intelligamus, an eius qua sentiamus. His enim duabus solis, earum quæ in nobis sunt rerum notitias percipimus. Quod si oculorum munus ac officium est aspectus: & auditus, auditio, & uno nomine sensus officium sentire est: hæc autem communia sunt sensuum, ut figura & magnitudo, ceteraq; eiusdem generis: propria uerò, ut color, sonus, sapor, fieriq; non potest, ut omnia quæ oculos claudunt ac dormiunt, cerant, itemq; in cæteris: profecto ne in somno quidem sensu aliquid percipimus. Ex quo efficitur, nihil in somnijs uideri sensibus. Neq; uerò opinionis sunt. Neq; enim aliquid quod accedit, hominem tantum aut equum esse dicimus, sed album etiam atq; pulchrum: de quibus opinio sine sensu nihil uerè falso confirmauerit. Atqui hoc in somnis interdum animus facit. Peræquè enim eum qui accedat, hominē & album uidemur uidere. Præterea præter somnia aliquid animo percipimus: sed quemadmodum uigilantes aliquid sensu percipimus, (cuius enim sensum habemus, de eo etiam aliquid plerumq; cogitamus) sic in somno præter uisa interdum alia animo cognoscimus. Quod facile apparebit, si quis animaduertat, co-

tat, coneturq; recordari cū surrexerit & experge-
 factus fuerit. Quinetiam nonnulli aliquando eiusmodi
 somnia uiderunt, ut ij qui sibi uidentur ex memo-
 riæ præscriptione quæstiones ponere. Cōtingit enim
 eis sæpenumero, aliquam aliam uisionem præter som-
 nium in loco quasi oculis subijci. Ex quo perspicuū
 est, nec somnia omnia esse ea quæ in somno uidean-
 tur: & quod animo ac mente percipiamus, id nos
 opinione iudicare. Hoc autem de his omnibus tan-
 tum perspicui licet, motum eo ipso in somnis gigni,
 quo nos etiam uigilantes in morbis erramus, atq; ca-
 ptamur. Quinetiam ualentibus & scientibus, tamē
 sol pedalis uidetur. Sed tamen siue eadem, siue alia
 sit pars animi quæ uisa & quæ sensa percipiat, non
 sine rei alicuius aspectu aut sensu oritur. Falso enim
 cernere, et audire, cernentis uerē aliquid, & audien-
 tis est: quanquam non illud ipsum quod putarat. In
 somno autem positum est, nihil cernere, nec audire,
 nec planē ullius sensus officio munereq; fungi. An
 igitur nihil in somno uideri & cerni uerum est, ni-
 hil uerò sensum pati, id non uerum? Fieri q; potest,
 ut & affectus aliquid accipiat, ac quasi patiatur, et
 cæteri sensus? Quorū quodq; in sensum quidem qua-
 si uigilantis quodammodo incurrit, non ita tamen ut
 uigilantis: interdumq; assensus id quod uidetur, fal-
 sum esse dicit, interdū sustinetur, uisionemq; appro-
 bat. Atq; illud quidem perspicuum est, non esse opi-
 nantis, nec ratione utentis eam animi affectionem,
 quam somnium uocemus, nec uerò planē sensu uten-
 tis est. Cerneremus enim planē, & audiremus dor-

mientes: sed quatenus, quoq; id modo liceat, uidendū est. Positum igitur sit id quod etiam perspicuum est, eius quod sensus sit particeps, somnium affectionem esse quandam. siquidem etiam somnus est, præsertim cum non alicui alij animanti somnus, alij somnium, sed eidem conueniat. Quoniam autem de uisione in libris de Animo dictum est, idemq; est ea pars animi, cui uisa obijciuntur, quod ea quæ sensum habet: & si alia est utriusque ratio ac definitio, & uisio motus est quidam à sensus usu & functione ortus, somnium quæ uisionem quandam esse apparet: profectō eius partis animi quæ sensus est particeps, atq; id quatenus uisorum receptaculum est, proprium est somniare.

Cap. 2.

Quid uerò somnium sit, quoq; modo eueniat, facillimè ex ijs quæ in somno accidunt, intelligemus. Ea enim quæ sensus mouentia sunt, nos in quaq; sensuum sede sensu afficiunt: eaq; animi affectio quam gignunt, non solum in sensuum sedibus, tum cum sensus munere suo funguntur, inest, sed etiam cum non funguntur. Idem enim & in his uidetur contingere, & in ijs quæ pulsu agitantur. In ijs enim quæ mouentur cum id quod pulsu agitauit, non iam contingit, id quod pulsum est, mouetur: propterea quod id quod pulsauit fortè fortuna aliquē iactauit, atq; is rursum iactatus, alium: eodemq; modo ad eū finem dum nanciscantur aliquid in quo consistat, in aere & aqua pulsu agitat. Quod etiam fit in commutatione. Id enim quod calefactum est, proximam quamque rem calore afficit & ad principium usque illud

illud ipsum persequitur. Itaq; in sentiendo etiam, quoniam immutatio quædam sensus functio est, id fieri necesse est. Quocirca somnus affectio est quædam, non solum tum, cum sensuum sedes sensu afficiuntur: uerum etiam cum nihil agunt, & intimis & extremis partibus. Quod tum facile perspicitur licet, cum sensum alicuius rei cōtinuamus. Tum enim auerso sensu, affectio sequitur. ut si aspectum à sole ad tenebras conuertamus, nihil cernimus, propter motum qui tum etiā à lumine ortus in oculis subest. Ac si diu colorem, uel album uel uiridem contueamur, talis quædam affectio incidit, quocumq; aspectum conuertamus. Solemq; spectantes, aut aliquid aliud splendidum, si cōiueamus, & obseruemus, uidemur uidere recta uia qua aspectum dirigimus, primum illud ipsum eodem colore, deinde in phœniceū mutatur, tum in purpureū, usq; eò dum in nigrum se uertat & obruatur. Quinetiam cum ab ijs quæ motu feruntur, ut à fluminibus, tum uel maxime ab ijs quæ maximo impetu feruntur, si oculos auertamus, ea quæ stant, moueri uidentur. Atq; etiam uehementes sonorum appulsus homines surda stros efficiunt: & acres odores difficultatem olfaciendi nobis pariunt. Atq; in alijs eiusdem generis hæc nobis planè hoc modo significant. Sensus autem citò paruas etiam dissimilitudines percipere, id quod in speculis usuuenit, declarat: de quo si quis diligenter uiderit, etiam dubitabit, et plura queret. Simul autem ex eodem illud perspicitur licet, aspectum, ut pati & accipere, sic etiam aliquid efficere. In speculis enim

ualde nitidis & splendidis si mulieres cum muliebria eis incidunt, speculum intueantur, in summo speculo quasi nebula quædam cruorem imitans nascitur: quod si nouum sit speculum, non facile ea macula detergitur. Sin uetus, facilius. Idq; fit propterea, quod aspectus, ut dixi, non solum ab aere afficitur, sed etiam aliquid facit & mouet, quemadmodum res illustres & magno splendore nitentes. si quidem aspectus in ijs rebus est, quæ micant, colorq; infectæ sunt. Ac oculi quidem ita afficiuntur, ut etiam alia quæuis pars corporis natura enim uenis quibusdam constant. Itaq; in morbis qui mensuri dicuntur, propter motum inflammationemq; sanguinem imitantem, nobis quidem uiris in oculis distinctio, & nota minus illa quidem apparet, sed inest tamen. Eadem est enim seminis muliebriumq; natura, quæ eadem cum aera inficiunt, eumq; aera qui speculis adhærescit afficiunt, talemq; reddunt, qualis iam ipse est: tum deniq; aer speculi extremas partes inficit, non secus ac uestes, quarum ut quæque munda & nitida est maximè, ita facillimè ac celerri-
mè sordibus inquinatur. Quicquid enim purum est, nitoreq; præstat, id facile quicquid capit, declarat, & maximè minimam quanq; mutationem. Aes autem quoniam læue est, quemuis tactum & appulsum sentit, declaratq; maximè. In quo aeris tactum & impulsione, quasi deterfione quandam & ablutione intelligere debemus, quæ propter nitore facile appareret, quâuis parua sit. Nitor autè et leuitas causa est, cur ex nouis speculis macula non facile elui possit.

Diffusa-

Diffunditur enim in talibus & per profundū, & in omnes partes: propter nitorem quidem, per profundum: propter leuitatem, undiq;. In ueteribus uero non permanet, propterea quod macula non aequē imbibitur, & infunditur, sed magis in summis eminentibusq; partibus. Ex quibus perspicuum est, & motum a paruis etiam interuallis differētisq;, atq; cum citō afferri, & sensum fieri: cernendiq; sensum non solum affici, uerum etiam contrā afficere. Hoc declarant & ea quæ in uinis atq; in unguentis contingūt: & oleum factitium, & uinum, quæ non solum eorū quæ infunduntur, aut adniscuntur, aut eorum quæ in propinquo nascuntur, uerū etiam eorum quæ uasis propinqua & uicina sunt, odores facile recipiunt. Sed ut ad primum propositum reuertamur, positum sit unum, quod ex ijs quæ dicta sunt intelligitur: sensum eorum quæ sensus mouentia sunt, ijs etiam absentibus, quæ extrinsecus sensui obijciūtur, remanere. illud etiam, nos facile decipi solere iudicio sensus, tum, cum perturbationibus alijs alijs impellimur. Veluti timidus, & ignauus, metu percussus, & insano amore affectus, amore, ita ut parua specie ac similitudine ductus, ille hostes, hic eū quē amat, uidere uideatur: atq; id quo maiore perturbatione incitatus sit, eo minore rei similitudine obiecta fallitur. Eodemq; modo et iracūdia incitati homines, et omnibus cupiditatibus inflammati, facile omnes decipi & captari solēt: eoq; magis, quo maiore perturbationū impetu incitantur. Itaq; ij qui febre lactantur, interdum in parietibus bestiolas parua lineamentorum

quæ inducta sunt similitudine ducti, inesse existimant: atq; hæc opinio ita eis cum ipsis perturbatio-
nibus crescit, ut si non grauiter afflicteretur, id falsum
esse non ignorent: sin maior sit & grauior morbus,
ad eas etiam bestiolas inuolent, totoq; impetu feran-
tur. Idq; fit propterea, quod non eadem animi ui-
dident, ea pars quæ dominatur, & ea in qua uisio-
nes imprimuntur. Quod hinc sciri potest, quia
cum sol pedalis uideatur, sæpe assensui aliquid aliud
repugnat: & quadam digitorum in mouendo &
tangendo uicissitudine unum duo uidentur, sed ta-
men non duo esse concedimus. Verius enim aspe-
ctus quam tactus iudicium est. Quod si solus nobis
tactus datus esset, unum duo esse iudicaretur, falli-
mur autem, ac mentimur his in rebus: propterea
quod non solum cum res quæ sensum mouet, pul-
su agitur, apparent nobis qualescunq; res: sed etiã
cum ipse sensus mouetur, præsertim si eodem modo,
quo à re quæ sensui obijcitur, moueatur: ueluti terra
nauigantibus moueri uidetur, quod ab alio aspe-
ctus mouetur.

Cap. 3.

Ex quibus illud perspicere licet, non solum uigilan-
tibus motus eos, qui & ab ijs quæ extrinsecus obie-
cta sentiamus, & ab ijs quæ ex corpore eueniunt, gi-
gnantur, incidere: sed etiam tum cum affectio illa
quam somnum uocamus, existit, tumq; maximè oriū-
tur. Interdum enim, cum sensus intenti sunt & occu-
pati, unã cum mēte expelluntur: obruunturq; ut par-
uus ignis à magno, sic à magnis parui dolores ac uo-
luptates. Cum autem nihil agunt & quiescunt, etiã
exiguæ

exiguæ uidentur. Noctu uerò cum languore corporis sensus confecti nihil agere possint, quod calor ex summis membris in intimas partes se regerit, ad sensus fontem & principium delabuntur, tumq; euidentiores sunt omni perturbatione sedata. Vt autem paruosq; in fluuijs uortices ferri, sic quem motum in animo gigni cōtīnenter existimare debemus: sæpe similes, plerunq; uerò alias formas imitantes propter relationem. Itaq; post cibum, & admodum pueris, ut infantibus somnia non incidunt, propter eum calorem quē cibus gignit. Quocirca quemadmodum aquam aut alium humorem si quis uehementer bacillo commoueat, interdum nullum simulacrū uidetur: interdum uidetur quidem, sed omnino inflexū, ac deforme, ut aliud atq; est uideatur: sedata autem & tranquilla aqua, purum & illustre uidetur: sic in somno uisa & motuum reliquæ quæ à sensibus eueniunt, nonnunquam à maiore quodam motu, quem dixi, omnino obruuntur. interdum uerò turbulenta quædam uisa, & prodigiosa, nec somnia uidentur: ut furentibus, febre laborantibus, & ebrijs. Hæ enim perturbationes: cum spiritus plenæ sint, magnum & motum & tumultum afferunt. Cum uerò tranquillus est & secretus sanguis in ijs animantibus quæ sanguinem habet, motus sensa quæ integra seruata sunt à quoq; sensuum orta, quæta & sedata somnia ita efficiunt, ut aliquid nobis appareat: uideamurq; ab ijs quidē quæ ab aspectu delabuntur, uidere, ex ijs autem quæ ab auditu, audire quod fit etiam in cæteris sensibus eodem modo. Quoniam

enim illinc ad principium motus peruenit, etiam uigilantes uidere, audire, ac sensu percipere uidentur: quodq; aspectus interdum moueri uidetur, cum ut diximus, non moueatur, & tactus duos motus nunciat, unum duo uidetur. Principiū enim unde unus cuiusq; sensus uis ducitur, planē affirmat: nisi aliud quod plus possit, contradicat. Speciem igitur præbet omnino, sed nō omnino ac planē assensu id quod uidetur approbatur: sed ita deniq; si eius partis quæ iudicando ualet, assensus cohibeatur, uel suo pulsu minimē agitetur. Vt autem diximus, alios alia animi perturbatione facile decipi captariq; solere, sic dormientes somno, uel quod uel sensuum pulsu & agitatione, uel alijs quæ sensibus accidunt, ita ut quod parua similitudine ad aliud accedit, illud esse uideatur. Cum enim dormimus, defluente in principium suū maxima sanguinis copia, motus insiti, alij delabi possunt, alij reipsa unā delabuntur. Ex quo fit, ut in aliquo motu motus alius appareat, quorum si hic effluat & euanescat, alius ei succedit: eodemq; modo inter se afficiuntur, ut ranæ, quæ cum formatae concretaeq; sunt, in aqua liquefacta arena extant, sic inesse possunt: cum autem languet remittiturq; id quod obstat, tum deniq; agunt, & operantur. obliteratiq; ac deleti quodammodo in parua sanguinis copia, qui in sensuum sedibus inest, ita agitatione nos commouent ut eam speciem præbeant, quam ea quæ in nubibus apparent: quæ cum ad hominis & centaurorum figuram similitudine accedant, citō euanescent. quorum quicque est, ut dixi, quasi reliquæ

quia eorum de quibus uigilantes cogitauimus, aut egimus. ac cum uera species euauit, uerè etiam dici potest, hoc tale esse, qualis sit Coriscus. Cum autem ea pars cuius est proprium iudicium, sentit, Coriscum esse non assentitur, neq; præscribit, sed ex eo ad ueram illius Corisci notionem peruenit. Cuius quidem etiam cum sensum habet, hoc ipsum iudicat, nisi à sanguine omnino eius assensus cohibeatur, & quasi eius sensum non habeat: sic à motibus ijs, qui in sensuum sedibus inhaerent, agitur, tumq; specie ueri, id quod uerum est uidetur. Tantaq; somni uis est, ut id obscurare & obruere uideatur. Ut igitur si quis oculis digitum obiectum esse ignoret, nō solum apparet, sed unum duo esse assentitur: si non ignoret, speciem quidem uidet, non tamen assentitur: sic in somno, si se dormire sentiat, sensumq; habeat eius affectionis, quæ eius partis propria est, quæ sensum habeat, species quidē occurret, sed tamen animi quædam pars speciem Corisci uersari in animo assentitur, Coriscum autem non esse id quod occurrat confitebitur. Plerumq; autem fit, ut dormiente aliquo, quædā animi eius pars id quod occurrat, somnū esse approbet, cū interim si se dormire ignoret, nihil uisioni obstet. Nos aut id quod est dicere, motusq; esse quosdam in sensuum sedibus, ita deniq; perspicipoterit, si quis eò animum intendat, ut conetur recordari, quæ nobis usuueniunt, & cum in diuersas partes ferimur, & cum expergiscimur. Fit enim interdum, ut quæ simulachra in somno cuipiam offerebantur, ea expergestus motus animi qui in sensuum sedibus

debus relictis essent comperiat: præsertim cum non-
 nullis pueris, & qui in omnem partem circumspi-
 ciunt, spectra permulta ita moueri uideantur. ut ple-
 runq; præ metu se occultant & abdant. Ex quibus
 omnibus colligendū est, somnium esse uisionē quan-
 dam, atq; eam in somno existere. Quæ enim spectra
 modo commemorauimus, nō sunt somnia, nec si quid
 aliud liberatis solutisq; somno sensibus occurrat:
 nec quicquid secundum quietem uidetur, id cōtinuū
 somnium est. Primū enim ita accidit, ut nonnulli
 quadam ex parte sensum & sonorum, & luminis, et
 saporum, & tactus, etsi leuiter & quasi eminus ha-
 beant. Iam enim quidam qui dormientes leuiter aspi-
 ciebant, cum lucernæ lumen se uidisse leuiter per
 somnium existimarent, experrecti statim id lumen
 lucernæ quod reuera obiectum esset agnouerūt: &
 cum gallorum canumq; uocem leuiter audiunt, ex-
 citati somno, planē intellexerunt. Nonnulli uerō
 etiam rogati respondent, propterea quod fieri po-
 test, ut tum cū planē uel uigilamus, uel dormimus,
 si alterum in nobis inest, alterum etiam nobis quo-
 dammodo conueniat, quorum neutrum somnium
 esse concedendum est: nec eas omnes notitias, quæ in
 somno ueræ nobis præter uisa incidunt. Sed uisio ea
 quæ ex sensuum pulsu & agitatione nobis dormien-
 tibus, quæ ex parte dormimus, occurrit, id demum
 somnium est. Sunt enim quidam, quibus in uita som-
 num nullum uidere contigit. Rarum igitur hoc
 ipsum est, sed tamen incidit, nonnullis quidem aspi-
 ciē, aliquibus autē progredientibus corroboratisq;

iam

iam etatibus usuuenit, cum antea somnium nullum uidissent. Causa autem cur non incident, in pueris perspicui uidetur post cibum: quorum qui ita à natura instituti sunt, ut magna in eis exhalationum copia ad superiorem locum & cerebrum feratur, aut rursus deorsum missa magnis motibus omnia impleat, in eis consentaneum est nullam animo uisionem obijci. Corroborata autem etate non est alienum si somina uideant, praesertim cum mutatione aliqua aut etatis aut affectionis necesse sit hanc ipsam repugnantiam consequi.

ARISTOTELIS DE
Diuinatione quæ in Somno existit liber, Ioachimo Perionio Benedictino Cormæriaceno interprete.

De diuinatione autem quæ in somnis oritur, euenireq; à somnijs dicitur, hoc uerè dici potest, nec ea cõtemnere facile esse, nec eis fidem habere. Nam et omnes, uel plerofq; assentiri somnia aliquam notam habere, fidẽ facit, authoritatemq; habet, quasi id exercitatione, experientiaq; dicatur: & de quibusdã in somnijs diuinationem esse, non est incredibile. Quadam enim ratione nititur. Itaque de alijs somniorum generibus existimare licet eodem modo. At uerò nullam causam consentaneam cernere, qua eueniat, id deniq; facit, ut eius nulla sit auctoritas. Nam Deum esse qui somnia mittat, præter alia quæ à ratione aliena sunt, etiam illud alienum est, & Dei maiestate indignum, cum

illa

illa non optimis uiris, nec prudētissimis, sed quibus-
 uis mittere. Sublata autem causa quæ à Deo ducitur,
 alia consentanea nulla uidebitur. Causam enim repe-
 rire, cur aliqui futura de ijs præsentiant, qui in colū-
 nis Herculis aut in Borysthene habitent, maius est,
 quàm quò nostra sapientia peruenire possit. Igitur
 somnia uel causa sint necesse est, uel notæ rerum futu-
 rarum, uel euentus: idq; aut omnia, aut quædam co-
 rum, aut unum tantummodo. Causam autem appel-
 lo, ueluti luna causa est cur sol deficiat, & labor fe-
 bris causa est: nota autem & signum defectionis est,
 astri aduentus, lingue uerò asperitas febris: casus au-
 tem, cum aliquis ambulat, solis defectio. Neq; enim
 nota est hæc defectionis, neq; causa, nec ambulationis
 aut itineris defectio. Itaq; nihil eorum quæ casu for-
 tē, temerē eueniunt, semper aut plerumq; accidit. Ita
 fiet, ut somniorum partim cause sint, partim notæ,
 ut eorum quæ corporibus eueniunt. Dicunt enim
 clarissimi etiam medici, obseruanda esse somnia dili-
 genter. Quod cum omnes qui arte quauis præditi
 sunt, existimare debent, tum uel maxime ij quibus
 aliquid propositum est ad cōsiderandum, quiq; phi-
 losophantur. Motus enim qui interdum existunt, ni-
 si permagni sint & uehementes, à paruis qui uigi-
 lantibus incidunt, obscurantur. Quod contrā fit in
 somno, in quo perexigui magni uidentur esse. Idq;
 sæpenumero in ijs quæ dormientibus usuueniunt, ani-
 madueriti licet. Ii enim & fulminasse, tonuisseq; pu-
 tant, cum soni exigui aures eorum pulsant ac feriūt,
 & mellis aliarumq; rerum dulcium se succum perci-
 pere,

pere, cum leniter pituita diffluit: & per ignem ambulare, magnoq; calore affici, cum calor exiguus aliquam eorum partem occupat. Quæ quidem omnia cum excitati sunt, ita se habere intelligunt. Ita fit, ut quoniam omnium rerum parua sunt initia, perspicuum sit morborum etiam esse, aliarumq; rerum, quæ in corporibus posteritèporibus existunt. Ex quo illud etiam perspicuum est, necesse esse hæc ipsa a dormientibus magis animaduerti ac notari, quàm a uigilantibus. Quinetiam nō est absurdum, nonnulla eorum quæ secundum quietem uidentur, causam esse suarum cuiusque actionum. Vt enim cum aliquid acturi sumus, aut in opere occupati, aut etiam egimus quid, plerumq; in somnijs in eis rebus esse, & aliquid tale moliri uidemur: idq; fit propterea, quod uia quædam ab ijs initijs & causis quæ interdū incidunt, præparatur: sic rursus necesse est, eos etiam motus qui secundum quietem eueniunt, sepe initium causamq; dare ijs quæ interdū geruntur, propterea quod eorum etiam ratio & notitia nocturnis uisis præmuniatur. Atq; hoc quidem modo quædam somnia & significationes & causæ esse possunt. Alia autem casu fortè, temerè eueniunt: eaq; maximè quæ longa serie altiusq; repetuntur: & quorum in nobis causa non est, sed de bello nauali, ijsq; omnibus quæ magnis à nobis interuallis disuncta fiunt, uidentur. Verisimile est enim in his rebus eodē nos modo affectos esse, quo est aliquis cum alicuius rei mentionem facit, & casu euenit. Quid enim hoc etiam secundum quietem prohibeat? Atqui hoc modo uerisimile est,

malæ

multa eiusmodi euenire. Vt igitur illic mentio huius rei nec causa est, nec significatio euentus illius: sic neque somnium cur euaserit, ei qui uiderit, nec causa est, nec significatio, sed casus. Itaque pleraque somnia non eueniunt. Quæ enim casu eueniunt, ea nec semper, nec plerumque fiunt. Omninoque somnia quoniam alijs etiam quibusdam animantibus uidentur, à Deo non mittuntur, nec eo auctore ueniunt. Sunt tamen *Δαιμόνια*. Siquidem natura *Δαιμόνια*, non diuina est. Idque hinc sciri potest, quod ualde obscuro loco nati homines futura longè antè prospiciunt, et somniant, quasi non à Deo somnia mittantur: sed omnibus qui natura sua loquaces sunt et melancholici, uaria uisa offeruntur. Quoniam autem multis uarijsque motibus agitantur, rerum futurarum euenta coniiciunt et assequuntur, ut nonnulli modò quæ diuidunt, auferunt. Vt enim dici solet, si multa iactes, aliud aliàs iacies. Quod etiam fit in somnijs. Nec uerò mirum uideri debet, si pleraque somnia non eueniant, cum pleraque etiam earum significationum quæ à naturis celestibus portenduntur, ad exitus non perducantur: quo in genere sunt ea quæ ab aqua uentisque sumuntur. Si qua enim uis alia ac maior oriatur, à qua originem erat res habitura, non datur significatio: et pleraque eorum quæ rectè agenda censuimus, à ualentiori bus causis dirempta sunt. Omnino enim non omne quod futurum fuit, euenit, neque idem est τὸ ἐσόμενον, καὶ τὸ μέλλον, id est, quod erit et futurum est. sed tamen futendum est et causis esse, quæ impedimen-

to fue-

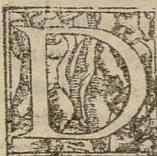
to fuerint, quo minus absoluta sint: & has ipsas significationes esse aliquarum rerum, quæ nō cuenerint. De ijs autem somnijs quorum non sunt eiusmodi causæ, quas diximus, sed disiectæ sunt uel temporibus, uel locis, uel magnitudine, aut quæ nihil horum habent, sed tamen causas in se eorum quibus uisa sunt somnia, non continent, in ijs certè casus & fortuna dominantur. Hoc enim tale magis uidetur, quàm id quod uult Democritus, qui eorum causas facit imagines & fluxiones. Ut enim cum aliquis aquam aut aera pellit, id etiam aliud pellit: illoq; quiescente, interdum ad quoddam tempus motus ille durat, eo qui mouerat, absente: sic nihil prohibet motum aliquem & sensum in animos somniantium obrepere, à quibus ille imagines & fluxiones efficit: & cum influunt, magis sensu percipi noctu, quòd cum interdiu huc atq; illuc impelluntur, dissipentur. Magis enim uacuum est ac liberum coelum ab omni motu et perturbatione, noctu: propterea quòd tranquilliores noctes sunt, & quòd motus ipsi corpus sensu afficiunt magis secundum quietem, cum dormientes paruos etiam motus & agitationes interiores facilius percipiant, quàm uigilantes. Hi autem motus uisa obijciunt, ex quibus futura de rebus eius generis præsentunt. Ob eamq; causam hi motus animi de fece uulgi hominibus, non sapientissimo cuique incidūt. Interdiu enim sapientibus etiam occurrerent, si uisa Deus hominibus daret, quo quidē modo uerisimile est uulgus futura prænosceret: præsertim cum horum talium mens res curare nō soleat, sitq;

sitq; quasi libera & soluta curis omnibus: & impul-
 sa. impellentis ratione agitur. Quod si qui furen-
 tes futura præsentiunt, motus ad naturam accommo-
 dati in causa sunt, qui eos non offendunt, sed ab eis
 auferuntur. Itaq; externorum & ignotorum sensu
 afficiuntur maximè. Nonnullis autem tràquilla som-
 nia offeruntur, notiq; de notis & amicis aliqua prae-
 sentire solèt: propterea quod noti & amici alij alijs
 curae sunt. Vt enim cum procul absunt, maximè alij
 alijs sensa sua significant & aperiuunt, sic eorum qui
 noti sunt, sensus notiores. Melancholici uerò propter
 animi impetum uehementiorem, ut eminus iaculan-
 tes, facile assequuntur & quod facile ac citò animū
 mutant, id quod consequens est, cernunt. Vt enim
 Philagida poemata, furentes ea quae simili serie or-
 dineq; continuantur, & dicunt & sentiunt, ueluti
 Venerē: & ita deniq; principium repetunt. Et prae-
 terea propter animi impetum quo feruntur, motus
 eorum ab alio non excluditur. Is autem demum opti-
 mus somniorum coniector est, qui similitudines re-
 rum potest cognoscere. Est enim cuiusuis recta tran-
 quillaq; somnia internoscere: similitudines autem di-
 co, propterea quod uisa, quemadmodum iam dixi,
 similia ferè sunt ijs imaginibus quae in aqua cernun-
 tur. Illic autem si quaedam sit paulo maior perturba-
 tio & impulsio, nullo modo species & imagines ad-
 uerarum rerum similitudinem accedūt. Accuratè ue-
 rò species rerum is demum internoscere potest, qui
 celeritate quadā motuq; ingenij, sensu deprehende-
 re atq; perspicere potest dissimiles atq; distortas ima-
 gines,

gines sint ne hominis, an equi, an quarumlibet aliarum rerum. Atque idem quodammodo, quod illic aqua, somnium potest, quando quidem perturbationes recta tranquillaque somnia excludunt. Ac quid somnus sit, quid somnium, et quamobrem utrumque eueniat, et præterea de diuinatione per somnium, diximus. Nunc de communi motu animantium dicendum est.

ARISTOTELIS DE

motu animantium liber, Ioachimo Perionio Benedictino Cormæriaceno interprete.

DE motu animalium quicquid in quoque genere eorum cernatur, quæ illius differentia, quæque causæ sint eorum quæ sigillatim eis conueniunt, alijs libris dicendum erit. Nunc autem quæ causa sit communis, cur animalia quouis motu ciantur (alia enim animalia uolant, alia nant, quædam ingrediuntur, nonnulla mouentur alijs modis eiusdem generis) uidendum est. Ac illud quidem, principium esse aliorum motuum id quod seipsum moueat, idque ab omni motu esse liberum: et quod prius motum afferat, id non moueri aliunde oportere, antè expositum est, cum motus sempiternus an esset, et si esset, quid nā esset, explicaremus. Hoc autem non solū ex definitione orationeque generali intelligendum est, uerū etiam ex singulis rebus et ijs quæ sub sensum cadunt, ex quibus etiam generales definitiones exquirimus, et ad quas eas accommodari censemus oportere. In his enim animaduerti licet,

ff fieri

fieri non posse, ut re nulla quiescente & stante motus consequatur, ac primum in ipsis animatibus. Si quæ enim pars mouetur, aliquam quiescere oportet: ob eamq; causam flexus animalibus dati sunt. Quasi enim centro inflexionibus utitur, efficiturq; totum membrum, in quo est inflexio, & unum & duo, & rectum & inflexum: facitq; flexus ut uim se mouendi habeat, atq; reipsa moueatur. Cum autem inflectitur ac mouetur, nota quidem in flexibus mouetur: aliud uerò quiescit: non secus ac si diametri partes A et D quiescant, B uerò moueatur, & A C fiat. Sed hic totum centrum omnino indiuiduum uidetur, motum enim, ut aiunt, in his ipsis fingunt, cum nihil eorum quæ mathematici trahant, moueatur. Quæ autem in flexibus commissurisq; reperiuntur, interdum unum, interdum duo & possunt esse, & reuera fiunt. Sed tamen principium motus, quæ ex parte principium est, quiescit, cum pars inferior mouetur: ut cum mouetur brachium, gibber: cum autem totum membrum, humerus: & cum tibia, genu: cū uerò totum crus, femur. Illud igitur perspicuum est, unāquamq; rem in se habere oportere aliquid, quod quiescat, unde principium motus proficiscatur, & in quo confirmata & tota coaceruata & ex parte mouebitur: quæ tamen quies per se irrita sit futura, nisi sit extra quippiam, quod planè quiescat, ab omniq; motu sit liberū. Sed operæ precium est, diligentius de eo quod dictū est, disputare. Habet enim disputationem, quæ non solum ad animalia, uerū etiam ad huius uniuersitatis motum conuersionemq; pertinet.

pertinet. Vt enim in ea necesse est esse aliquid, quod aliunde nō moueatur, si modò moueatur: sic. ac multo etiam magis in animātibus aliquid sit extra oportet, quod nullo modo moueri possit, & in quo fixo & firmo moueatur id quod mouetur. Si enim cedat semper, ut muribus qui sub terra sunt, uel ijs qui in arena iter faciunt, non progrediuntur: nec ingressus futurus est, nisi fixa terra stet: nec uolatus, nec piscium progressus, nisi aer & mare contra fixa nitantur. Hoc autem diuersum sit ab eo quod mouetur, necesse est: totumq; à toto, idq; quod ita immobile sit, nullam partem esse oportet eius quod pulsus agitetur. Aliter enim non mouebitur. Idq; intelligi potest, ex eo quod queritur, quamobrem nauis extrinsecus, si quis remo malū pellat, aut aliquā aliam partē facile moueat: sin in ipsa nauī quispiā hoc conetur facere, nunquam mouere possit, siue Tityus flet, siue Aquilo in interioribus nauis partibus, siue quis flet eo modo quem pictores faciunt. Eum enim ex se uentum emittere depingunt. Siue enim leniter uentum emittat, siue ita uehementer, ut uentum maximū faciat, siue aliquid aliud sit, quod proijciatur aut pellatur, necesse est hoc primum, ut in aliqua eius parte quæ quiescat, fixus & hærens incitet: deinde rursus hæc pars, aut ipsa, aut ea cuius illa est pars, in aliqua re extrinsecus hæres fixa permaneat. Is autem qui nauigiū incitat, cum in nauigio ipse sit, & ipsi nauigio innitatur, rectē nauigiū non mouet nec impellit: propterea quòd necesse sit id quod nitatur, fixū permanere. Ei aut accedit, ut idē sit et quod

mouetur, & id quo nititur. At cum extrinsecus impellit aut trahit, mouet, quod terra nulla sit pars naui. Queri autem hoc loco potest, si quid totum cœlum moueat, id ne & ab omni motu liberum esse, & nullam cœli partem esse, nec in cœlo esse oporteat. Si quid enim quod ipsum mouetur, cœlum moueat, necesse est ipsum et in aliquo nixum quod sit immobile, motum asserere, & nullam eius partem esse quod moueat. Itaque hoc recte asserunt, qui sentiunt, cum orbis uoluitur, nullam eius partem quiescere. Aut enim totum necesse esset manere, aut eius coherentem naturam diuelli atque dirimi. Sed quod axes quandam uim habere existimant, cum nullius sint magnitudinis, sed sint extrema & puncta, hoc non recte sentiunt. Fieri enim non potest, ut nihil tale in numero essentiarum sit, et aliquid uno pulsu à duobus agitetur. Atqui axes duos faciunt. Atque an sit aliquid quod eam rationem ad uniuersum habeat, quam terra ad animantia, & quæ per se ipsa mouentur, his talibus rationibus ductus aliquis possit querere. Fabularum autem scriptores, qui Atlantem faciunt pedes in terra fixos habentem, uideri possunt fabulam hanc ratione quadam ducti protulisse, quasi iste media lineæ instar obtineat, & cœlum circum uertices incitet. Idque rationi consentaneum usuueniat, quod terra suis ponderibus nixa permaneat immobilis. Sed qui in ea sententia sunt, necesse est dicant, eam nullam esse partem huius uniuersitatis, ac præterea uim oportet parem faciant eius quod motum asserat, & eius quod quiescat. Est enim magna uis, qua quiescit id quod manet, quem-

quemadmodum ea etiam qua mouet id quod mouetur: estq; necessario proportio quedā ut cōtrariōrū motuum, sic & statuum. quorum omnium ij qui pares sunt, cum alij ab alijs nihil patiātur & accipiāt, maiore quadam ui quæ excellit, facile uincuntur. Itaq; siue Atlas, siue aliquid aliud est quod ea quæ intus sunt moueat, nihilo magis repugnandum est quieti, qua terra fixa permanet, aut certē de medio suoq; loco terra tolletur. Vt enim id quod motum affert, pellit: sic id cui motus affertur, impellitur.

Quod idem de ui iudicandum est. Mouet autem primum id quod quiescit, ita ut maior & amplior uis sit, quā similis & par quietis. Eodemq; modo uis eius quod mouetur, nec mouet. Tantam autem uim esse terræ oportebit in quiescendo, quantam totum cœlū, atq; id quod ipsum motu agitāt, obtinet. Quod si fieri non potest, illud etiam fieri non potest, ut cœlum moueatur ab aliqua re earum quæ in eo incluse sint. Existit autem quedā de motibus cœli partiū quæstio, quam ut superioribus finitimam quispiam tractādā, considerandāq; suscipiat. Si quis enim ui mouend i terræ quietem statumq; superet, non est id quidem dubium, quin eam suo loco ac medio sit moturus. Atq; illud etiam perspicuum est, uim eam à quo uis hæc profecta sit, non esse infinitam & interminatam: quippe cum ne terra quidem infinitæ sit magnitudinis. Ex quo fit, ut ne eius quidem grauitas. Quoniam autem quod fieri non potest, multis modis dicitur, (neque enim eodem modo & uocem, & eos qui supra Lunam sunt, cerni non posse dici-

cimus: nā illa necessario nō uidebitur, et hi nō soliti sunt uideri natura) coelum & occidere & dirimi non posse, necessario quidem existimamus: sed non necessario, ex hac ratione efficitur. Natura enim est & potest esse, motus maior, & quo terra quiescit, et quo ignis supera; corpora cientur. Ac si motus superiores maioresq; sunt, hæc omnia alia ab alijs uicissim dirimentur. Sin autem non sunt, & esse possunt, (infinitas enim non potest esse, propterea quod ne corpus quidem infinitum & immensum esse potest) certē coelum dissolui ac dirimi poterit. Quid enim hoc euenire prohibebit: si quidem in ijs non est, quæ fieri non possunt: in ijs autem non est, quæ fieri non possunt, si necessarium non est contrarium. Sed de hac questione alius erit ad disputandum locus. Nunc autem querendum est, utrum oporteat nec ne aliquid esse ab omni motu liberum, quod & separatū sit ab eo quod moueatur, & pars illius nulla sit: atq; id an in hac uniuersitate ita esse sit neceße: fortassis enim alienum hoc esse uidebitur, si motus principium interius esse ponatur. Itaq; ijs qui in ea sententia sunt, rectē hoc ab Homero dictum esse uidebitur:

Sed nunquam in terras summo deducere coelo
 Excelsūq; Iouem uobis, doctūq; licebit,
 Dijq; deaq; omnes, labor haud uos iuuerit ullus.
 Atq; illud quidem quod omnino est immobile, à re
 nulla commoueri potest. Hinc explicatur ea quæ
 dō posita est questio, utrum possit, nec ne, cœli con-
 glutinatio dissolui, si ex principio, quod motus ex-

pers

pers sit, constitit. In animantibus autem non solum id quod ita est immobile, inesse debet, sed in ijs etiam quæ loco mouentur, si qua ipsa sibi motum afferant. Eorum enim aliquid moueri oportet, aliquid stare ac quiescere: in quo hærens ac fixum, id quod mouetur, pulsu agitur: ueluti si qua pars motu cicat, altera imitatur necesse est, quod altera adhærescat. De inanimis autem quæ motu cientur, quæri potest, an omnia in se ipsa habeant, & id quod quiescat, & id quod moueat: & utrum hæc etiam necesse sit in aliquo eorum quæ extrâ sunt, ac quiescunt, fixa permanere: an id fieri non possit, ut in igne aut terra, aut in aliqua re earum quæ inanimata sunt quidē, sed à quibus primò hæc ipsa moueantur. Quæ enim inanima sunt, aliunde omnia mouentur. Principium autem & fons eorum omnium quæ ita mouentur, ea sunt quæ seipsa mouent. Ac de his quidem talibus, quod ad animalia attinet iam diximus. Omnia enim eius generis necesse est & in se habere id quod quiescat, & extrâ aliquid in quo hæreant. An uerò aliquid sit in coelo, quod etiam primò motum afferat, incertum est, & principij eiusmodi alia est ratio. Omnia autem animalia quæ motu cientur, in ijs quæ extrâ sunt, fixa mouentur, & cum respirant, expirant. Neq; enim refert, magnamne uim educant, an paruam: id quod consputantes tussientesq; faciunt, & ij qui edunt spiritum. Vtrum autem in eo quod seipsum loco mouet, solo aliquid stare ac quiescere oporteat, an etiam in eo quod per se cōmutatur atq; augetur, questio est. Nam primò

ortus & interitus alia est ratio. Si enim est ea quam
 ponimus ortus, interitusq; motio, ea ipsa causa erit
 etiam ceterorum fortasse motuum omnium. Quem
 admodum autem in uniuerso, sic in animantibus mo-
 tus hic primus est, cum omnibus suis iam partibus
 & numeris perfecta absolutaq; sunt, ut etiam acces-
 sionis si quando fiat in posterum, & immutationis
 ipsa sibi causa sint: sin minus, non est necesse. Prima
 autem incrementa, primaq; immutationes & ab alio,
 & per alia proficiuntur. At uero ortus atque
 interitus nihil ipsum sibi causa esse ullo modo po-
 test. Nam & id quod mouet, ei quod mouetur, &
 quod gignit, ei quod gignitur antecedere oportet,
 cum nihil se ipso sit antiquius. Ac de animo quidem,
 utrum moueatur, necne, & si mouetur, quomodo mo-
 ueatur, ante dictum est in ijs quæ de illo explicaui-
 mus. Quoniam autem in anima omnia ab alio mo-
 uentur, id quidem quod primum mouetur, & sem-
 per mouetur, quonam modo moueatur, & quemad-
 modum motum afferat ceteris id quod primo mo-
 uet, ante in libris de Prima philosophia expositum
 est. Restat, ut quo modo animus corpus moueat,
 & quod animantium motus principium sit uideamus.
 Ceteris enim præter uniuersi motum, animata res
 causam mouendi dant & afferunt, quæ quidem aliæ
 ab alijs non moueantur, quod aliæ alias impellant.
 Itaq; finem terminumq; earum omnes motiones ha-
 bent, quippe cum etiam rerum animatarum motus fines
 sibi propositos habeant. Nam cum animantia omnia ob
 aliquam causam & moueant & moueantur, fit ut in eo
 quod

quò suos motus appetitusq; referunt, extremū appe-
tendi & mouendi constituent. Videmus autē ratio-
nē, uisionem, cōsiliū, uoluntatē et cupiditatem ani-
malia impellere, quæ quidem omnia ad mentem ap-
petitumq; referuntur. Nam uisio & sensus eundem,
quem mens, locum obtinent, quippe cum omnia per-
tineant ad iudicandum. Quamquam inter ea distin-
ctio ac dissimilitudo est quædam, quam alio loco ex-
plicauimus. Voluntas autem, ira & cupiditas, qui-
dam sunt appetitus. Consilium uerò cū rationis et
appetitus communis sit, fit ut id etiam quod sub con-
silio cadit, eodem pertineat. Non omne autē quod
ratione, consilio etiam iudicioq; suscipitur: sed id de
mum, quod rerum agendarum extremum est. Itaq;
quod eiusmodi est, id unum bonorum ad agendum
impellit, non etiam omne quod est honestum. Qua
enim ex parte aliud ad hoc quasi extremum refer-
tur, & quatenus finis est aliorum quæ alicuius gra-
tia sunt, eatenus ad agendum impellit. Ponendum
est autem, id quod bonum uidetur, boni locum obtine-
re: & quod iucundum est, quoniam boni speciem
gerit. Ex quo perspicuum est, esse quatenus similiter
moueat, id quod sempiterno motu cietur, ab eo
quod semper impellit, et unumquodq; animantium:
esse etiam quatenus aliter. Quocirca alia semper mo-
uentur, animalium autem motus terminum finemq;
habet. Quod autem sempiternum est, id honestum
ac pulchrum est: & quod uerè ac prius bonum est,
& non aliàs est, aliàs non est, id non diuinius, nec in
maiore precio & honore est, quàm quod prius sit,

& antiquius. Ac primum quidem eiusmodi est, ut
 moueat, & impellat, cum ab omni motu sit liberum.
 Appetitus autem, et quod sub appetitum cadit, cum
 motu ciatur, impellit ad agendum. Ab ultimo uerò
 eorum quæ mouentur, nō necesse est quicquam mo-
 ueri. Ex quibus illud etiam perspicuum est, mutatio-
 nem loci rectè extremum esse eorum motuum, qui
 in ea quæ gignuntur, cadunt: præsertim cum moueā-
 tur loco, et ingrediantur animātia duce suo quodq;
 appetitu, aut uisione, cum aliquo in sensu aut uisione
 facta mutatio est. Qui ergo sit, quærat aliquis, ut qui
 mēte animoq; aliquid complectitur, interdum agat,
 interdum non agat? & modò impellatur, modò non
 impellatur ad agendum? Quod itē accidere & usu-
 uenire ijs uidetur, qui etiam de rebus ab omni motu
 liberis aliquid mente & ratione cōcludunt. Sed hoc
 interest, quòd illic perceptum & cognitio finis est,
 (cum enim duas propositiones animo ac mente com-
 prehendit, conclusionem etiam comprehendit & cō-
 posuit) hic uerò ex duabus propositionibus conclu-
 sio quæ ad agendum pertinet, efficitur: ueluti cum
 quis animo concipit, omni homini esse ambulandū,
 & ipse homo est, ambulat statim. Si uerò censcat,
 nemini homini nunc ambulandum esse, & idem ho-
 mo sit, statim quiescit: atq; hæc duo facit, nisi quid
 obftet, & uim inferat. Agendum mihi est bonum, do-
 mus autem bona commodaq; est, statim domum con-
 struit & ædificat. Vestis autem integumentum est:
 ueste careo: quo careo, id faciendum est: ueste autem
 careo, uestis igitur facienda est. & conclusio hæc:
 Vestis

Vestis facienda est, ad agendum pertinet. Agendi autem principium ab initio ducit, cū vestis sit futura: quod primum est, necesse est esse: quod si sit, id etiam statim facit. Illud ergo perspicuum est, conclusionem ad agendum pertinere. Propositiones autem quæ ad agendum valent, ex duobus generibus conficiuntur, ex bono, & ex eo quod fieri potest. Ut autem nonnulli eorum qui rogata ponunt, sic mens quæ præest & imperat, alteram propositionem quæ perspicua claraq; est, non considerat: ut si ambulare homini utile est, an sit ipse homo non laborat. Itaq; cætera omnia quæ ratione non subducta gerimus, citò agimus. Cum enim uel sensum ad finem propositum nobis adhibemus, uel uisio. uel mens nostra in eo cuius cupiditate ducimur, occupata est, statim res sequitur. Nam interrogationis aut cognitionis locum appetitus actio obtinet. Appetitus mihi bibendum esse censet: hoc autem in poculentis esse uel sensus admonuit, uel uisio, uel mens: statim sequitur actio. Atq; hoc quidem modo animantes ad mouendum & ad agendum impelluntur, ut extrema causa mouendi sit appetitus, qui impulsus est uel à sensu, uel à uisio, & animi notitia. Eorum autem quæ gerere cupimus, partim cupiditate & ira, partim appetitu ac uoluntate ducti, alia facimus, alia agimus. Quemadmodū opera quæ sua sponte incitantur, mouentur paruo impulsu, solutis laxatisq; compaginibus, alijs alias protrudētib; & paruus currus, qui impellitur, ipse statim mouet, & rursus in orbem incitatur. quod impares rotas habeat: minor enim ceteri
instar

instar obtinet, quemadmodū in cylindris: sic animalia mouētur. Habent enim instrumenta eiusmodi neruorū ossūq; naturā. Ossa enim sunt, ut illic ligna & ferrum: nerui autē rotarū locum tenent, quibus laxatis ac remissis, mouētur. Ac in operib. quidē quae per se mouētur, & curribus nō est cōmutatio. quādo quidem si minores interiores rotae efficerētur, et rursus maiores in orbē etiam idem incitaretur. In animantib. autē idem amplificari & imminui potest, figuraeq; ac formae mēbrorū mutari, cū partes calor e augētur, ac rursus frigore cōtrahuntur, & immutantur. Immutāt autē uisa, sensus & notitiae rerū. Sensus enim statim quaedā sunt cōmutationes. Visa uerō & notiones uim rerum obtinēt. Species enim et imago caloris ac frigoris, iucundae rei & horribilis, quae in animo obuersatur, talis est, qualis unaquaeq; res. Itaq; horrore quodam & metu afficiuntur: ij qui eas res sola animi cogitatione cōplectuntur, quae quidē omnia affectiones sunt & cōmutationes. Cum autē in corpore aliqua cōmutamur, partim maiora, partim minora fiunt. Nec uerō dubium est, quin parua mutatio si ab initio fiat, magnas & multas mutationes afferat: ut si quid in clauo intempestinē & importunē commutetur, magna in prora sequitur mutatio. Quod idem calore fit, aut frigore, aut alia affectione generis eiusdem. Cum enim fit in corde cōmutatio, etiam si in eius parte quae sub sensum propter paruitatem nō cadit, existat, tamen magnā facit in corpore & ruboris & palloris, & horroris & tremoris, horumq; contrariorum dissimilitudinem.

nem. Ergo principium, ut dictum est, motus ab eo ducitur, quod in rebus agendis persequendum est, atq; fugiendum. Quorum quidem notitiam & uisionem, necessariò calor & frigus sequitur. Quod enim dolorem affert, declinandū est: quod autem uoluptatem, expetendum: sed in paruis rebus hoc si contingat, percipi non potest. Ea autem quæ dolorem et uoluptatem pariunt, omnia ferè cum frigore quodam sunt & calore coniuncta: idq; ex affectionibus perturbationib; perspici licet. Spes enim, metus, concubitus, ceteraq; res asperæ & iucundæ, quæ ad corpus pertinent, aliæ certam partem calore & frigore afficiunt, aliæ totum corpus. Recordationes uerò & expectationes, cum hæc ipsa quasi simulacra quædam adhibent, aliàs minorem, aliàs maiorem ad hæc efficienda materiam causamq; afferunt: ut rectè iam effici uideantur ea quæ intimo corpore continentur, cum etiam in principijs partium, quæ instrumentorum uim habent, ex concretione in liquorem & humorem, in concretionem ex humore uertuntur, molliq; & dura uicissim alia ex alijs commutantur & oriuntur. Quæ cum hoc modo fiunt, & præterea cum id quod efficiendi, & id quod patiendi uim habet, eam naturā uimq; habeant, quam sepe numero diximus, cum ita accedit, ut sit id quod uim habet efficiendi, & alterum quod ferendi, & quasi accipiendi: nec ipsa utrumq; eorum quæ in ratione uigent, desiderat, tum statim illud facit, hoc accipit. Ob eamq; causam simulatq; intelligit eundem esse, etiā proficiscitur, nisi ali

si aliquid sit aliud quod impediatur. Ac membra quidem quæ ad ingrediendum data sunt, affectiones ipse animi; sensa comparant: animi autem sensa et affectiones appetitus, appetitum uisio, quæ uel à notione, uel à sensu proficiscitur. Simulque & citò ab eo quod uim efficiendi habet, id etiam quod patiendi, comparatur, in ijs quidem quæ natura duce alia ad alia referuntur. Quod autem motum affert, ac primum animal, id in aliquo principio sit necesse est. Flexum porro unius principium esse alterius extremum finemque, diximus. Itaque eo interdum natura pro uno, interdum pro duobus utitur. Cum enim illinc mouetur, necesse est unum signorum extremorum quiescere, alterum moueri: quippe cum antea docuerimus, id quod motum afferat, in aliquo quod quiescat, niti & fulciri oportere. Mouetur ergo, et non mouet, extrema pars brachij. Flexus autem eius qui in gibbere inest, id quidem mouetur, quod in eo est quod totum mouetur: sed aliquid etiam necesse est esse, quod ab omni motu sit liberum, quod quidem signum unum posse esse dicimus, cum reipsa duo fiat. Ita si animal brachium esset, in eius parte aliqua animus esset, qui motum afferret. Quoniam autem fieri potest, ut aliquid eorum quæ animo carent, eandem rationem ad manum habeat, ut si in manu bacillum moueat: certe animus in neutro extremorum esse ullo modo potest, nec in extremo eius quod mouetur, nec in altero principio. Nam quoniam lignum cum animo comparatum & principij & finis locum obtinet, propterea efficitur, si in bacillo non insit principium quod uim mouen

mouendi ab animo habeat, ne in manu quidem esse. Eandem enim rationem extrema pars manus ad carpum habet, quā hæc ipsa pars ad gibberē. Nihil enim ea quæ cōnexa uinctaq; sunt, ab ijs quæ nō sunt, differunt: quandoquidem bacillum, pro parte quæ detracta est, accipitur. In nullo igitur sit principio necesse est, quod est alterius finis & extremū: etiam si nihil sit aliud quod sit, quā illud exterius. Veluti extremæ bacilli partis in manu principium est, & huius in carpo. Quod si in manu non est, quod superius sit etiā principium, ne hic quidē erit. Cū enim totus etiā gibber quiescit, omne quod deorsum coheret, mouetur. Quoniā autē nihil interest, à leua, an à dextra motus incipiat, etiā simul cōtraria mouetur, ut quod dextra pars quiescat, nō possit leua moueri, nec cōtrā. Quoniāq; in superiore utriusq; principium sitū est, animi sit principium necesse est in medio quā motū asserat, utriusq; enim extremi mediū extremū est. Quod etiā ita est in motibus, & ijs qui à partibus superioribus, & ijs qui ab inferioribus oriuntur ac fluunt: ueluti ij qui à capite, & ij qui à tergo & spina fluūt, in ijs animantibus quæ tergum habent. Idq; non sine causa & ratione contigit. Hic enim sedem sensus esse dicimus. Ita sit, ut cū locus is quā principium continet, à sensu commutatur, & mutatur: eæ etiam partes quæ coherent, unā mutantur, & dilatatione amplificationeq; partium, & contractione: ut necesse sit, hinc sensus oriri animantibus. Pars autem corporis media, per se quidem ac ui naturaq; sua, una est: re autem ipsa necessarii

cessario duplex efficitur. Etenim simul à principio
membra mouentur: quorum cum unum quiescit, alte-
rū motu cietur, ut in A B C, B mouetur, et A mouet.
Atqui aliquid quiescat oportet, si futurum est, ut u-
num moueatur, et alterum motum afferat. Vnum
igitur, cum A sit natura, uiq; sua, re ipsa et officio
duo erit. Quocirca sit necesse est non punctum,
sed magnitudo quædam. Atqui fieri potest, ut Cuna
cum A moueatur. Ita necesse est utrunq; princi-
pium, ea quæ in A mouentur, mouere. Sit igitur
oportet aliquid aliud præterea quod motum affe-
rat, neq; moueatur: fixa enim permanent extre-
ma et prima, quæ in A alia ab alijs mouentur:
ut si qui tergis offirmatis, crura commoueant. At ne-
cesse est esse aliquid quod utrique motum afferat.
Id autem est animus: qui quidem ab eiusmodi magni-
tudine differt, et inest in ea. Ac ea quidem ra-
tione et definitione, qua motus causa explicatur, me-
diū est appetitus, qui ei motū affert quod mouetur.
In ijs autem naturis, quæ inanimæ sunt, aliquod eius-
modi corpus esse debet. Ac illud quidē quod moue-
tur, sed eā uim habet ut moueat, uim alienā accipere
et quasi pati potest. Quod aut motum affert, id uim
quandam habeat necesse est. Omnia autem animan-
tia, et spiritum habere innatum uidentur, et eo ua-
lere. In alijs quidem libris quo nam pacto innatus spi-
ritus conseruari possit, diximus. Is autem ad princi-
pium, quod animus est, eandem rationem habet, quā
signum quod in flexibus mouet, et mouetur, ad id
habet, quod motus omnis est expers. Quoniam au-
tem

De motu animantium.

97

tem principium in alijs in corde situm est, in alijs in aliquo rationis eiusdē, ob eā causam spiritus etiā innatus hīc habere sedē uidetur. Ac spiritus quidem utrum idem est semper, an alius atq; alius semper oritur, alia sit disputatio. Eadem enim etiā de alijs partibus institui potest. Videtur autem ita à natura institutus esse, ut uim mouendi habeat, & uim asserat. Motus uerò munera duo sunt, pulsus & tractus. Quo fit, ut instrumentum eam uim habeat, ut & amplificari possit & contrahi, cuiusmodi natura est spiritus. Nam & cum sine ui contrahitur, ad trahendum, & cum uis ei asfertur, ad pellendum ualet: ob eamq; causam & grauitatem pondusq; asfert ad ea quæ ignem imitantur, & leuitatem ad contraria. Quod autem mouere debet, id uim eam habere non oportet commutatione. Corpora enim quæ natura constant præstantia quadam, ita alia ab alijs superantur, ut & id quod leue est, deorsum ab eo quod grauius, & quod graue, sursum ab eo quod leuius est, cedēdo pellatur. Ac quæ pars sit, qua cum mouetur ipsa, animus mouet, quāq; ob causam, diximus. Hoc autem intelligendum est, animal ita institutū cōpositumq; esse, ut est respublica, quæ bonis legibus gubernetur. Nam ut in repub. cum semel ordo constitutus est, nihil eorū quæ adesse oportet in quoq; eorū quæ geruntur, separato & absente principe, desideratur: sed suum quisq; munus exequitur, ut præscriptum est, omniāq; suo ordine propter consuetudinem gerūtur: sic in animalibus hoc ipsum natura duce efficitur, & quod omnia cum ita

composita sunt, solent suo quodq; officio fungi. Itaq; non est necesse in quoq; membro inesse animū: sed quia in quodam corporis principio est, cetera uiuunt necessario, quòd coherent, suis autem muneribus natura duce funguntur. Ac quo quidem modo uoluntarijs impulsione animantia moueātur, quibusq; de causis, dictum est. Aliquibus autem etiam inuita in quibusdam partibus permouentur, plurimis uerò non uoluntarijs. Dico autem, animalibus inuitis motus oriri: ut eum qui à corde, & eum qui à pudendis partibus proficiſcuntur. Plerumq; enim si quid apparuerit, aut uisum sit, quanquam mens ipsa non præscribat & iubeat, tamē ea partes permouentur. Non uoluntarios autem uoco, ut somnum & uigilias, ut respirationem, omnesq; qui sunt eiusdem generis. Horum enim nulli nec uisio, nec appetitus planē imperat. Sed quoniam necesse est animalia ijs commutationibus uti, quas affert natura: commutatis autem partibus, aliās augescere, aliās imminui: fit ut non iam moueantur, nec commutentur ijs uarietatibus quæ consequi solent. Causæ autem motuum naturales, & quæ præter rationem existunt motiones partium, quas commemorauimus, tum deniq; oriuntur, cum immutatio inciderit. Nam & mens, et pars ea in qua uisa imprimuntur, quemadmodū antè dictum est, causas efficientes perturbationum afferunt. Imagines enim efficientiam offerunt. Hæ autem partes maximē claras rerum, imagines obijciunt, propterea quòd utraque speciem gerit animalis, quod separatum est, Idque ob eam causam

sam sit, quod humorem uitalem habet. Ac illud
 quidem perspicuum est, cur sensuum fons & prin-
 cipium in corde sit. Partem autem quæ ad procre-
 andum ualet, eam uim habere, hinc intelligi potest,
 quod ea uis seminis, quasi animal quoddam erum-
 pit. Motus autem & in principium à partibus, &
 in partes à principio non sine causa influunt, alijsq;
 ad alios ita perueniunt. principium enim A intelli-
 gere debemus. Ita motus per unumquodq; signorum
 quæ descripta sunt, in principium delabuntur, &
 à principio quod mouetur, & mutatur, quoniam
 multa esse potest: principium quod B attribuimus,
 in B: principium autem C, in C: utriusq; autem prin-
 cipiū, ad utrūq; à B aut in C. quod autem à B ad A,
 ut ad principium uenit: ab A uerò ad B, ut à prin-
 cipio. Præterea interdum cum hæc animo & cogi-
 tatione reputauimus, motus tamen is qui rationem
 ducem nō sequitur, in partibus oritur, interdū non
 oritur. Quod fit propterea, quod aliā materia, quæ
 uim accipiendi habet, inest: aliās non tanta, uel ta-
 lis, quanta uel qualis esse debet. Ac de partibus qui-
 dem uniuscuiusq; animatis, et de animo, & præterea
 de sensu, de memoria, de somno, & de communi
 motu. diximus: causasq; omnium expo-
 suimus. Restat, ut de or-
 tu dicamus.

ARISTOTELIS DE
diuturnitate & breuitate uitæ liber, Ioachimo
Perionio Benedictino Cormæria-

ceno interprete.

Ause quæ sint, cur animalium alijs diuturnæ uitæ, alijs exiguæ usura data sit: & omnino quæ diuturnæ, quæ brevis uitæ causæ sint, uidendū est. cuius disputationis initium necessarium primò à quæstione, quæ de ijs instituitur, ducendum est. Neq; enim perspicuū est, utrum dissimilis, an eadem causâ sit omnibus & animantibus, & ijs quæ oriuntur è terra: cur nonnulla diuturna uitæ, alia breui fruuntur: præsertim cum eorū quæ terra ex se fundit, partim annū, partim diu uiuant. Illud etiā perspicuum non est, utrum eorum quæ natura conglutinauit & construxit, eadem diu uiuant, & natura ualeāt, an hæc ipsa sciuncta sint, & quod brevis est uitæ, & quod in morbum procliue est: an in morbis quibusdam corpora, quæ natura in morbos procliuiā sunt, uicissitudine quadā ijs quæ brevis sunt uitæ respondeant, in nonnullis uerò nihil prohibeat eos longa uitâ frui, qui morbis sint obnoxij. Ac de somno quidem ac uigilijs antè diximus, de uitâ autem & morte post differendum erit, itemq; de morbo & ualitudine, quantum ad eam philosophiæ partem pertinet, quæ in naturæ ratione uersatur. Nunc causâ quæ sit cur alia diu, alia breui tempore uiuant, iam ut dixi, uidendum est. In quo etiā consideranda erunt ea quæ hanc dissimilitudinem habent, siue genere inter se differant, & uniuersum

uersum genus à toto genere, siue eidem speciei subiecta sint. & alia ab alijs hoc ipso differant. Genere autem differre dico: ut inter hominem & equum interest, quòd hominum generi diuturniorem uitam, quàm equorum generi, natura largita est. Specie autem: ut homo ab homine differt, quòd alij homines diu uiuunt, alij minus, qui pro aliorum locorum temperatione differunt. Genera enim hominum, quæ loca calida incolunt, diutius uiuunt: quæ autem frigida, breuior eorum uita est. Atq; etiam in eorum qui eadem loca incolunt, nonnullis hæc ipsa dissimilitudo reperitur. Intelligendum est autem, quid facile consumatur, & quid non facile: in ijs quæ à natura iuncta sunt. ignis enim & aqua, quæq; cum his consentiunt, cum eandem uim non habeant, causæ sunt alia alijs ortus & interitus. Itaq; consentaneum est, unumquodq; etiam aliorum, quæ ex his sunt & constant, naturam horum imitari, quæ quidem ex multorum compositione non sint, ut domus est. Ac de alijs quidem disputare, non est huius loci & temporis. Sunt enim multarum rerum proprij ac sui interitus: ut scientiæ, ualetudinis, & morbi, quæ intereunt: atq; id non occidentibus, sed saluis ijs in quibus insunt: ueluti ignorantis interitus, recordatio est & doctrina: scientiæ, obliuio & captio. Consequentia autem quadam fit, ut rebus à natura conglutinatis & iunctis occidentibus, aliarum etiam interitus sequatur. Animantibus enim intereuntibus, & scientia quæ in eis est, & ualetudo, unà occidunt. Itaq; ex his quispiam de animo ratiocinari po-

terit. Si enim est non natura, sed ut sciētia in animo, sic animus in corpore est: sit necesse est eius etiam aliud interitus, præter eum quo interit una cum corpore. Ita quoniam non uidetur talis, profectò alio modo ad corpus affectus est. Hoc autem rectè querat aliquis, num id quod interire potest, aliquo loco interitus sit expers: ueluti ignis in superis, ubi nullum est contrarium. Ea enim quæ in contrarijs insunt, consequentia quadam & casu intereunt, eo ipso quòd illa occidat. Cōtraria enim alia ab alijs cōficiuntur. Casu autem nullum contrariorum quæ in essentijs insunt, interit: propterea quòd de subiecto nullo, essentia dicatur. Ita fieri non potest, ut id cui nihil cōtrariū est, & ubi nō est, intereat. Quid enim erit, quod ipsum interimat, cum à contrarijs modo cōfici possit, quæ ei aut nulla sunt omnino, aut certè in hoc loco? An aliqua ex parte hoc uerum est, alia non est? Fieri enim non potest, ut ei quod ex materia constat, non sit quodam modo contrarium. Omnibus enim rebus calor, uel rectitudo conuenit: omnes autem uel calidæ, uel rectæ, uel candidæ esse non possunt. Sic enim affectiones separatæ, sciunctæque erunt. Quod si, cum primum est id quod uim efficiendi habet, & id quod accipiendi, semper illud agit, hoc patitur: fieri non potest, quin mutatio cōsequatur. Præterea necesse est aliquid redundare, id autem quod redundat contrarium est: semper enim ex contrario mutatio fit: & id quod redundat, prioris rei reliquie sunt. Quòd si contrarium omne ui quadam re ipsa adhibita expellitur, hoc etiam lo-

eo interire non poterit: aut potest illud quidem, sed ab eo quod ipsum continet, interimitur. Ac si hæc ex ijs quæ diximus intelligi possunt, posita sint. Sin minus, ponendum est, subesse reipsa aliquid contrariū, reliquiasq; remanere. Itaq; minor flamma à maiore casu consumi solet, propterea quod materiam quam illa longo tēpore, fumo adhibito, maior flamma citò consumit. Quocirca perpetuo motu agitantur, & oriuntur, uel intereunt. Quod autem aliud complexu continet, id uel in agendo adiuuat, uel contrā nititur: ob eamq; causam ea quæ transferuntur, mutantq; locum, si diu durabant, minus tum durant, quam eorū natura ferat: sin æterna erant, etiam minus durant, dummodo eis data sint contraria. Neq; enim statim materia contrarium habet. Ita fit, ut si loci contrarium habeat, loco moueatur: si quantitatis, accensione & decessione: si perpessio- nis, immutatur.

Cap. 2

Nec uerò quo quicq; maius est, eo minus interire solet: equo enim breuior uita, quam homini, data est, nec contrā paruæ res diutius durat: multæ enim bestiolæ earum quæ incisuras habent, annum tantum uiuunt, nec eorum quæ terra ex se fundit, ætas est, quam hominum, planè longior: annum enim tantum uiuunt quædam eorum quæ oriuntur è terra, nec animantia quæ sanguinē habent: apes enim diuturnitate multa animantia quæ sanguinem habent, uiuunt: nec ea quæ sanguine carent: ea enim quæ molli corio obducta sunt, & sanguinem non habent, annum uiuunt, nec eæ naturæ quæ in terra uersantur:

nam & ea quæ ex terra gignuntur, & animantia terrena annum uiuunt: nec ea quæ in mari, est enim illic breuis uita eorum piscium, & qui duro, & qui molli corio obducti sunt. Omninoq; longissima uita est eorum, primum quæ ex terra oriuntur, ut palma: deinde eorum animantium quæ sanguinem habent, longior est, quàm eorum quæ earent: & terrenorum, quàm aquatiliū. Itaque ea in quibus hæc duo coniuncta reperiuntur, ut & sanguinem habeant, & terrena sint, ex animalibus uiuunt diutissime: ut homo & elephas. Atq; etiam maiorum ferè, quàm minorum, longior est uita. Alijs enim etiā quæ diutissime uiuunt, magnitudo data est: quemadmodum ijs etiam quæ commemorauimus. Causa autem quæ sit horum omnium, hinc perspicitur potest. Intelligendum est enim, animal humidum & calidum esse natura sua, qualis etiam uita est. Senectus autem frigida & sicca, & quod mortuum est: ita enim uidetur. Materia autem corporum, in ijs quæ habent, hæc sunt, calor, frigus, siccitas & humor. Hinc necesse est ea quæ senescant, exarescere. Itaq; humorem necesse est eam uim habere, ut non facile exiccetur: ob eamq; causam pingua cariem non sentiunt. In causa est aer, qui cum alijs comparatus, ignis uim obtinet: ignis autem cariei incommoda non sentit. Nec rursus parua humoris copia esse debet: propterea quod facile id etiam quod exiguū est, exhauriri, exiccariq; potest. Itaq; & animalibus, & ijs quæ ex terra gignuntur, quæ quidem magnitudine præstanti sint, ferè iam ut dixi, longior

gior uita data est: quippe cum hoc sit cōsentaneum,
ut eis maiorem humorū copiam natura largita sit.
Nec uerò ob eam solū causam, eorum uita est lon-
gissima. Dux enim causæ sunt, & magnitudo &
qualitas. Ita non solū humoris, sed caloris etiam
copia esse debet, ut nec concreescere, nec exarescere
facile possit. Ob eamq; causam hominis uita longior
est, quā multorum, quæ eum magnitudine supe-
rant. Diutius enim uiuunt ea, quæ humoris copia
uincuntur: si maior in eis qualitatis sit, quā quanti-
tatis in alijs præstantia. Est autem in nonnullis calor
pinguis, qui simul facit ut nec exiccari, nec refrige-
rari facile possint: in alijs uerò alium succum habet.
Præterea id quod tale futurum est, ut non facile in-
tereat & occidat, reliquis abundare non debet.
Quod enim eiusmodi est, id uel morbo, uel natu-
ra interit. Vis enim eorum quæ redundant, & con-
traria naturæ est, & aliqua naturam, alia partem
interimit natura sua. Itaq; animantia ea quæ ad con-
cubitum procliuia sunt, magnaq; seminis copia abū-
dant, citò ad senectutem compelluntur: propterea
quod semen reliquæ quædam est, & præterea cum
emissum est, exiccat. Ob eamq; causam muli, quā
equi & asini, à quibus generatus est, uita est lon-
gior: & foeminarum, quā marium, si mares procli-
ues sint ad libidinē. Quo fit etiam, ut passeres mares
breuiore tēpore uiuāt, quā foeminæ. Præterea ma-
res omnes, qui ad faciendum opus attentiores sunt,
labore citius compelluntur in senectutem. Labor
enim exiccandi uim habet, & siccitas in senectute
dominatur.

dominatur. Natura autem maribus longiorem, quam fœminis, uitam largita est: idq; sit propterea, quod in maribus maior, quam in fœminis, caloris est copia. Eadē uerò animantia quæ in calidis locis uersantur, diutius uiuunt, quam ea quæ in frigidis: ob eā ipsam causam, ob quam maiorū uita est longior, maximeq; insignis magnitudo eorū animantiū quæ frigida sunt natura sua. Itaq; et angues, & lacerta, & bestia quæ squammis obducta sunt, inusitate sunt magnitudinis, ijs in locis, quæ calore præstant: & in mari rubro animalia quæ duro corio tecta sunt. Nam & incrementi, & uitæ causa est calor is qui humoris est particeps. In locis autem quæ nimio frigore obrigescent, quoniā humor is qui in animantibus inest, nimium aquam imitatur, facile cōcrescit. Itaq; animalia quæ parum aut nihil sanguinis habent, omnino in locis quæ ad septentrionem pertinent, nulla nascuntur: nec quæ ad partem gradiendo accedunt, in terra: nec aquatilia in mari. alia nascuntur quidē, sed minora sunt, eorumq; breuior est uita. Tollit enim cumulum magnitudinis concretio: & si alimentū non capiant, tam animalia quam stirpes, intereunt. Se enim ipsa liquefaciunt, & conficiunt. Vt enim magna flāma parua absorbit & conficit, eo ipso quod materiam consumit: sic naturalis & insitus calor, cui primum concoquēdi munus datum est, materiā in qua inest, conficit. Aquatilibus autem breuior, quam terrenis animantibus, data est uita, non quod humida planē sunt, sed quia aquæ humorē imitatur, cuius generis humor facile exhauritur,

ritur, propterea quòd frigidus est, & concretioni congelationi quæ obnoxius. eaq; animantia quæ carent sanguine, ob eandem causam: nisi se magnitudine tueantur. nam nec adipem habent, nec dulcedinem: cum in animantibus adeps cum dulcedine sit coniunctus. Itaque apes diutius uiuunt, quàm alia animantia, quæ eas magnitudine corporis uincunt.

Cap. 3

In ijs autem quæ oriuntur è terra, reperitur longissima uita, atq; longior quàm in animantibus: primum quòd minus aquam imitantur, ob eamq; causam non facile frigore obrigescunt: deinde quòd pinguis quiddam & uiscosum habent: & quòd cum sicca sint, terræq; imitentur, tamen humor quem habent, non facile exarescit. Diuturnitatis autem quæ in arboribus natura inest, causa intelligi debet. Est enim ea propria, si cum animalibus comparetur, præter ea quæ incisuris constant. Semper enim renouantur ea quæ terra ex se fundit, ob eamq; causam in multa durant tempora. Quippe alijs germinibus senescentibus, alia renascuntur: itemq; radices, sed non eodem tempore, uerùm cum truncus tantum & rami perierunt, alij adnascuntur. Cum uerò ita affectæ sunt radices, aliæ ex eo quod inest, gignuntur: atq; perpetua est hæc & intereuntis & renascentis uicissitudo, ex quo diuturnitas in eis sequitur. Videntur autem ea quæ è terra gignuntur, eas bestiolas, iam ut dixi, quæ incisuras habent, imitari: quippe cum diuisa uiuât, ex unoq; duo & multa fiât. Sed bestiola quæ incisuris cõstant, uiuât illæ quidem,

quidem, non tamen diu possunt: propterea quod instrumenta non habent: nec principium, quod in eis inest, ea facere ullo modo potest. At uero principium, quod in stirpibus inest, potest: praesertim cum omni ex parte & radicem et truncum habere possint. Itaque ab hoc semper cum alterum senescit, alterum nouum erumpit: ut parum absit, quin eorum quae inserimus, adaequent diuturnitatem. Nam in insitione, haec ipsa contingere quodam modo dici possunt, praesertim cum pars sit quaedam surculus. Ac in insitione quidem, separatione & auulsione, hoc usuuenit: illic autem, propter perpetuam successionem: idque fit propterea, quod omnem in partem, principium, cuius uis insita est, diffusum sit. Idem autem & in animalibus & in stirpibus contingit. Fere enim mares in animantibus longiore uita fruantur, eorumque superiores partes ampliores sunt, quam contrariae: mas enim nanos magis, quam foemina imitatur. Atqui in partibus superioribus calor inest, & frigus in inferioribus. Stirpium etiam longior aetas earum est, quibus latiora amplioraque capita data sunt: quo in genere sunt, non ea quae annum tantum uiuunt, sed quae arborum magnitudinem imitantur. In stirpibus enim radix pars est superior, & capitis locum obtinet. Quae autem annum uiuunt tantummodo, ea per inferiores partes & fructus & magnitudinis cumulum accipiunt. Sed de his per se ac proprie, in libris De iis quae oriuntur a terra, differetur: hoc autem loco exposita est causa longae breuiisque uitae animantium. Restat, ut

nos de iuuetute et senectute, uita & morte dicamus.
His enim expositis, ratio & disputatio quæ de ani-
malibus instituitur, terminum habebit.

ARISTOTLIS DE A-
dolescentia & senectute, uita & morte liber. Io-
achimo Perionio Benedictino Corme-
riaceno interprete.

DE adolescentia & senectute, de ui-
ta & morte. hoc loco dicendū est:
& simul respirationis necesse erit
fortassis causas exponere, præser-
tim cū ea sit causa, cur quedam
animalia uiuant, atq; non uiuāt. Quoniam autem de
nono alijs libris disputauimus, perspicuumq; est,
fieri non posse, ut eius essentia sit corpus: hoc etiam
perspicuum est, eius sedem in aliqua parte esse cor-
poris: atq; in quadam earum, quæ inter partes uim
& principatum obtinent. Ac cæteræ quidem ani-
mi siue partes siue facultates, utrolibet nomine ap-
pellari debeāt, nunc prætermittēde sunt. Ex qua au-
tem & animalia appellantur, & uiuere dicuntur, in
ijs quidē quæ utrunq; horū acceperūt, ut & anima-
lia sint & uiuant, eadem sit, unaq; pars necesse est,
ex qua idem uiuat, animalq; dicatur. Animal enim,
qua ex parte animal est, non potest non uiuere. Qua
autem ex parte uiuit, ex ea animal esse non necesse
est: quippe cū ea quæ oriuntur è terra, uiuant illa
quidem, sensus autem sint expertia. Sensu autem ani-
mal à non animali distinguimus. Numero igitur ne-
cesse est unam esse, eādemq; hanc partem: natura au-
tem

tem et ratione duas atq; diuersas. Neq; enim idē est, animal esse ac uiuere. Quoniā aut sensuū qui proprij distinctiq; sunt, unus est quidā sensus cōmunis, ad quem sensuū functiones ac munera reuocari, referriq; necesse est: is profectō inter partem eam quae antē, & eam quae ponē est, locabitur. Ea enim prior in nobis dicitur, in qua inest nobis sensus: posterior autem, contraria. Præterea cum ita corpus distinctum sit, eorum quidem omnium quae uiuūt, ut alia pars superior sit, alia inferior (omnia enim superiorē inferiorēq; habent) sit, ut ea etiā quae ex se fundit terra, in medio harū uim altricē habeāt. Qua enim ex parte succus ingreditur & trahitur, eam superiorē uocamus, eius rationem habentes, non totius quod continet: inferiore autem eam qua reliquiae cibi primae depelluntur. Sed contrā hoc in stirpibus & animantibus contingit. Nam hominibus, quia erecti excelsiq; sunt, hoc maxime solis ex animalibus dedit natura, ut caput ad superiorem uniuersitatis partem attollant, cum ceteris in medio sit. Ea autem quae gignuntur ē terra, quoniam moueri non possunt, succumq; ex terra trahunt & alliciunt, necessario hanc partem semper humi depressam habent. Eam enim rationem radix habet in stirpibus, quam os in hominibus habet, qua quidem parte stirpes ex terra succum trahunt: homines uerō cibum capiūt ipsi per se ac opera sua. Cūq; tres partes sint, in quas omnia animantia, quae suis omnibus partibus absoluta perfectaq; sunt, tribuuntur, una qua cibum capiunt, altera qua reliquias cibi depellunt, tertia

De adolef. & senectute.

III

tertia quæ his interiecta est: hæc ipsa in maximis animalibus pectus uocatur, in alijs aliquid est quod eius locū obtinet: quæ eadē in alijs est, quā in alijs, euidentior. Quæ aut in his gradiendo ad pastū accedunt, eis etiam ad hæc obscunda munera partes datæ sunt, quibus omnem molem corporis ferant, & sustineant: ut crura, ut pedes, & quæ eandem uim habent. Sed animi, quæ ex parte alendi uim habet, principium in trium partium medio situm esse, & sensu & ratione perficitur. Multa enim animantia, utraque parte detracta & præcisa, capite uidelicet, & ea quæ cibum capit, uiuunt cum ea parte quam mediam diximus. Quod in ijs quæ incisuris constant, ut in uestpis & apibus animaduerti licet. Quin etiam multa eorū quæ incisuras non habent, cum diuisa sunt in partes, propter uim altricem possunt uiuere. Pars autem hæc reipsa una est, multe autem esse potest. Eodem enim modo constat, quo in stirpibus, quæ & uiuunt per se, cum auulsa sunt, & multe arbores ex uno principio nascuntur. Cur autem eorum quæ gignuntur è terra, alia si separentur, uiuere non possunt: alia autem auulsa inferuntur, alio loco dicendum erit. Sed tamen similis est, hæc quidem in parte, & stirpium ratio, & eorum animantium quæ incisuras habent. Atq; etiam animus altor in ijs quidem quæ eum habent, necesse est et unus sit reipsa, & multorum uim in se contineat. Quod de principio etiam sentiendū iudicandum est eodem modo: quippe cum eæ quæ diuise auulsaq; sunt partes, sensum habere uideatur.

Sed

Sed hoc interest, quod ea quæ oriuntur è terra, nature suæ cōseruationem procurare possunt: ea autem animalia quæ incisuras habent, nō possunt: propterea quod d membra quæ cōseruationē sui procurent, non habeāt: eorūq; ōnnullis pars ea desit quæ reliquias cibi depellat, alijs ea quæ cibum excipiat, quædam uerò & alias & utraq; harum desiderent. Hæc enim animalia multis animantibus quæ inter se coherent, similia sunt. Quæ autem optimè à natura effecta sunt, eis hoc minimè usuuenit: propterea quod eorum natura, quàm maximè fieri potuit, una & simplex est. Itaq; animalia paruo sensu afficiūt quædā partes, cū auulsæ sunt, quod sensum quendā animi propriū obtinēt. Nam cū illa separātur, quædam sensum faciūt: quæadmodum etiam testudines, cum eis cor detractum est. Hoc etiam & in stirpibus & in animantibus perspici licet: si quis in ijs quæ oriuntur è terra, seminum ortum, insitionesq; eorum & auulsiones consideret. Seminum enim ortus, omnibus à medio proficiscitur. nam cum duplex sit quasi porta omnium, qua ex parte coaluerunt, adherescunt, & utriusq; partis medium est. Hinc enim & truncus & radix prodit eorum quæ gignūtur è terra. Quod aut mediū in se inclusum habet, id principii est. Idq; in insitionib. et in auulsionibus ad nodos et gēmas cōtingit maximè. Est enim principium quoddam rami ac surculi, nodus, & medium. Itaq; aut hoc præcidunt & amputant, aut in hoc aliquid ingerunt, ut uel ramus ex eo, uel radix oriatur, quasi principium trunci & radicis ex medio
erum-

erumpat. in animantibus etiam quæ sanguinem habent, cor primum gignitur. Quod perspicuum est ex ijs quæ nos, quantum in ijs quæ nunc etiam gignuntur, cernere potuimus, inspeximus. Itaque in ijs etiam quæ sanguine carent, aliquid primum nascatur necesse est, quod cordis locum obtineat. Cor autem uenarum esse fontem ac principium, in libris De partibus animantium antea dictum est: & sanguinem in animantibus ijs quæ sanguine prædita sunt, extremum cibum esse, ex quo partes conficiantur. Perspicuum est igitur, uim oris unum quoddam munus & officium exequi, stomachum in coquendo cibo alterum. Cor uero, quod principatum obtinet, finem etiam imponit, totumque munus absoluit. Ita necesse est & eius animi qui sensus est, & eius qui alendi uim habet, principium & fontem esse in corde, in ijs animantibus quæ sanguinem habent. Aliarum enim partium officia quæ in cibo uersantur, ad huius munus & opus omnia referuntur. Quod enim principatum tenet, debet ad id cuius causa comparatum est, pertinere: non ad ea quæ huius causa facta sunt, ut medicus ad ualitudinem. Verum enim uero sensuum principatus in corde est omnibus animantibus, quæ sanguinem habent. In eo enim sit necesse est communis sedes omnium sensuum. Cum enim duos eò perspicue pertinentes cernamus, gustatum atque tactum, eodem etiam ceteri pertineant necesse est. In hac enim parte motus ceterorum sensuum oriri potest, hi nihil ad superiorem locum pertinent. Præterea si uita omnibus in hac parte sita est, profecto

principium fonsq; sensus in ea etiam sit necesse est. Quo enim animal aliquid est, hoc etiam illud uiuere dicimus. Quæ autem ex parte sensus est particeps, hac corpus animans esse dicimus. Causa autem quæ sit, cur alij sensus planè ac perspicuè ad cor pertineant, alij autem in cerebro sedem habeant: ob eamq; causam quibusdam animantia sentire cerebro uidentur, separatim alio loco diximus. Ex ijs autem quæ dicta sunt, perspicuum est, experientia quidem & animaduersione constare, in hac parte & in medio corpore trium partium animi, & eius qui sensus est, & eius qui augendi, & eius qui alendi uim habet, principium consistere: ratione autem, quòd naturam in omnibus quoad eius fieri potest, optimum quidque facere cernimus. In medio autem natura quoniam locatum est utrumque principium, maxime quidam utraq; pars suum munus exequitur, & ea quæ extremum cibum conficit, & ea quæ eum excipit. Ad utramque enim earum partem ita affectus & erit & est medius hic locus, ut imperantis locus: & præterea inter id quod utitur, & inter id quo illud utitur, interesse oportet: & quemadmodum uis alia, sic si fieri potest, modus alius esse debet, uelut tibie, & quæ tibias mouet, manus. Quòd si animal ex eo definitum est, quòd sentiendi principium habet, in eorum quidem animantium quæ sanguinem habent corde, hoc principium sit necesse est: in ijs autem quæ eo carent, in parte quæ cordis locum obtinet. Omnes autem partes, omnè quæ corpus animantium, calorem quendam cognatū & naturalem habet.

De adoles. & senectute.

115

bet. Itaq; dum uiuunt, calida sunt: cum moriuntur: et priuata sunt uita, contra frigida. Necesse est igitur huius caloris in corde esse principium, in ijs quidem animantibus quæ sanguinē habent: in ijs autem quæ non habent, in alia eiusdem generis. Calore enim infuso, naturaliq; cibū cōficiunt, & coquūt omnia: in quo maxime cor, aut quod eius locū obtinet, plurimū potest. Itaq; reliquis refrigeratis partib. uita remanet: eo aut calore cōsumpto, q in corde est, plane tollitur, propterea quod caloris principiu hinc pēdet omnib. & animi qui quasi ardore quodā coeretur in his partib. ita tamē, ut ea animātia quæ sanguine prædita sunt, in corde: ea aut quæ carent, in ea quæ eiusdē rationis est, cū habeant. Necesse est ergo simul & uitā suppetere, & caloris huius cōseruationem, mortemq; esse eius interitum & dissolutionem.

Sed ignis duplicem interitum cernimus, consumptionem uel marcorem, & restinctionem. quorum eum quidem qui per se ac ui sua igni accidit, consumptionē siue marcorem uocamus: eum aut qui à contrario, restinctionem: illumq; senectutis, hunc uiolentum dicimus. Quinquam interdum uterq; interitus per se accidit. Cum enim pastus deficit, quoniā calor materiā qua alatur, assumere non potest, ignis interitus sequitur: propterea quod cōtrariū, quod cōcoctionē cohibet, impedimēto est quo minus alatur. Cū aut accidit ut ignis tabescat, id fit propterea, q magna caloris copia congesta, nec respirare animal, nec refrigerari potest. Citō enim etiam hoc modo cibus conficit calor, cū magna copia cōgestus est, suoq;

Cap. 3.

hh 2 ad

aduentu antè occupat conficiendo, quàm spiritus u-
 duci possit. Itaq; non solum tabescit paruus ignis à
 maiore, uerùm etiam lucernæ flamma ipsa per se ma-
 iori flammæ infusa consumitur, quemadmodum
 quiduis aliud quod exuri potest: idq; propterea
 fit, quòd fomentum quod est in minore flamma, ma-
 ior occupat, antè quàm aliud adhibitum sit. Ignis au-
 tem generatur semper, atq; instar fluminis fluit: sed
 obtutum oculorū effugit, propter celeritatem. Per-
 spicuum est igitur, sit (id quod necesse est, dummodò
 uite aliquid loci relinquatur) calor conseruari oport-
 teat, caloris qui in principio sit, quandam refrigera-
 tionem inesse oportere. Cuius quidē rei exemplum
 sumi licet ab eo, quod prunis quæ suffocantur, acci-
 dit: quæ si operiantur, suffocatione quæ dicitur per-
 petua, citò restinguuntur. Si quis autem crebrò de-
 trahat, & nouos ingerat, diu igni accensæ ma-
 nent. Ignis autem, cum cinere adhibito absconditur,
 conseruatur. Nam nec propter cineris raritatem
 expirare prohibetur, & aere qui circumfusus est
 obstruitur, ne calor qui in eo magnus est, restingua-
 tur. Sed contrarium incidere igni & cum abscon-
 ditur, & cum suffocatur (hic enim tabescit, ille au-
 tem ad nultum tempus durat) in Problematis
 etiam dictum est. Quoniam in omni animante ani-
 mus inest, nec idem sine caloris natura cōstare, quem
 admodum dixi, ullo modo potest, ijs quidem quæ o-
 riuntur è terra, præsidium alimenti & illius quod
 continet, satis magnam uim affert ad caloris natura-
 lis conseruationem. Succus enim qui intromittitur,
 refri-

De respiratione.

117

refrigerat, quemadmodum homines etiam cum primum alimentum est. inedia autem calorem afferunt, et sitim pariunt: propterea quod aer et spiritus qui non coagitur, semper calefit: idemque coagitatus refrigeratur, cum cibus influit, quoad cibum concoxerit. Si uero aut circumfusus aer propter temporis rationem, frigore nimio seniat, tum uehementibus ortis congelationibus, exiccantur: aut aestate uehementes aestus incidunt: et quia non potest humor qui est terra elicitur, refrigerare, calor tabescit et consumitur, et arbores illis temporibus siderari dicuntur. Itaque genera quaedam lapidum radicibus subiiciunt, et aquam in uasis infundunt, ut stirpium radices refrigerentur. Animalia autem, quoniam alia in aqua, alia in aere uiuunt, ex his etiam alijs ex aqua, alijs ex aere refrigerandi praesidium suppedit. Quod quemadmodum fiat, deinceps dicendum erit.

ARISTOTELIS DE
Respiratione liber, Ioachimo Perionio Be-
nedictino Cormæriaceno
interprete.

DE respiratione perpauci quidam, eorum qui antea in naturae scientia uersati sunt, differuerunt: quorum tamen nonnulli, cuius rei gratia animantibus data sit, nihil omnino dixerunt: alij exposuerunt illi quidem, sed non recte, uerum minus ex eorum quae eueniunt, usu et obseruatione: et praeterea animantia omnia respirare dicunt, quod cum falsum sit, primum de his ne-

hh 3 cesse

cesse est explicare, ut ne frustra absentes accusare uideamur. Illud quidem perspicuum est, animalia omnia quæ pulmonem habent respirare. Sed tamen omnia huius generis quæ pulmonē exanguem fungosumq; habent, minus respirationē requirūt. Itaq; diu ui ac robore corporis permanere possunt. Habent autē pulmonē ea omnia, quæ oua pariūt, ut ranarū genus: præterea mures fluuiatiles, atq; testudines diu in aquis uersantur: propterea quod eorū pulmo quia parum sanguinis habet, exiguo calore præditus est: qui cum inflatur, agitatione ipsa refrigerat, facitq; ut ad diuturnū tempus durent. Quod si quis ea diu admodum ui teneat, omnia suffocātur, quod aquam non recipiant, ut pisces faciunt. Quæ autem exanguem pulmonem habent, ea propter caloris copiam respirationis indigent: aliorum uero quæ pulmone carent, nullū respirat. Ac Democritus quidem Abderites, aliq; nonnulli qui de respiratione disseruerunt, nihil de alijs animantibus explicauerunt: cisi ita dicere uidentur, quasi omnia respirent. Anaxagoras autem & Diogenes, cum omnia respirare tradunt, de piscibus & ostreis, quemadmodum respirent exponunt: dicitq; Anaxagoras pisces respirare, cum aquam branchijs agitant & impellunt, ductu spiritus quem in ore habeant, nihil enim esse inane. Diogenes autem eosdem tradidit, cum branchijs aquam impellunt, ex aqua quæ ora eorum circumfundit, trahere aera, eo inani quod in eorū ore inest, quod sit in aqua spiritus: quæ fieri nō possunt. Primum enim alterā rei partē detrahūt: propterea quod id quod

De respiratione.

115

Id quod cōmune est, in altero solo dicitur. Respiratione enim uocatur, cuius una pars expiratio est. altera inspiratio, de qua nihil tradunt, quemadmodum eius generis animantia spiritū edāt: nec uerò explicare possunt. Cū enim respirant, hoc ipso quod respirarūt, rursus animā efflare debent, idq; uicissim facere. Ita fit ut simul & aquā ore accipiant, & animā efflent. Atqui necesse est cum incidunt & cōcurrūt, alterum alteri impedimentum asferre. Deinde cum aquam impellunt, tum uel ore, uel branchijs spiritū edunt. Ita fit, ut pariter & edant spiritum, & respirant. Hoc enim ipsum respirare appellant. At fieri non potest, ut simul spiritus edatur, atq; ducatur. Ita si necesse est ea quæ respirant & edere spiritum, & ducere: edere autem spiritū nihil eorum potest, profectō nulla etiā eorum respirare possunt. Præterea illud quod aiunt, pisces spiritū ex ore ducere, & ore ex aqua: fieri non potest. Nam cum arteriā non habeant, quōd pulmo eis datus non sit, sed statim ori stomachus adhercat, certē necessariō eum stomacho ducerēt. hoc autē alia quoq; animantia facerent, nunc non faciunt. Idemq; illa cum extra aquam sunt, perspicuē facerent: & tamen id non uidentur facere. Præterea cum omnia respirant, spiritumq; ducunt, eius partis quæ ducit, motum quendam atque pulsus existere cernimus: quod in piscibus non animaduertimus: nihil enim eorum quæ uentri annexa sunt, agitare uidentur, sed branchias tantum, tam in aqua quā in terra, cum palpitant. Præterea cum in aqua omnia quæ respirant, suffocantur, bullæ

hh

4

existunt,

existūt, quōd ui spiritus edatur: ut si quis testudi-
 nes, uel ranas, uel aliquid eiusdē generis manu com-
 primat. In piscibus autem non fit, etiam si omni ra-
 tione id conemur facere, quasi spiritum nullum ex-
 trinsecus ducant. Quo autem modo eos respirare di-
 cunt, is etiam hominibus in aqua potest contingere.
 Si enim etiam pisces spiritum ex circumfusa aqua in
 os ducunt, quid est quamobrem non etiam homines
 faciant, ceteraq; animantia, eumq; qui ex ore eda-
 tur, eodem modo quo pisces, ducant? Ita si illa fieri
 possent, hæc etiam possent. Quoniam autem non
 possunt, perspicuum est, ne in illis quidem hoc posse
 contingere. Iam uerò cur in aere moriuntur, palpi-
 tareq; uidentur, quemadmodum ea quæ suffocan-
 tur, si respirant? Hoc enim quidem certè eis alimenti
 penuria euenit. Quam enim causam Diogenes af-
 fert, ea stulta est. Ait enim, eos cum in aere sunt, ma-
 gnā uim spiritus ducere. Cum autem sunt in aqua,
 paruam: ob eamq; causam enecari. Etenim necesse
 esset id usuuenire ijs animantibus, quæ gradiendo ad
 pastū accedūt. Nunc aut nullū eorum quæ gradiun-
 tur, quōd uehemēter respiret, suffocatur. Præterea
 si omnia respirant, perspicuum est etiam ea animan-
 tia quæ incisuras habent, respirare. At multa eo-
 rum diuisa non solum in duas partes, sed etiam in
 plures, uidentur uiuere: quo in genere sunt scolopen-
 dræ, quæ quidē quī, aut quo respirare possunt? Cur
 autem de his non rectè differatur, causa est partim
 ignoratio, quæ in eis est interiorum partium: par-
 tim quōd non accipiant, alicuius rei gratia omnia na-
 turam

turam facere. Si enim quam ob causam animantibus
 respiratio data sit exquisiuisent, idq; in partibus,
 ut in branchijs & pulmone spectassent, facilius cau-
 sam inuenissent. Democritus autem aliquid animan-
 tibus ex respiratione euenire tradit, cum eam ait im-
 pedire, quo minus animus à corpore discedat et ex-
 pellatur, non tamen huius rei causa hoc naturam fe-
 cisse exponit. Omnino enim ut alij Physici, ita hic,
 nulla ex parte hanc causam attingit, sed animum &
 calorem primas illas rotundas figuras esse dicit. Itaq;
 dum eius quod circumfusum est, ui protrusa secer-
 nuntur, respirationem adiumentum dicit asserre. In
 aere enim magnum numerum esse eorum quæ ille
 mentem animumq; nominat. Quocirca dum animal
 spiritum ducit, animaq; agitur, hæc simul ingredi
 ait, cohibereq; compressionem, atq; impedire, quo
 minus animus, qui in animantibus inest, trāseat, atq;
 discedat: ob eāq; causam in respirādo & expirādo
 uitā mortēq; cōsistere. Cū enim id quod circumfusum
 est ac comprimit, superius est, nec iam id quod foris
 influit, prohibere potest, quod animal spiritum du-
 cere non possit, tum mortem animantia opprimere.
 Esse enim mortem eiusmodi figurarum discessum à
 corpore, quem eius quod circumfusum est & astrin-
 git, uis procurat. Causam autem cur omnibus qui-
 dem mors proposita sit, non tamen fortuito, sed lege
 præscriptoq; naturæ, seneclute, ui autem contra na-
 turam, non exposuit. Atqui cum oportuit exponere,
 cum aliàs hoc fieri uideatur, aliàs non uideatur, utrū
 ipsa causa extrinsecus, an intrinsecus petēda sit. Nec

uerò quæ sit respirationis principiū explicat, sit ne eius externa causa, an insita & interior. Neq; enim mens quæ extrā est, præsidii cōseruat, sed respirationis motusq; principium interius est, non ab eo quod circumfusum est, ut comprimente ducitur. Illud etiā absurdum est, simul & id cum ambit, comprimere: & cum ingressum est, dirimere ac secernere. Atq; hæc ferè sunt, quæ & quomodo ille dixit.

Cap. 2

Quòd si uera esse, quæ suprà diximus, existimanda sunt, nec animantia omnia respirare: hoc intelligendum est, non ad omnem mortem hanc causam esse accomodandam, sed eam in ijs modò animantibus ualere, quæ ducant spiritum. Quamquam ne in his quidem rectè intelligi potest, idq; ex ijs perspicui licet, quæ eueniunt, quæq; omnes diuturna obseruatione notauimus. In maximis enim caloribus, quò magis calescimus, eo & respirationem magis requirimus omnes, & crebrius spiritū ducimus. Cum autem aer qui nos ambit, frigidus est, corpusq; contrahit, tum cohibere ac retinere spiritum possumus. Atqui tum aera externum aduentu suo in corpus contractionem arcere oportebat, quod nunc contrā fit. Cum enim magna uis caloris cōgesta est, nec animantia spiritum edunt, tum respirationem desiderant: necesse est uerò qui spiritum ducant, eos respirare. Qui autem in magno aestu & calore sunt, sæpe respirant, quasi refrigerandi causa respirēt: tumq; id quod dici solet, Ignem igni addunt. Quæ autem in Timæo scripta est in orbē acta impulsio, nihil de cæteris animantibus statuit, quemadmodum in eis calor

De respiratione.

123

calor conseruetur, utrum eodē, an ab aliqua alia causa. Si enim ijs solis animantibus quæ gradiuntur, respiratione cōcessa est, eius quod ait Solis, afferenda fuit causa. Sin alijs quoq; data est, sed alius est modus, de eo explicandū fuit, an omnia respirare possint. Præterea modus causæ cōmentitijs est. Cum enim per os calor foras excurrit, circumfusus aera pulsu agitari, eundemq; in locum illabi dicit per carnes quæ rarae sint, unde calor insitus exierit, quod nihil sit inane, ijsq; alius alij obsistant. Concalescente uerò rursus per eundem locū foras excurrere, eundemq; circumfusus in corpus pellere per os aera eum qui foras calidus excurrerat, idq; semper respirando ac expirando facere animantia. Ii autem qui in ea sunt sententia, coguntur primū expirationē prius quam inspirationem fieri, concedere. Quod hinc sciri potest, quia hæc mutua quadam uicissitudine inter se consequuntur. At morientes edunt spiritum. Ita necesse est principium esse expirationē. Præterea cur animantibus respiratione & expiratio data sit, non exposuerunt, qui hoc defendunt: sed ut de re fortuita aliqua, solum de eis mentem suam explicauerunt. Atqui hæc ipsa in uita & morte dominari uidemus. Cum enim ea quæ respirant, spiritum ducere nequeunt, tum eorum interitus consequitur. Iam uerò hoc absurdum est, nos caloris per os exitum, rursusq; ingressum non ignorare: aeris autem in pectus introitum, & rursus cum calet, discessum ignorare. Illud etiam absurdum est, caloris introitum respirationē esse. Cōtrā enim uidetur, id quod efflatur calidū esse: id autem

id autem quod ducitur frigidum. Cum autem calidum est, quasi aspirantes respirant. Quoniam enim non satis id quod influit refrigerat, saepe spiritum ducere solemus. Nec uerò alimenti causa respiratio nem animantibus datam esse existimare debemus, quasi insitus calor spiritu alatur atq; augeatur: & cum animal respirat, tanquam igni materia adhibetur, amplificatoq; igne atq; foco, existat exspiratio. Eodem enim modo hanc sententiam, qua superiores, refellemus. Hoc enim ceteris animatibus usuuenire oporteret, aut aliquid quod ei responderet. Habent enim calorem uitalem omnia. Præterea illud quoque commentitium est, quomodo calor ex spiritu dicendus sit oriri. Ex alimento enim eum potius existere cernimus. Hoc autem etiam sequitur, & efficitur, hoc ipso & cibum capi, & eius reliquias depelli: id quod in alijs fieri non animaduertimus.

Cap. 3

Differit etiam Empedocles de respiratione, non tamen quam ob causam data sit explicat: nec plenum facit, utrum animatia omnia respirent, nec ne. Cumq; de ea respiratione quæ naribus procuratur, disputat, de ea etiam respiratione quæ hoc nomine propriè appellatur, se putat dicere. Est enim & ea respiratio, quæ per arteriam ex pectore procuratur, & ea quæ naribus. Animalia enim sine illa respiratione, naribus respirare non possunt: quæ si ea quæ naribus perficitur, priuentur, nihil mali sentiunt: sin ea quæ per arteriam, extinguuntur. Natura enim quibusdam animantibus respirationem, quæ naribus fit, ad odoratum præter eius officium attribuit.

De respiratione.

125

tribuit. Itaq; odoratu animalia prædita sunt,
cum non in omnibus huius sensus idem sit locus &
sedes. Seddem his alio loco planius dictum est. Ait
autem animam duci & reddi, quòd sint uenæ quæ-
dam quæ sanguinem habeant, non tamen eo plene
sint: habeât autem uias ad aera extremum pertinen-
tes, quæ & corporis partibus angustiores sint, &
aeris ampliores. Quocirca sanguis qui & ad su-
periores partes & ad inferiores ferri ac delabi so-
let, si ad inferiores delabatur, influere animam, &
duci: sin supera capeßsat, eandem foras excurrere,
& efflari. Ita hoc ipsum ei quod in clepsydris con-
tingit, comparat:

Omnia sic ducuntq; animam, redduntq; uicissim,

Omnibus exangues per corporum ultima uenæ

Se fundunt, cunctæ crebroq; feruntur hiatu

Ad nares: sed ita, ut cruor occultetur, & auræ

Accessus pateat facilis, facilisq; recursus.

Hinc postquam mollis redit ad præcordia sanguis,

Spiritus inflammans delabatur agmine longo.

Ast ubi summa petit cruor, hic tū redditur: ut cum

Virgo domi ludens clepsydram carpit ahenam,

Ora solet primum formosa occludere dextra,

Hinc in aquæ fundum uas illud mergere mollis.

Necdum in uas accessus aquæ datur, arcet at illam

Aeris infusi per crebra foramina moles.

Dum pressam illa uiam detexerit: ocyus at tunc

Aere depulso mollis sese ingerit humor.

Sed cum lymphæ quidem uasis partes tenet imas,

Virginis atq; manus studiose comprimit ora:

Spiritus

Spiritus ob sistens illa undam sede coercet,
 Circum isthmi portas streperi suprema tenendo,
 Dum trahat illa manū: tum contra quam prius aer
 Irrumpens, mollem sibi aquam concedere cogit.
 Haud aliter tener ille cruor per membra recurrens,
 Dum fusus celeri rursus petit intima cursu,
 Longo alter statim delabitur agmine fluxus.

Ast ubi summa petit cruor, hic tum efflatur abunde.

Atq; hæc illius de ducēdi spiritus ratione sentētia est. Ducunt autem spiritum, iam ut dixi, ea quæ plañe respirant per arteriam, et per os simul & per nares. Itaque si de hoc respirandi genere differat, necesse erit quærere, quo tandē pacto rationem quam inuexerit, ad causam accommodare possit. Contra enim usuuenire uidetur. Homines enim, quoniam relaxato loco & sede respirandi, quemadmodum folles tollere soleant in officinis ærarijs, respirant, eos calorem tollere consentaneum est, et sanguinem locum caloris obtinere. Astringentes autem & suffocantes, ut illic folles, animam efflant, nisi quod illi non per eundem locum æra hauriunt, & reddūt: hi autem per eundem. Quod si de eo solum respirandi genere quod per nares fit, differit, uehemēter errauit. Neq; enim respirandi usus narium proprius est, sed per eas angustias quæ faucib. adhærēt, qua parte palato os terminatur, perforatis naribus spiritus partim per hunc locū, partim per os egrediendi pariter, & ingrediēdi uicissitudine quadā delabitur. Ac ea quidem quæ ab alijs de respirādi ratione dicta sunt, talia ac tanta incommoda continent.

Quoniam

Quoniam autem antè dictum est, uitam & animam cum calore quodam coniuncta esse (neque enim concoctio, qua animantes aluntur, sine animo & calore constare perficiq; ullo modo potest, quippe cum igne omnia consciant) in quo primo corporis loco, & in qua prima primi loci parte principium tale necessario statuendum & collocandum est, in ea etiam animi, quo omnia uigent & aluntur, qui idem primus est, locus ac sedes sit necesse est: qualis est is qui inter eam partem in quam cibus delabatur, & eam qua cibi reliquiae depelluntur, interiectus est. Ac in ijs quidem animantibus quae sanguinem non habent, nomine uacat: in ijs autem quae habent, haec pars cor dicitur. Succus enim is ex quo iam partes animantibus nascuntur, natura est sanguinis. Sanguinis autem & uenarum idem principium sit necesse est, praesertim cum alterius causa alterum comparatum sit, quasi uas quoddam & receptaculum. Venarum porro ijs quae sanguinem habet, cor principium datum est: quandoquidem non per illud, sed ex eo omnes pendunt, quod quidem nobis apertis corporibus constitit. Ac caeterae quidem animi partes & facultates sine ea qua alimur, esse nullo modo possunt: quod cur fiat, antea in libris de Animo diximus. Haec autem ipsa sine insito innatoque calore & igne non potest extare: praesertim cum eam natura in hoc quasi accenderit, & excitauerit. Ignis autem interitus, quemadmodum supra dictum est, duplex est: restinctio, & consumptio: quorum restinctio a contrarijs profisciscitur. Itaque ignis tum uniuersus ac confertim coaceruatus,

tum cele-

tum celerius etiam diuulsus refinguitur. Atq; hic quidem uiolentus interitus eque in res inanimas, & in animatas cadit. Animantia enim cum & instrumentis secantur, & nimio frigore obrigescunt atque cōcrescunt, interire solent. Cōsumptio autem, aut marcor, nimia quadam caloris copia euenit. Etenim si circumfusus calor modū transeat, nec materiam concipiat, tum id quod calidum est, non algore, sed languore quodam cōsumi & confici solet. Ex quo fit, ut refrigerari debeat, si saluum & incolume sit futurū. Hoc enim huiusmodi interitui adiumentū affert. Quoniam autem animantes alie aquatiles sunt, alie terrene, ijs quidem quæ & admodū minuite sunt, & sanguine carent, refrigeratio ea quæ ex circumfusa aqua aut aere existit, satis magnum adiumentum affert ad hunc uitandum interitum. Cum enim parum in eis sit caloris, exiguum etiam præsidium desiderant. Itaq; his ferè breuis usura uite data est: propterea quod cum in utranq; partem ualeant, parui momenti sint. Quæ autem ex insectorum genere (insecta enim nulla sanguinē habēt) diutius uiuunt: in his enim sub septo transuerso corpus dissectū est, ut cum membrana paulo sit tenuior, refrigeretur. In quibus enim maior caloris uis & copia inest, ut in apibus, ea maiorē quandā refrigerationē requirunt. Quædam enim apes septimū annum complent. Eadem est aliarum bestiolarum ratio, earum quæ stridorem reddunt: quo in genere sunt uestpæ, scarabæi, & cicadæ. Spiritu enim resonāt, quasi aspirando, præferim cum in ipso septo transuerso spiritus

tui innato dilatanti se & contrahenti accadat, ut membranam pellat. Agitant enim locum hunc, non secus ac animantia quæ spiritum foris ducunt pulmone, & pifces branchijs. Similiter enim fit, ut si quis ore cōpresso aliqua animantia eorū quæ respirant, suffocet. Nā pulmonis ui hæc ita sese relaxabunt. Sed hæc quidem non satis hoc tali motu refrigerantur, illa autem satis. Atque etiam conflictu & ictu membranæ stridorem reddunt, quemadmodū diximus: ut pueri solent, cū perforatis arundinibus membranas tenues adijciunt. Ob eam enim causam & cicadæ canorē canunt. calor enim in eis maior quædā uis inest, & ea pars in eis sub septo transuerso secta est, quæ eadem indiuidua in ijs est, quæ mutæ sunt. Atq; etiam eorum quæ sanguinem habēt, & pulmonem quidē, sed in quo parū sanguinis inest, atque cum fungosum, quædā diu sine spiritu uiuere possunt, quòd eorum pulmō in quo parum sanguinis et humoris inest, se magnopere relaxet. Pulmonis enim sua ac propria coagitatio est, quæ cū diu refrigerare possit, tandē tamen non potest: sed ea quæ spiritū non duxerunt, quemadmodum iam antè dixi, suffocātur. Languoris enim & marcoris interitus qui refrigerationis priuatione euenit, suffocatio dicitur: et q hoc modo intereūt, suffocari dicimus. Quod autē supra dictum est, animantia ea quæ insecta dicātur, non respirare, id in bestiolis, ut in muscis & apibus animaduerti potest: quæ in summa aqua ad multū tēpus natant, nisi sit præter modum frigida aut calida, etiā si ea quæ imbecilla sunt, crebrius spiritū uelint ducere. Sed cōficiuntur hæc, suffocarique dicuntur tum deni-

que, cum uenter completur, is que humor qui in septo transuerso inest, cōsumitur. Itaq; si diu in cinere foue-
amur, reuiuiscunt. Ac eorum quæ in aqua degunt, om-
nia quæ sanguine carent, diutius in aere uiuunt, quam
ea quæ sanguinē habēt, et mare persequūtur, ut pisces.
Quia enim paruo calore prædita sunt, ea diu aer re-
frigerare potest: quo in genere ea sunt quæ molli testa
obducta sunt, et polypi. non tamen satis in eo præsidij
est ad propagandam eorum uitam, propterea quod pa-
rum caloris habent. Quinetiam multi pisces in terra
uiuunt: sed immobiles, desolijq; reperiuntur. Quibus
enim pulmonem natura dedit, atque cum expertē san-
guinis, ea minus refrigerationem requirunt. Illud ergo
iam confectum est, eorum animantium, quæ sangui-
nis expertia sint, alijs circumfusum aera, quibusdam a-
quam et humorē adiumentū ad uitam asserre. Quæ au-
tem sanguinem habent, et cor eorum quibus pulmo
datus est, omnia aera hauriūt, ex eoq; refrigerantur,
quod ducant reddant que spiritum. Pulmo autem da-
tus est ijs etiā quæ intra se, et non extrā solum uiua pa-
riunt. (Nam ea quæ cartilaginea appellamur, uiua
illa quidem pariunt, sed non in utero) et eorum quæ
oua pariunt, tum ea quæ pennarum pernicitate u-
tuntur, ut aues: tum ea quæ squamis obducta sunt,
ut testudines, ut lacertæ, ut angues. Ac illa qui-
dem pulmonem sanguine præditum, hæc autem ma-
xima ex parte fungosum habent. Itaque id quod iam
dictum est, rarius respirant. Respirant etiam ea om-
nia quæ in aquis uersantur et uiuunt, ut hydro-
rum genus, mures, fluuiatiles ranæ, crocodili, te-
studinesq;

stuidines que fluminales & terrene, & uituli ma-
 rini. Hæc enim omnia alia que eiusdem generis & in
 loco sicco pariunt, & uel in terra uel in aqua dormi-
 unt, extante eminenteq; rostro respirandi gratia. Qui-
 bus autem brachia data sunt, ea omnia aque haustu et
 infusione refrigerantur. Branchiæ porro datae sunt om-
 nibus & quæ cartilaginea dicuntur, & quæ pedibus
 carent. Pedibus autē pisces omnes carent. Etenim quæ
 habent, pennarum specie habent. Eorum uerò quibus
 pedes dati sunt, quæ quidem cognita sint, unus is qui
 Cordulus uocatur, branchias habet. Quod autem &
 pulmonem & branchias haberet, nihil dum uisum est.
 Idq; factum est propter: à quò pulmo refrigerationis
 quæ spiritu affertur, & procuratur, gratia compara-
 tus est. (hinc πνεύμων, id est pulmo, nomē ex πνεύμα-
 τος, id est, spiritus receptaculo habuisse uidetur) bran-
 chiæ uerò propter eam refrigerationem quæ ab aqua
 proficiscitur. Atqui instrumentum unum uni muneri
 usui est, et una refrigeratio satis est omnibus. Quapro-
 pter cum naturam nihil frustra & sine causa facere ui-
 deamus, & cum duo sint, alterum frustra & superua-
 caneū esset, fit ut alijs branchiæ datae sint, alijs pulmo,
 utrunq; nulli. Quoniam autem status sui causa alimen-
 tū, & conseruationis refrigerationem animantia om-
 nia requirunt, eodem instrumento ad utrunq; horum
 natura utitur: & quemadmodum nonnullis lingue u-
 sum ac munus largita est & ad saporum distinctionē,
 & ad sensa animi exprimenda, sic ijs animantibus quæ
 pulmonem habent, os & ad cibum conficiendum, &
 ad reddēdā ducēdāq; animā dedit. ijs uerò quibus pul-

mo datus non est, nec respirandi usus, rostrum quidē ad cibi confectionem: respirandi uerò causa & capiendi cibi. ijs quæ respirationis indigerent, branchias dedit. Quo quidem modo uis eorum instrumentorum quæ dicta sunt, refrigeret, post differemus. Ne autem cibus impediatur, idem ijs quæ respirant, & ijs quæ humorē recipiunt, usuuenit. Neq; enim cum spiritum reddūt, simul cibum capiunt. Alioqui animalia suffocari solent, quod per arteriam in pulmonem cibus uel humidus, uel aridus delabitur. Arteria enim supra sita est, quam gula per quam cibus delabitur in uentriculum. Atque in quadrupedibus quidē, & in ijs quæ sanguinem habent, arteria tegitur epiglottide, quasi quodam operculo. Auibus autē & quadrupedib; ijs quæ oua pariunt, data nō est, sed cōtractione idē efficiunt. Cū enim cibū capiunt, partim contrahunt, partim minore lingua adiecta tegūt. Cum uerò cibus delapsus est, tum hæc lingulam attollunt, illa guttur dilatant, spiritumq; refrigerandi causa excipiunt. Quibus autem branchie datæ sunt, ea branchiis impulsæ aqua, ore escam arripiunt. Neq; enim habent arteriam. Itaq; hæc quidem parte nihil eis aqua si incidat, nocere et obesse potest, sed cū aqua in uentriculum illabitur. Itaque citò & accipiunt cibum & depellunt, dentesq; eis acuti ferrati quæ omnibus ferē dati sunt, nequē enim cibum extenuare possunt.

Cap. 8.

Sed de ijs quæ cete dicuntur, questio est. Quamquam hæc etiam pro portione habent, ueluti delphini, balenæ, ceteri quæ pisces, qui fistulam habent. Hi enim omnes & si pedibus carent, tamen pulmone

nem habent, in mari que uersantur. Id que fit ob eam causam que modo allata est. Neque enim refrigerandi causa aquam excipiunt. hoc enim eis spiritum ducentibus accidit, pulmonem enim habent. Itaque rostro extra aquam extante, dormiunt, stertunt que delphini: quod si retibus capiamur, cito suffocatur, propterea quod spiritum ducere non possint: omnia que eiusdem generis in maris summa aqua fluitare propter respirationem uidentur. Sed quoniam necessarium in aqua escam & alimentum capiunt, necesse est humorem, cum cibum capiunt, depellant, ob eam que causam fistula eis omnibus data est. Cum enim aquam exceperunt, eam ut pisces branchijs, sic fistula euomere & dissipare solent. Quod etiam ex fistula situ perspicitur: in nulla enim parte earum in quibus sanguis inest, terminatur: sed ante cerebrum sita est, aquam que emittit. Ob eam que causam aquam & que molli corio, & que molli testa obducta sunt, ueluti locustæ, & cancri hauriunt. Nullum enim eorum refrigerationem desiderat. (Cum enim & exiguus calor, & sanguis nullus in quoque horum sit, sit, ut satis à circumfusa aqua refrigerentur) sed propter cibum, ut ne cum cibum capiunt, simul aqua illabatur & influat. Ac ij quidem pisces, qui molli testa tecti sunt, ut cancri, & locustæ, per partes hirsutas operculo quodā deposito, aquam effundunt: sepie autem & polypi per alium que supra eam partem sita est, quod caput dicitur. Sed de his accuratius in libris de historia animantium scripsimus. Ac bestias quidem que in aquis natura duce uersantur, aquam recipere solere diximus,

et respirandi causa. et quod ex aqua eas passus capere oporteat,

Cap. 6.

Refrigeratio autem quo nam pacto eueniat, et ijs quæ respirant, et ijs quibus branchiæ datæ sunt, deinceps dicendum est. Ac illud quidem iam antè dictū est, ea omnia animantia, quibus pulmo datus sit respirare. Cur autem nonnullis datus sit, et quamobrem ea quibus datus est, refrigerationem requirant, si queratur, causa quidem cur datus sit, calor est, quem maiorem habent animantia, quo quodque præstantius est. Sic enim fit simul, ut animam etiam præstantiorem nata sint. Præstant enim hæc stirpibus. Itaque quo in cuiusque pulmone maior et sanguinis et caloris inest copia, eo cuique maior moles et statura data est: homini quæ qui unus ex omnibus animantibus purissimum et plurimum sanguinem nactus est, maximè rectam et excelsam figuram natura dedit: et caput ad cælum erectum ei soli datum est, propterea quod eam partem talem habeat. Quocirca eadem causa status ac constitutionis et huic, et cæteris statuenda est, quemadmodum etiam quæuis alia partium. Huius ergo rei causa pulmo animantibus datus est. Cur autem necessario moueatur, si queramus, hæc ipsa animantia ita constare existimandum est, ut pleraque etiam eiusdem generis ex terra non constent. Alia enim ex maiore terræ particula constant, ut stirpes: alia ex aqua, ut bestię aquatiles, terrenæ autem ex aere: uolucres uerò ex igne, quæ in suis locis uersantur. Empedocles autem non rectè hoc tradidit, bestias aquatiles plu-

rimum

De respiratione.

135

rimum & caloris & ignis ex animantibus habere, eas que maiorem caloris innati vim fugere, ut quoniam eis frigus & humor desit, in loco contrario feruentur. In aqua enim minus caloris inesse, quam in aere. Ac illud quidem absurdum est, qui fieri possit, ut unumquodque eorum cum in terra ortum sit, mutata sede aquam persequatur, praesertim cum pleraque eorum pedibus careant. Ille autem eorum primum ortum exponens, ea in terra edita esse dicit, quam cum declinent, quamprimum aquam vult persequi. Praeterea ne terrenas quidem bestias calore vincere videntur: quippe cum eorum partim plane inangui sint, partim parum sanguinis habeant. Atqui hoc explicandum susceperat, quae per se & calida & frigida dici oporteret. Atque ut ea causa quam ipse Empedocles attulit, rationem quae exquiratur, quodanmodo contineat, tamen eius non est vera sententia. Nam loca contraria & tempora, cum affectiones ac status immoderatam quandam temperationem contineant, conseruant tamen, & natura cuiusque in proprijs accommodatis quae locis conseruatur maxime. Neque enim idem sunt materia animantium, ex qua quodque constat, eorundemque habitus & constitutiones. ut si quid ex cera conflatum concretum quae esset natura, id si in calore collocaretur, saluum minime remaneret, nec si quid ex glacie interimeretur enim atque deleteretur celeriter a contrario, propterea quod calor liquefacit id omne quod a contrario concretum est. Nec si quid eadem natura ex sale aut nitro coaglutinauerit, id in aqua ferens solet collocare. De

struit enim humor ea quæ à calore & siccitate coalescunt. Quod si humor ac siccitas materia sunt omnium corporum, rectè ea quæ ex humore ac frigore cōstāt, in aquis erunt, & si frigida in frigidis: quæ autem ex siccitate, in terra & aridis locis. Ob eamq; causam arbores non in aqua, sed in terra nasci solent. Atqui eadem ratione aquam persecute essent, quod sine prætermodum arida: quemadmodum ille ait ea in aqua nasci, quæ nimio calore prædita sunt. Non enim propter frigus, sed propter humorem eò à natura impulsæ essent. Materie igitur natura talis est. qualiscunq; locus est, in quo uersatur: quæ in aqua, humida: quæ in terra, arida, & calida quæ in aere. Affectiones autē & cōstitutiones quæ calore præstant, in frigido loco: quæ frigore, in calido collocatæ, magis conseruantur. Renocat enim locus ad mediocritatē id quod nimium est in constitutione. Hoc quidem querendum est in accommodatis cui quæ materie locis, ac pro communis temporis inclinationibus ac uarietatibus. Constitutiones enim locis aduersari possunt, materia non potest. Ac calorē quidem nō esse causam, cur animātia quedam aquatilia sint, alia terrena, quemadmodū Empedocli placet, tot dista sint: & cur alijs pulmo datus sit, alijs non sit. Cur autē ea quibus est datus, spiritū ducant et respirēt, maximeq; ea quæ sanguine præditum ipsum habent, causa quidem respirandi est pulmo, qui spongijs quiddam assimilē habet, fistularūq; plenus est, atq; hæc eadē pars una ex omnibus intestinis exanguis est maxime. Quibus ergo sanguinis particeps ipse datus est, ea & celeritatē refrigerationis desiderant, propterea quod exiguum

exiguum adiumentum animalis calor afferat, & illius introitū ad intimas omnes partes propter sanguinis calorisq; copiā. quorū utrūq; aer facillē prestare potest. Nam quoniā tenuis est natura sua, & per omnes partes, & citō diffusus refrigerat. Aqua autem contrā. Atque etiam hinc perspicī licet, cur ea potissimum resperant, quibus pulmo cum sanguine datus sit: quod quoquicq; maiore calore prestat, eo plus refrigerationis requirit, & præterea spiritus facillē ad principium fontemq; caloris qui in corde est, delabitur. Quo autē modo cor cum pulmone colligatū sit, et cohereat, tum ex iis corporib. quæ aperiuntur, tum ex historijs quæ de animantibus scriptæ sunt, perspicendum est. Ergo refrigeratione omnino animantiū natura indiget, propter igneum illum calorem, quē ab animo cor accipit. Hunc autem respirationis ope ac beneficio nanciscuntur ea omnia animantia, quibus natura non solum cor, sed etiā pulmonē dedit. Quibus aut cor datum est, non etiā pulmo, ut piscibus, ea quoniā natura sua in aquis uiuunt, aqua adminiculo branchiarum se refrigerant. Quā autē rationem in situ cor ad brāchias habeat, oculis quidē apertis corporibus, perspicī potest diligenter & accuratē ex historijs. Sed ut de eo nunc etiā aliquid summatim dicamus, ita est. Videri quidē potest nō eodem modo sitū esse cor in terrenis animantibus & in piscibus, sed tamē eodē modo est. Quod enim capita inclināt, eō cordis mucro spectat. Quoniam autem non eodē modo capita inclināt, in terrenis animalib. et piscibus cordis mucro ad os pertinet: ex extremo autem corde fistula quædā quæ uenarū ac nervorū plena est,

ad mediū pertinet, quo inter se omnes branchiæ nexæ
coniunctæq; sunt. Atq; hæc quidē est maxima: ex utraq;
autem cordis parte aliæ ad extremitatem uniuscuiusq;
branchiarū pertinent, quarum adminiculo ad refrigera-
tionē cor utitur, delabente semper aqua per brāchias.
Atque ut branchiæ piscibus, sic ijs quæ respirant tho-
rax crebro pulsu huc illuc quæ agitur, recipiendo e-
dendōque spiritu. Et ea quidem quæ ducunt spiritum,
paruo aere atq; eodem suffocantur. Celeriter enim u-
trumq; eorum concalescit, propterea quod utrumque
sanguinis tactus calidum reddat. Sanguis autem qui ca-
lidus est, refrigerationem impedit. cum autem ea quæ
respirant, pulmonem, aquatilia brāchias, aut per mor-
bum aut senectutem agitare non possunt, tum denique
moriuntur.

Cap. 7.
De morte &
uita hoc lo-
co differit,
sed in Græ-
co non est di-
stinctus liber
& superiore.

Ac omnium quidem animantium cōmunis est ortus
& mors: modi autem specie differunt. neq; enim distin-
ctionis expers est interitus, sed commune quiddam ha-
bet. Mors autem alia uiolenta, alia naturalis est. Vio-
lenta, cum externum est principium. Naturalis, cum in-
teritus est, partis quæ constitutio ab initio talis est, ne c-
aduentitia est affectio quedam. Ac in ijs quidem quæ
oriuntur è terra, hoc ipsum siccitas, in animantibus se-
nectus dicitur. Est autem mors proposita & interitus
ex æquo omnibus quæ inchoata non sunt: quibus simi-
liter quidem, sed alio modo conuenit. Inchoata autem
uoco, ut oua & semina stirpium quæ fibris ac radi-
cibus carent. Ac omnibus quidem interitus incidit
propter caloris penuriam, perfectis autem in ea par-
te in qua essentiæ fons est ac principium: hoc por-
rò in

rò in ea parte situm est, in qua, ut antè dixi, superior pars & inferior in stirpibus quidem in medio germinis & radicis: in ijs autem animantibus quæ sanguinem habent, in corde: in ijs uerò quæ expertia sunt sanguinis, in aliqua parte, quæ eandem rationem habet. Horum porrò quædam multa principia habere possunt, non tamen reipsa habent. Quocirca & insecta quædam diuisa in partes uiuunt: & quæ sanguinem habent, nec admodum uicta sunt, diu uiuunt auulso diuiso quæ corde, ut testudines, quæ pedibus ingrediuntur tum etiam cum parua sunt: propterea quod ut insectorum, sic earum natura non benè compacta sit. Principium autem uitæ tum deniq; ea quibus datū est deficit, cum calor uitalis non refrigeratur. Nam quemadmodū dictum est, à se ipse consumitur. Cum ergo alijs pulmo, alijs branchiæ obdurescunt, temporis quæ diuturnitate his branchiæ, illis pulmo exarescit, eæ quæ partes terræ siccitatem imitantur, nec mouere eas, nec dilatare, nec contrahere possunt, tum denique contentione adhibita, ignis conficitur. Itaque leuibus morbis in senectute obortis, citò moriuntur. Nam quoniam exiguus est tum calor, propterea quod in diuturna uita plurimum exhaustum est, quæcūque partis contentio adhibeatur, celeriter extinguitur, ut si tenuis & modica in eo flamma inesset, quæ paruo impulsu restingeretur: ob eaq; causam sine dolore est et molestia mors ea quæ in senectute obrepit. Senes enim moriūtur sine ullo maiore impulsu, nec animi dissolutionem atq; discessum à corpore prorsus sentiunt. Morbi etiam qui pulmonem

duram

durum reddunt uel inflationibus, uel reliquijs ciborū,
uel nimia copia caloris qui morbos parit, quemadmo-
dum in febribus usuuere solet, animāia crebrum spi-
ritum cogunt ducere, propterea quod pulmonem non
admodum dilatare, nec contrahere possint: quem cum
mouere & agitare non possunt, tum denique edito spi-
ritu moriuntur. Ac ortus quidē est prima animi cuius
est alere, cum calore cōmunio. Vita, huius permāsisio.
A dolescentia autē, prima partis quę refrigerādi uim
habet, accretio. Senectus, eiusdem diminutio. Constās
etās, harū media. Mors uerō et interitus uiolentus qui
dem, caloris restitutio et marcor. His enim duab. cau-
sis interire possunt. Naturalis autem huius ipsius lan-
guor et marcor, quę tēporis lōginitas offert et perse-
ctio. Ac in ijs quidē quę terra ex se fundit, siccitas, in
animātib. autē mors uocatur. Huius porrō partis mors
quā offert senectus, marcor est: quod per senectutē re-
frigerare nō potest. Quid ergo ortus sit, qd uita, quid
mors & quib. causis animātibus conueniāt, diximus.
Ex quib. etiā perspicuū est, cur animantia quę spiritū
ducunt, in aqua suffocari soleant, et pisces in aēre. Hi e-
nim aquę, illa aēris a tūmiculo ad refrigerandū utun-
tur, quib. utraq; locorū mutatione priuātur. Motus autē
causa in piscibus brāchię sunt, pulmō in ceteris: quorū
dilatatione & contractione hęc spiritum ducunt, &
edunt, illi aquam recipiunt atq; mittunt.

Cap. 8. Instrumenti autē cōstitutio est talis. Tria quidem in
corde reperiūtur, quę eandē habere naturā uidentur,
nec habēt, palpitatio, pulsus, respiratio. Palpitatio qui-
dē est caloris qui in corde inest impulsio, propter refri-
gerationem

gerationem quæ est materia superuacanea, aut colliquã
 di uim habente nascitur, ut sit in eo morbo qui tremor
 uocatur, alijsq; in mortis et in metu. ijs enim q in metu
 sunt, extrema partes refrigerari solent: calor autẽ qui
 pedetẽtim fugit et contrahitur, facit ut motus ita in an
 gustũ locum cõpellatur, ut interdũ animantes metu affe
 ctioneq; quæ morbũ parit, enecẽtur. Pulsus autẽ qui cor
 di conuenit, quemq; perpetuare uidetur, similis est ei
 motui, quem ulcera cum dolore afferunt, quod contra
 naturam sanguinis ea fiat mutatio. Existit autẽ quoad
 sanguis concoctus in pus se uertat. Estq; hic morbus fer
 uori persimilis. Feruor enim tum est, cum à calore a
 qua intumescit. Attollitur enim propterea, quod moles
 maior redditur & excrescit. Sed ulceribus quidem &
 tuberculis exitus reperitur, cum pus nõ effluit, crassi
 usculo iam humore reddito. Feruor autẽ desinit, cum
 per os uasis aqua decidit. In corde autem tumor humo
 ris, qui continenter ex alimento, caloris adminiculo ac
 cedit, pulsum gignit, extrema cordis membrana subla
 ta: idq; perpetuum est. Influit enim humor continẽter,
 ex quo sanguinis natura efficitur. Primò enim in corde
 perficitur. Id quod à primo ortu perspicitur potest. Tum
 enim quod uenæ nondum distinctæ sunt, cor sanguinem
 habere cernitur, ob eamq; causam in admodum adole
 scentibus maiore pulsu quàm in senibus agitatur. Ma
 ior enim uis halituum adolescentibus existit: & omnes
 uenæ inter se coagitantur, propterea quod à corde pro
 ficiscantur. Quoniam autem cor perpetuo pulsu agita
 tur, ille quoq; cõtinenter, & inter se simul pulsantur.
 Palpitatio ergo est pulsus qui ei impulsioni obstitit,
 quam

quā frigus affert. Pulsus autem humoris concalescentis
 inflatio et humor. Respiratio uerò tum existit, cum ca-
 lor augetur, in quo principium alendi situm est. Quē
 admodum enim ceteræ partes alimentum requirunt,
 sic etiam illa, atq; adeò magis quàm reliquæ, præsertim
 cum alijs illa alimenti causa sit. Cum ergo instrumentū
 hoc maius redditum est, & amplius dilatetur necesse
 est. instrumenti autem constructio similis illa quidem
 existimanda est esse follibus, qui in officinis ærarijs ui-
 dentur. (neque enim ab huiusmodi figura multum cor-
 & pulmo distant) sed tamen duplex est. In medio e-
 nim naturalis facultatis, ea pars quæ nutritiōdi mu-
 nus habet, inesse debet. Ac ea quidem attollitur cum
 excreuit: ea autem sublata, ea etiam pars dilatetur
 necesse est, quæ illam continet: quod quidem ij qui
 spiritum ducunt, facere uidentur. Thoracem enim dila-
 tant, quòd huius talis partis quod in eo inest, principi-
 um hoc ipsum faciat. Cum enim dilatatur, ut in folles,
 sic in eam partē externum aera illabi necesse est, eūq;
 quoniam frigidus est, refrigerādo maiore ignis uim re-
 stinguere. Ut autem cum hæc pars crescit, dilatatur:
 sic & cum diminuitur, contrahatur necesse est, et cum
 contrahitur, exeat aer qui rursus illapsus erat: ita ta-
 men, ut qui frigidus ingressus erat, calidus egrediatur
 eius calor qui in hac parte inest, tactione, maximeq;
 in ijs animantibus, quæ pulmonem sanguine præditum
 habent. Eū enim in multas raritates quasi canales pul-
 monis influere oportet, quarū ad quāq; uenæ ita per-
 tinent, ut totus pulmo sanguinis plenus esse uideatur.
 Vocatur autem aeris introitus, respiratio, exitus au-
 tem

tem exspiratio idq; perpetuatur continua quadam uicissitudine. quamdiu hæc pars uiuit, atq; agitur. ob eamq; causam in ducendo edendoq; spiritu uita consistit. Eademq; ratione piscibus branchiarum motus & impulsus oritur. Cum enim calor qui est in sanguine, partibus ipsis attollitur, & sursum fertur, branchiæ quoq; attolluntur, aquamq; admittunt. Cum autem per itinera & uias in cor delabatur, atq; refrigeratur, contrahuntur, aquamq; effundunt. Cum porro is qui in corde inest, semper sursum fertur, cum rursus refrigeratū continenter recipit. Itaq; his quoq; uiuendi ac non uiuendi finis positus est in perpetua aquæ recipiendæ uicissitudine. Ac de uita quidem & morte, ijsq; quæ cum hac disputatione coherent, ferè de omnibus dictum est. De ualetudine autem ac morbo non solum medici est, uerum etiam physici usq; ad causas disserere. Quid autem inter eos intersit, & quatenus in diuersis reb. uersentur, intelligendum est, quandoquidem finitimam esse utramque artem ad certum quendam finem ac terminum, res ipsa quam obseruamus, declarat. Nam & medici omnes clari, illustres, aut ualde diligentes de ijs quæ naturam attingunt, disserunt, illincq; principia assumunt: & clarissimus quisq; eorum qui naturam tractauerunt, ferè in medicina principijs finem artis suæ statuit.

F I N I S.

IOACHIMI PERIONII IN LIBRUM ARISTOTELIS de Sensu & ijs quæ sensibus percipiuntur, Observationes.

In primum Caput.

Aristotelis de Animo libros treis cum anno superiore ederemus, instituti nostri esse diximus, ea quæ antea alijs in libris notauissimus, non repetere, ijs de causis, quæ ibi exposte sunt. Itaq; ut institutæ nostrum persequamur, hoc primum notatione dignum visum est, quod inscriptio declarat, *Αριστοτέλης τῶν περὶ αἰσθητικῶν βιβλίων πρῶτον*. Sic enim in græco habetur: cum omnes qui hunc libellum ante me conuerterunt, numero singulari *αἰσθητικῶν* legisse uideantur. Conuertunt enim omnes eodem numero, alij de sensato, alij de sensibili. Quo autem modo ea nomina quæ in *τῶν* exeunt, conuertenda sint, cum alijs locis sepe, tum in libro de Optimo genere interpretandi longa sanè oratione diximus: ibiq; docuimus, *αἰσθητικῶν* sensibile dici non oportere. nec uerò ad poetas, cum latine loquendum est, sic reuocandi sumus, ut quod illi dixerint, nobis idem licitū sit dicere. Quod cum multis in uerbis nemo mihi negare possit, nō uideo, cur eorum in hoc alijsq; eiusdē generis, mihi obicere possint auctoritatem. Qui si ita pertinaciter in hac sua ueteri sententia permanent, ab ea ut ulla ratione abduci non possint, loquantur sanè ut uolent, dummodo per eos nobis liceat Ciceronem, id est, bene & ornate dicendi præceptorem imitari. Neq; enim asinum à carduis & stramento ad aurum potes conuvertere, & tamen idem nos ab auro reuocare non conatur. At non est simile, inquit isti. Sanè dissimile est, fateor. Nam si qua similitudo esset, id est, si asinus aliqua ex parte

parte rationis esset particeps, non esset mihi quidem dubium, quin aurum stramento anteponeret. Quæ enim rationis uis est, nisi ut bona à malis internoſcamus, & meliora anteponamus deterioribus? Quæ autem in quocq; genere meliora sunt, nisi quæ à melioribus sapiētoribusq; cuiusq; artis & instituti hominibus probata sunt? Quod si Cicero, cum de bene dicēdi ratione ac disciplina quæritur, unus ita omnibus præstat, ut eum unum optimum dicendi auctorem & ueteres omnes & posteriores appellare non dubitauerint, eum qui sequentur in hoc genere ducem, minime aberrabunt. Ex quo intelligitur, quàm imperite & præpoſtere faciant ij, qui legendis omnibus, non solum qui proſa oratione, sed etiam uersa aliquid scripserunt, quædam uocabula eligunt & conſectantur, quorum uſum inuidentes, patrociniū uel inertie suæ, uel ignorationi, uel utriq; se inueniſſe gloriantur. Sed ad institutum reuertamur. Quoniam numero multitudinis adiutorij inueni, eundem numerum in conuertendo mihi tenendum cenſui, dixiq; De ijs quæ ſenſibus percipiuntur. ut Cicero in lib. 4. Academ. quæſt. Atqui qualia ſunt hæc quæ ſenſibus percipi dicimus, talia ſequentur ea quæ non ſenſibus ipsis percipi dicuntur, sed quodammodo ſenſibus, ut hæc, Illud eſt album. & quæ ſequentur. *τὰ αἰδύτα* enim & *τὰ αἰσάδύτα* his uerbis tranſtulit. Alijs enim modis dicere potui, ut ea quæ ſubijciuntur, aut ſubiecta ſunt, aut res quæ ſubiectæ ſunt ſenſibus, & quæ ſub ſenſum cadunt. Quæ quidem conuertendi genera, aliaq; quæ in libro quem paulo ante nomi nauī, expoſita ſunt, quis non facile ac citò intelligat? Quis eſt contra, qui illa duo, ſenſatum & ſenſile (nam ſenſibile mihi clariuſ uidetur) facile intelligere poſſit, qui nō in philoſophia multum ſit diuq; uerſatus? Equidem fateor, me, cum ad hunc librum eo anno, qui eſt curriculi philoſophie ſtudioſis præſcripti conſtitutus tertius, acceſſiſſem, uix, aut

ne uix quidem illud sensatum intelligere potuisse.

Καὶ ὁ ἄνθρωπος ὁ γὰρ ὡς ἔστιν, id est, Adoleſcentia & ſeneſtus.)
 ὁ ἄνθρωπος ab alijs iuuentus etiam in eo libro qui ὡς ἔστιν ὁ ἄνθρωπος
 inſcriptus eſt, dicitur: à me autem adoleſcentia appellatur.
 Sic enim Cicero in libro de ſeneſtute conuertit: Sunt pue
 ritia certa ſtudia, num igitur ea deſiderant adoleſcentes?
 Sunt & ineuntis adoleſcentia, num ea iam conſtans requi
 rit aetas quæ dicitur media? Sunt etiam huius ætatis, ne ea
 quidem in ſeneſtute quaeruntur. Qui eum librum euoluēt,
 is quàm crebrò adoleſcentiam & adoleſcentes dicat, &
 quàm rarò aut uix potius iuuentutem & iuuenes, intelli
 get. Comparat enim ſerè adoleſcentem cum ſene, ut eo lo
 co: At ſperat adoleſcens diu ſe uiuēturū, quod ſperare ſenex
 non poteſt. Iuuentutem autem interdum dicit, ſed pro mul
 titudine ſerè adoleſcentum. ut eodem libro: Vt enim adole
 ſcentibus bona indole præditiſ ſapientes ſenes delectantur,
 leuiorq; ſit eorum ſeneſtus, qui à iuuentute coluntur & di
 liguntur: ſic adoleſcentes ſenum præceptis gaudent, quibus
 ad uirtutum ſtudia ducuntur. Interdum etiam pro ætate:
 ſed quoniā id perrarò facit, illud autem quod de adoleſcen
 tia uerbo dixi, ſepiſſimè, ita omnibus faciendū cenſeo. Imit
 tatio enim in ijs conſiſtit, quæ in eo quem imitari uolumus,
 & maiora & crebriora elucent. Quid enim infelicius ijs
 hominibus, qui ſi quod uerbum ſemel in Cicerone, aut in al
 io ſcriptore legerint, id ita crebris ſermonibus uſurpant, ut
 ab eo nūquam uelint diſcedere? Sed de hoc toto genere,
 in eo libro quem de Imitatione Ciceronis iam diu meditor,
 plura dicemus.

Αἱ ἡ δὲ διὰ τὴν ἐξουσίαν αὐτῶν, τοῖς ποσὺν τοῖς αὐτῶν, οἷον
 ἰσχυροῦς, καὶ ἀνοῖ, καὶ ὕψις, πᾶσι μὲν τοῖς ἔχουσιν, οὐκ ἴσως
 ἕναι ἀρχαῖς, ὅπως διώκοντες τὴν ἀρετὴν αὐτῶν τὴν ἴσως
 φῶς, καὶ τὰ φαῖνα καὶ τὰ φεῖναι φάσμα, τοῖς ἡ καὶ φρονέ
 σις τυγχάνουσι, τὸ δὲ ἕναι: id est, li autem ſenſus, qui à rea
 bus ex

his extrinsecus adhibitis oriuntur, ut odoratus, ut audiuis, ut aspectus, ijs animantibus quæ gradiuntur omnibus, quæ quidem ijs prædita sint, conseruationis salutisq; causa dati sunt, ut & præsentiendo pastum querant, & exitiosum pestiferũq; declinent. Iis autem quæ etiam prudentia prædita sunt, sensus eosdem natura attribuit ornatus dignitatibusq; causa.) *συντηγία* hoc loco, id est conseruatio, ad necessitatem refertur, & τὸ δὲ ad id quod necessarium est. Itaque τὸ δὲ *ἐννα*, ad ornatum dixi: quemadmodũ pauoni caudam Cic. ad ornatũ datam esse dicit, quædamq; mēbra homini, in tertio de Finibus lib. Alia autem nullam ob utilitatē, sed quasi ad quendam ornatum: ut cauda pauoni, plumæ uersicolores columbis, uiris mammæ atq; barba. τὸ φαῖλον & τὸ φλαπρινὸν & λυπηρὸν, Cicero cum ad pastũ & cibum refertur, pestiferum & exitiosum dicit, ut ἡ δὲ καὶ ἀγαθὸν salutare. In secundo de Natura deorum: Bestiis autem sensum & motum dedit, & cum quodam appetitu accessum ad res salutare, à pestiferis recessum. Eodem libro: Dedit autem eadem natura belluis & sensum & appetitum, ut aliter conatum haberent ad naturales pastus capeffendos, aliter secernerent pestifera à salutaribus. Ego legendum puto in priore membro, Ad salutare pastus: & in posteriore, masculino genere, pestiferos, quoniam pastus nomen antecessit. Quod autem ait Cicero, secernerent, est apud Aristotelem hoc in libro superiore comprehensione, διακρίνειν. τὸ γὰρ ἡ δὲ διακρίνει αὐτὴ καὶ τὸ λυπηρὸν ὡς τὸ τῶν φαίλων: id est, Hic enim sensus salutarem cibum à pestifero secernit. Dicit interdũ secernit, sed internoſcere et secernere sapius.

In secundum Caput.

Ποῖοις ἡ πάντων τῶν ὄψων τυχὸς, ἀλλὰ τὸ πάθος τινὸς ἀγνοῶν τῶν αἰτίων. Διαφορὴν γὰρ καὶ λυπηρὸν & ὀφθαλμῶ, φαίνεται ὡς ἐκλάμπω. ἔτι γὰρ οὐκ οἶσται ὡς οὐκ συμβαίνειν, ἡ τῶν βελήφων ἐπικινησιν μὲν; id est, Faciunt autem omnes

aspectum uim naturamq; igneam imitari, quod causam alius cuius effectus ignorent. Cum enim premitur, torqueturq; oculus, tum ignis species elucere ac prodire uidetur: quod in tenebris, uel cum palpebrae obductae sunt, solet contingere.) Cicero quiddam simile dicit in quarto Academicarum questionum libro: Itaq; Timagoras Epicureus negat sibi unquam, cum oculum torfisset, diuis ex lucerna flammulas esse uisus. Διὸ δὲ αὐτὸν συμπίπτειν δicitur, & λυγρὰ δὲ hoc loco torqueri. Sic enim hoc accidit. πάλαι αὖτε hoc loco euentus & effectus ualet. Est enim id quod a causa efficiente fit.

ἵτα δὲ γὰρ πῦρ λυγρὸν ἐμπεδοκλῆος φησι, καὶ ἐν τῷ Τιμαγόρῳ γίνεσθαι, καὶ συνίστασθαι τὸ ἐκ αὐτοῦ γινώσκον, ὅσοι οὖν ἐκ αὐτοῦ πῦρ & τὸ φῶς, διὰ τὸ ἐκ γινώσκον τῶν σκότειν ὡς αὐτὸ ἡ ὕψις. τὸ δὲ ἀποσβέννυσθαι φάσκει ἐν τῷ σκότειν διδόναι, ὅσοι οὖν ὁ Τιμαγόρ λέγει, ὡς οὖν ἐστὶ παντελὲς, &c. id est, Alioqui si ignis esset, quemadmodum & Empedocli placet, & in Timaeo scriptum est, aspectusq; exeunte quasi ex lucerna lumine eueniret, cur etiam in tenebris oculi non cernerent? Nam aspectum extingui dicere in tenebris, cum exit, id quod Timaeus confirmat, prorsus nihil est, &c.) Aristoteles hoc loco Empedoclis & Platonis sententiam de ratione aspectus refellit. Et Empedoclis quidem uersus, quibus mentem suam de hac re explicauit, paulo infra affert. Platonis autem uerba non protulit. Itaque ex Timaeo non erit alienum proferre. Sunt autem in posteriore loco uacuo, eorum quae in Cicero rone desiderantur: quem totum locum & superiorem conuertimus, cum Observationes in eum Ciceronis libri, qui de Uniuersitate uulgo inscriptus est, edidimus. Sunt autem haec uerba Platonis ex Timaeo, τῶν ὃν ἐργάων πρῶτον μὲν φωσφῆρα συνιστάσαντο ὅμματα τοιαῦτα ἐν ἀύαντι αἰτία, & πῦρ ὅσον τὸ μὲν ὑλὴν ἐν ἰσχυρῇ, τὸ δὲ παρέχειν φῶς ὅμοιον, οἷον ἐκ τῆς ὁμοίας σώματος ἀμυχανύσαντο γίνεσθαι. τὸ

γὰρ ἰσχυρὸς

γὰρ ἵντος ἡμῶν ἀλλήλων ὃν τότε πῦρ ἰπείσαν διὰ τὴν ἡμῶν
 των βάρυνος καὶ πυκνότητος. ὅλον μὲν, μάστιγα δὲ τὸ μέσον συμ-
 πλῆσαντο. τὴν δὲ μᾶλλον, ὅτι τὸ μέλλον ἄλλο, ὅσον παχύτερον ἴσ-
 γευ. πᾶν. τὸ τοιοῦτο δὲ μόνον αὐτὸ καθαρὸν διαβῆναι. ὅταν οὖν με-
 θυμενὸν ἢ φῶς, πορὶ τὸ πῦρ ἴσως ῥοῦμα, τότε ἐκπίπτει ὁμοίον
 πρὸς ὁμοίον συμπαγὲς γυνόμενον, ἐν σώματι οὐκ ὡς ἐν
 κατὰ τὴν τῶν ἡμῶν ἀδυναμίαν, ὅππῃ δὲ αὐτὸς οὐδὲν τὸ
 προσπίπτει, ἐνδοθεν, πρὸς τὸ ἐξω ξυνοπύσσεται. ὁμοίον παρὰ δὲ
 δι' ὁμοιότητα πᾶν γυνόμενον, ὅτι αὐτὸ ποτὶ ἐφάπτεται, καὶ
 δὲ αὐτὸ ἐκείνους τότε τὰς λινύσας διαδιδόν, εἰς ἅπαν τὸ σῶμα μέ-
 χει τὴν ψυχῇ ἀδύνησιν παρῆσχετο ταύτην, ἢ δὲ ὅσον φαμεν. ὡς
 πειθόντες δὲ εἰς νύκτα δὲ συγγενὲς πυρὸς ἀποτίτμονται. πρὸς
 γὰρ αὐτὸς οὐκ ἔστιν ἄλλοι οὐδὲ αὐτὸς ἐν κατὰ σβέννεται. id est,
Membrosū autem primum oculos luciferos fabricati sunt,
 eosq; hac de causa colligarunt. Quicquid ignis minime in-
 cendit, lumēq; suae praebebat, snum cuiq; dei & proprium
 esse uoluerunt. Nam qui in corporibus nostris insitus est
 ignis, huius germanus, cum Deus liquidum & purum ab
 oculis fluere ac labi uoluit, cum id omne quod in oculis lae-
 ue ac densum & solidū est, ac multo magis quod medium
 est, expleuisset. Ita quod in illis est crassius, id omne cohibi-
 tum: quod rarius & purius, solum euolauit. Cum igitur lu-
 men diurnum in oculorum radios diffunditur, tum par ac
 similis ignis cum simili fusus & concretus, unum corpus
 aptum ac familiare cum illo efficit, oculorum acie in eum
 locum recte intenta, quo loco ignis interioris & ignis ex-
 terni fit concursio. Ita totum lumen consensione quadam,
 mutuaq; conuenientia, cum adeptum est propter similitu-
 dinem, quicquid arripuerit, aut quicquid ipsum, id cum pul-
 su agitauit in omni corpore usq; ad animū, sensum eum quo
 cernimus excitat: cum uero noctu cognatus ignis abscessit,
 dissipatur. Nam ad ignem alterius generis erumpens, ipse
 commutatur & extinguatur, &c. Atq; haec Plato: quibus

cum Aristotelis uerbis collatis, facilius erit huius loci sententia.

In tertium Caput.

ἐνδέχεται μὲν καὶ παρὰλλα τῶν χρωμάτων τὸ λευκὸν καὶ τὸ μέλαν, ὥστε ἐκ αὐτοῦ ἀόρατον εἶναι διὰ συνικνέμεναι, τὸ δὲ δὲ αὐτοῖς ὁρατὸν εἶναι γινώσκαι: id est, Fieri enim potest, ut etiā inter se ita candor & nigror componantur & misceantur, ut neuter propter paruitatem sub aspectū cadat: is autem qui ex utroque temperatus concretusque sit, ita denique certatur. (παρὰλλα τῶν χρωμάτων τὸ λευκὸν καὶ τὸ μέλαν, non iuxta se poni, sed inter se componi & misceri, seu temperari, hic dicendum arbitror: non solum quia illud latinum non est, sed quia hoc loco de compositione & temperatione colorum Aristoteles agere incipit, quot modis ipsi inter se, ueterum sententia, ut nonnullis placet, misceri temperarique possint. Duobus enim modis misceri dicit hoc loco, uno τὰ παρὰλλα εἶναι, quod ueteres de minimis coloribus, qui per se non mouent sensum, intelligebant, mixti autem mouent: altero, cum multi ita miscentur, temperanturque inter se, ut unus emineat. τὸν τὰ παρὰλλα εἶναι, colorum inter se compositionem temperationemque dico. Quanquam hoc etiam dici potest, colores inter se comparari: idque declarat, quod paulo infra tertio fere uersu dicit, ὥς γὰρ πρὸς δύο, καὶ ὥς πρὸς τρία, καὶ καὶ ἄλλοις ἀριθμοῖς ὅτι παρὰλλα εἶναι. Proportionem enim his uerbis, quam λόγον paulo ante uocat, intelligit.

Λόγος γὰρ αὐτὸν εἶναι τὸν ὁμοιοῦς πρὸς τὰ ἐν βέλτοι: id est, Praesertim cum eorum qui eminent, cum his qui subiecti sunt, quaedam sit comparatio & proportio.) τὸ ὁμοιοῦς χρώμα, color is dicitur in temperatione, qui eminet. Cicero in quarto Academicarum questionum libro: Quam multa uidentur pictores in umbris & in eminentia, quae nos non uidemus? ὁμοιοῦς & ὁμοιοῦς eminentiam mihi uidetur dicere.

cere. In alijs etiam extare dicitur. τὸ ἢ ἐν βάθει χρώμα, uel
 ἀποτέμενον (sic enim etiam cum uocat colorem hoc loco)
 eum appellat, qui subiectus est alteri. quod faciūt pictores,
 qui, ut ipse ait hoc loco, ἐτάραν χροάν ἐφ' ἐτάραν ἐναργί-
 τος ἐν ἀπαλάφουσι, id est, alium colorem in alium euidentio-
 rem inijciunt & inducunt.

Σχεδὸν γὰρ ἴσα ἢ τὰ τ' χυμῶν ἔδου ἢ τὰ χρωμάτων ἔσιν.
 ἐπὶ δὲ γὰρ ἀμφοτέρους ἔδου αὖ τις δέει, ὥσπερ οὐλόγως τὸ φαῖον
 μέλαν τὶ εἶναι. λέπεται γὰρ τὸ ξανθὸν μὲν τ' ἰσὺς εἶναι, ὥσπερ
 τὸ λιπαρὸν τ' γλυκύς· τὸ φεινικίου ἢ, καὶ ἀλεργόν, καὶ πρῶτον
 νοῦ, καὶ λιανού, μεταφ' ἢ ἰσὺς καὶ τ' μέλαν. τὰ δὲ ἄλλα
 μικρὰ ἐν τότῳ· id est, Ferè enim totidem sunt saporum ge-
 nera, quot colorum. Septem enim genera utraq; ex parte
 constitui possunt, ut rectè fuscum nigrum quendam colo-
 rem esse dicamus. Ita relinquitur, rutilum albi genus esse,
 ut pinguem saporem dulcedinis. Phœnicus autem, purpu-
 reus, prasinus, & cæruleus, medium locum inter album ni-
 grumq; obtinent. Alij uerò ex his mixti temperatiq; sunt.)
 Aristoteles idem in secundo de Animo libro, octo saporum
 genera esse uult, cum hoc loco septem tantū faciat. Quod
 ne quis ei ut minime sibi constanti obijceret, paulo supra se-
 cundo ferè uersu falsum & amarum ferè idem ualere di-
 cit his uerbis, τὸ ἢ ἀλευρόν καὶ πικρόν σχεδὸν τὸ αὐτό. Itaq;
 quod ibi de numero quem tradit, dixi, in eo rationem ha-
 bui libri quem interpretabar. Nunc autem septem tantum
 esse, ut saporum, sic colorum genera, superiore adhibita di-
 stinctione dicamus. In numero igitur utriusque & saporis
 & coloris generum, Theophrastus Aristotelis præcepto-
 ris secutus est & sententiam & auctoritatem. Is enim in
 sexto de Causis eorum quæ terra ex se fundit, idem ysdem
 ferè uerbis cōfirmat, quæ in libris de Animo protuli. Atq;
 hoc quidem loco Aristoteles septem colorum genera facit
 ille quidem, sed non prima. Idq; ex eo facillè intelligi potest,

quodd $\xi\alpha\upsilon\delta\omicron\varsigma$ albi esse dicit: $\phi\epsilon\upsilon\iota\omicron\upsilon\alpha\upsilon$ uero, $\alpha\lambda\epsilon\gamma\gamma\omicron\varsigma$, $\omega\gamma\acute{\alpha}\tau\epsilon$
 $\nu\omicron\upsilon$, & $\lambda\upsilon\alpha\epsilon\upsilon\omicron\upsilon$, ex albo nigroq; constare. Itaque duo sunt
 prima genera coloris, albus & niger: secunda quinq; quæ
 sequuntur: extrema penè innumerabilia, eorum qui ex supe
 rioribus uel omnibus, uel aliquibus mixti temperatiq; sunt.
 Ac prima quidem genera ex eo sumuntur, quodd candor &
 nigror extrema sunt cōtraria. Secunda autem, ex eo quodd
 ex albo & nigro sint, ut contrarijs, quæ alia interiecta ha
 beant. Extrema uero, quodd ex illis omnibus, uel aliquibus.
 In libro autem de Coloribus, duo colorum genera facit: al
 terum eorum qui simplices sint, alterum qui ex ijs tempe
 rantur. Simples ex elementis intelligit, ut album, & ma
 grum, & rutilum, uel ut alij interpretantur, flauum. Aera
 enim, aquam & terram natura sua alba esse, ignem ruti
 lum: nigrorem autem colorem comitem elementorum esse,
 cum aliud ex alio oritur. Cæteros autem colores concretos
 mixtosq; ex his tribus esse ponit. Atq; hæc quidem de colo
 rum generibus, Quo autem nomine uel appellandi sint, uel
 ex græco in latinum uertendi, nemini in dubium uenire po
 test, si de albo & nigro, id est $\lambda\omicron\beta\acute{\alpha}\nu$ & $\mu\acute{\epsilon}\lambda\alpha\upsilon$, queratur.
 Sunt autem alij permulti, qui dubitationem afferant: uelu
 ti $\tau\omicron$ $\xi\alpha\upsilon\delta\omicron\varsigma$ $\chi\omicron\mu\iota\alpha$ alij flauum dicunt, ego cum Plinio rutie
 lum appello. Is enim uertens ea omnia quæ Aristoteles in
 nono de Historia animalium, cap. 32. de aquilarum generi
 bus tradit, $\mu\epsilon\upsilon\tau\acute{\alpha}$ & $\chi\omicron\mu\iota\alpha$ $\xi\alpha\upsilon\delta\omicron\varsigma$, transfert, colore subruti
 lo. Quis autem color sit $\xi\alpha\upsilon\delta\omicron\varsigma$, ex eodem in libro de Colori
 bus intelligere possumus. Ait enim & ignem & solem &
 lixiuium $\xi\alpha\upsilon\delta\omicron\varsigma$ esse, quoniam sub aspectu nostrum cadunt,
 faci. e quis eorum sit perspicimus. Idem Plinius $\xi\alpha\upsilon\delta\omicron\varsigma$ ruc
 fum dicit, transferens id quodd Aristoteles de merula tra
 dit eodem libro, $\alpha\iota\omicron\upsilon$ $\acute{\omicron}$ $\lambda\omicron\beta\acute{\alpha}\nu$ & $\alpha\lambda\epsilon\gamma\gamma\omicron\varsigma$ $\mu\acute{\epsilon}\lambda\alpha\upsilon$ & $\xi\alpha\upsilon\delta\omicron\varsigma$. His e
 nim uerbis hoc totum interpretatur, Merula ex nigra ruc
 fescit. Quinetiam hunc colorem fuluum dicit interdum, ut

13. lib. cap. 9. uertit, *χρῆμα ὃ ἐμφανέον*, color fuluus. Quo quidem loco libet interim errorem corrigere, non animaduersum ab Hermolao Barbaro, etsi conatus est corrigere. Apud Theophrastū ita scriptū est, τὸ ὃ λευκὸν ἀπὸ λευκοῦ ποῦ ἐστὶν ὁμοίον τῷ ποινῶν. Apud Plinium, quem quasi ad liamam Barbari correctum, Venetijs impressum habeo, ita hæc uerba uersa sunt, At ē diuerso cuti in magno honore palmæ similis. Quæ quidem oratio cum ea unde fluxit, colata, non est dubium quin corrupta sit. Legendum est igitur, ut facillè intelligi potest, At cucuphoros in magno honore, palmæ similis: nisi forte neutrum posuit ut Theophrastus sic Plinius. Hermolaus autem Barbarus, cum uulgò ita legi dicat, At ē diuerso cinis: legendum esse dicit, At ē diuerso cuci: quod mihi permirum uidetur, præsertim cum ita legendum ex Theophrasto censeat. Multa sunt alia apud Plinium deprauata eodē modo, nec ab Hermolao correctæ, nec animaduersa: quæ non ita multo post, Deo iuuante, diuulgabimus. Sed ad institutum reuertamur. *φανέον* ergo & rutilū, & rufum, & fuluum dicere possumus: non quòd, mea quidem sententia, idem sint hi omnino, sed quòd parua eorum dissimilitudo sit. Nam *πυρρόν* propriè rufum colorem dicimus, & græcum uerbū Galli retinemus, cum bur & bureau dicimus, π in β medium, & v in u, ut ferè sit mutatis literis. Itaq; idem Plinius uertens illud Aristotelis ex nono de Historia animalium, *δύο μὲν ὁ γινώσκων, ὁ μὲν βεατίον πυρρόν, ὁ δ' ἑτερόν, μέλας γὰρ ποικιλωτότερος, πυρρόν* eodem modo cōuertit lib. 11. Duo autem genera eorum, melior rufus, quàm niger uariisq;. Quod autē dixi, ita esse, hinc intelligi licet, quòd cum multa sint uiridis coloris genera, sæpe unum pro altero rectè dicimus. Multa de iisdem dicere possum, sed hæc satis multa sunt hoc loco. Itaque ad alios ueniendum est. τὸ ποινῶν phœnicum cum Gellio dicunt alij puniceum uocant. Quis autem is color sit, docet Ari

stoteles eo libro quem paulo ante nominaui, id est, in libro de Coloribus. Ait enim, nigrum colorem & obscurum, si lumini admisceatur, esse porvinou. Idq; hinc intelligi dicit, quod nos nigrum colorem & solis & ignis luci admixti, semper porvinou cernere & animadvertere soleamus, & quod nigra omnia cum igne exusta sunt, ut pruna & flamma in focus & fornacibus, eo colore suffusa uideatur. Itaq; phoeniceum colorem rubri generis quoddam esse intelligimus, qualis in prunis & flamma loco obscuro cernitur. Nec uideo, cur non flammecum cum latine possimus dicere, quem *φωσφαις* idem paulo infra eodem libro appellat: quamquam aliquid interesse uult. Sequitur τὸ ἀνσφαις, quod eodem libro paulo infra τὸ πορφυροειδὲς appellat. Purpureus autem is color dicitur a nobis. De alijs autem rubri generis alio loco dicendum erit. Nunc enim de ijs tantum, quibus hoc loco Aristoteles usus est, institui dicere. Sequitur τὸ πρᾶσινον χρώμα, quod simplici s, ut graecum est, cum Plinio latinum facio. Itaq; errant qui duplici scribunt, qui eorum error ex eo coargui facile potest, quod a πρᾶσι, id est porro ducitur. Plinius lib. 37. qui extremus est, Sagdam, inquit, Chaldaei adhaerescens nauibus habent, inuenitur prasini coloris. Interdum latinum dicit nomen, id est, porraceum. ut paulo supra, eodem libro: Eumetren Beli gemam sanctissimi deorum sibi Assyrij appellant porracei coloris, superstitionibus gratam. genus est hoc uiridis coloris, qualis in porro cernitur. Nos Galli nomen graecum traiecit una litera retinemus. Hunc enim colorem pars, uel pers dicimus. Viridis autem color, qui omnium genus est, τὸ ὑπὸ δὲ dicitur. quod ut intelligi possit, Pliny locum & Theophrasti proferam. Theophrastus quidem in quarto τὸ φυτόν, loquens de phycos, τὸ φυτόν τὸ μὲν ἐστὶ πλάτυφυλλον τὸ στενὸν, χρώμα τὸ ὑπὸ δὲ ἔχειν, ὃ δὲ καὶ τὸ πρᾶσινον λεγόμενόν ἐστι, οἱ δὲ φυτόν. Plinius autem haec conuertit hoc modo: Fo

lia lata colore uiridi gignit, quod quidam prafon uocant, alij zoftera. *ωωδιστ* autem *χρῶμα* interdum uerbum ē uerbo herbaceum colorem, interdum herbidū appellat. Chlaron autem colorem falso nonnulli uiridem dicunt: Plinius modò luteum, modò flauum appellat. Ex quo falsum id intelligitur, quod antè dixi, *ξανθὸν* flauum à nonnullis nominari. In 37. libro, qui idem ultimus est: Melichloron est, inquit, geminus, parte flauus, parte melleus. Non est dubium, quin chlaron in hoc uocabulo iuncto, flauum nominet. Alio loco perspicue luteum uocat. Cum enim Aristoteles non libro de Historia animalium, quo sit colore auis, quæ ut græcè, sic latinè chlaron dicitur, exponit, id quod ipse ait, *ὃ ἡ χλωρὸς ὄλκ*, &c. Plinius trāsferet his uerbis in decimo: Chlaron quoq; qui totus luteus, hyeme non uisus, circa solstitia procedit. Hanc autē auem à colore luteo appellatam esse arbitror: quo eam nomine Galli, detracta prima littera, appellamus. Ea enim est, ut opinor, quam Lorio soleamus dicere. Superest τὸ *λευκόν*, quem colorē Plinius tum cæruleum, tum cyaneū dicit. Viridis hic quoddā est genus. *ἐστὶ ἡ τὸ δέξιν καὶ τὸ ἀμύν τὸ ἐν τοῖς ὄφει, λευκὰ τὸ αἰδύνα* *αἰδύνα* *ἐστὶ* *ἡ μὲν πασσών, ἀλλ' ὁ ψῶς γινέται ἀφ' οὗ*: id est, Præterea quæ acuta sunt & retusa in magnitudinibus, ea sensuum sunt, si minus omnium, at certè aspectus & tactus communia. Quod eleganter dicimus, Si non, uel si minus, prior loco: & posteriore, At certè: id à Græcis *αἰμὴ, ἀλλὰ γὰρ* dicitur.

In quintum Caput.

Ὁ δὲ μόνον ἐν αἵματι, ἀλλὰ καὶ ἐν ὕδατι τὸ ἀσπυρίως ὄζει. *Διὸ καὶ ἐν τῷ ἰχθύων καὶ ὄσταν δέμασι.* Neq; enim in aere modò, uerum etiam in aqua odoratus uersatur: idq; in piscibus, & ijs quæ testa obducta sunt, animaduerti licet. *ὁ σπυρίως* odoratus à Cicerone tantū dicitur, ab alijs etiam olfactus. Contrà ille *ἀσπυρίως* olfacere dicit, non odorari.

τὰρι. ὀργανόδομον dico tectum siue obductum testa, siue testaceo corio. Acmylius enim Probus ὀργανον testā appellat.

Διὸ καὶ περιττώματα γίνονται τῶ ποσι, ἢ ἐν αὐτοῖς, ἢ ἔξω, ὡς πορ τοῖς ποτοῖς : id est, Itaq; cibi reliquiae uel in nobis ip-
sis, uel extra nos, ut in ijs quae oriuntur e terra, eueniunt.)
περιττώματα in cibis uulgo excrementa dicuntur: ut ἰκκία
ἰσδα, excerni. Cicero autem reliquias cibi, περιττώματα di-
cit, & ἰκκίειδα depelli. In secundo de Natura deorum:
Quemadmodum autem reliquiae cibi depellantur, tum a
stringentibus sese intestinis, tum relaxantibus, haud sane
difficile dictu est: sed tamen praetereundum est, ne quid ha-
beat inuicunditatis oratio.

In sextum Caput.

Tò μὲν οὖν αὐτοῦ ἐς ἀναγατέμεναι αἰῶνα, ἐς ἃ ἴσα π
 ἀφ' αὐτῆς ἐστ, Ac coherens quidem & continuata na
 tura infinite in partes inæquales secatur, in pares autem
 certo numero comprehens. τῶν τε ἀντιθέτων & διαμέτρων ἐς
 ἀνταγώγ. secari & diuidi infinite Cicero dicit, non in infin
 itum. Locus est in primo Academicarum questionum libro
 qui quoniam cōmodius, cum libri de Natura edentur, pro
 feretur, ad illud tempus differendum est. τὸ αὐτοῦ δὲ dici ἂ
 Cicero coherentem & continuatam naturam, alio lo
 co docui.

IN LIBRVM DE MEMORIA
& Recordatione, Ioachimi Perionij Be-
nedictini Cormœriaceni Ob-
seruationes.

In primum Caput.

Ὁ δὲ ἵδι' αὐτοῖς εἰσι μνημονικοὶ καὶ ἀσκητικοί, ἀλλ' ὥς ὡδοὶ
 πρὸ πολλῶν μνημονικῶν τόπων, καθ' οἱ βραχέας, ἀσκητικῶν τόπων διὰ
 τοὺς ταχέας καὶ ἀσφαδᾶς: id est, Neq; enim ijdem memoria &
 recordatione pollent: sed ferè tardi, memoria præstant, re-
 cordatione autem celeritate ingenij præditi & dociles ho-
 mines.)

mines.) De uocabulis in uersis exeuntibus, multa dixi in libro de Optimo genere interpretandi. *μνημ. uis* ergo dicitur, qui ualeat & pollet memoria, & qui excellit & præstat, & qui magna est memoria, & qui magna est & singulari memoria præditus. Eum etiam dicemus, in quo est magna, excellens, & singularis memoria: *ἀναμνηστικὸς* δὲ, reminisci & recordari rectè dici potest. *ἀναμνησις* autem recordatio tantum, non etiam reminiscencia latine dici potest. Itaq; libellus hic de Memoria & reminiscencia antea inscriptus erat, à me de Memoria & recordatione inscriptus est. Sic enim Cicero *ἀναμνησιν* recordationem dicit semper, nunquam reminiscenciam, cum sæpe reminisci dicat *ἀναμνηστικῶς*. In primo questionum Tusculanarum libro, de animo differens: Habet, inquit, primum memoriā, & eam infinitam rerum innumerabilium, quam quidem Plato recordationem esse uult uitæ superioris. Paulo infra, quinto ferè & sexto uersu, bis reminiscendi uerbo utitur.

ὅτι καὶ ἡ μνήμη τῶν παλαιῶν ὡς τὸ σφραγισμὸς τῶν ἀντικειμένων: Motio enim ea quæ oritur, consignat quasi notam quandam sensorum: quemadmodum ij qui aliquid obsignant, annulis faciunt.) *ἐννοητικὸς* hoc in loco signare & consignare dicendum est. Itaque *ἐννοητικὸς* τὸ πρῶτον ἐν τῇ ψυχῇ, ἢ νῷ, signare & consignare, & imprimere in animo notam, aut uestigium, Cicero dicit. In primo questionum Tusculanarum libro: An imprimi quasi ceram animum putamus, & memoriam esse signatarum rerum in mente uestigia? quæ possunt uerborum, quæ rerum ipsarum esse uestigia? Paulo supra, decimo ferè uersu, loquens de Socrate: Docet enim quemuis, &c. Nec uerò fieri ullo modo posse, ut à pueris tot rerum atq; tantarum infinitas & quasi cōsignatas in animis notiones, quas *ἐννοίας* uocant, haberemus, nisi ante nos, antequam corpus intrasset, in rerum cognitione uiguisset.

guisset. Quod ait Cicero insitas, Aristoteles paulo infra *ἡ ψυχή* uocat. *ἡ ψυχή* autem proprie uestigiū dicitur: sed tamen in hac re *ἡ ψυχή* recte uestigiū & nota dici potest. Itaq; id quod re absente, quæ sensu aut animo percipitur, à motu animi genitum remanet, simile esse dicit ei rei, quam annulus, cum ex cera detractus est, relinquit. id autem uestigium recte dicitur. Species etiam & simulacrū id ipsum recte dici potest. Hoc etiam *φαντασμα* & *φαντασία* hoc loco Aristoteles appellat, id est, specie rei quæ animo obijcitur, uel occurrit. quod etiam uisum & uisionem Cicero, ut alio loco docui, transfert. Sed hoc interesse uult Aristoteles inter uisum & notitiam rei, quod *δῶκεν*, siue *δωκεν*, id est notitia, per se consideratur, ut aliquid est, id est qualitas quædā: *φαντασμα* autem ad aliam rem refertur, cuius est quasi simulacrum. Ita hæc duo unum atque idem esse uult, sed ita, ut ratione & cogitatione differre censeat. Sed rei illustrandæ causa ordinem quendam eorum quæ animo & sensibus percipimus, age ponamus. Fingamus aliquem hominem, exempli causa, Petrum aspectui nostro obijci, statim notitia quædam Petri in oculo nostro imprimatur, quæ Petrum nobis ut præsentem significat. Ea quidem *αἰδνωσις*, *αἰδνωσις*, *ἡ αἰδνωσις*, & *ἡ αἰδνωσις* dicitur alia atq; alia ratione. *αἰδνωσις* quidem & *αἰδνωσις*, quod sensu percipitur: *ἡ αἰδνωσις*, quod moueatur eo corpus atque animus, & quasi afficiatur accipiendo: *ἡ αἰδνωσις*, quod animum moueat. Ac Petro quidem præsentem, non est id quidem dubiū, quin eius sit notitia. Eo autem absente, aliquandiu manet, sed ea uanescit pedetentim. id quod animaduertere soliti sumus, cum solem contuemur. Aliquandiu enim etiam inuitis nobis luminis quædam species in oculis nostris remanet. Ea uero sensus perceptio, quam motum appellari dixi, in animo, & ea animi parte, in qua communis sensus inest, quamdam speciem rei sensu perceptæ gignit, quæ *ἡ αἰδνωσις* etiam dicitur.

dicuntur. Hoc mihi uidetur id esse, quod in categorijs Aristoteles *ἀνάσσειν* appellat, id est, inchoatam quandam qualitatem: quæ dum perfecta est, *ἔστιν*, id est habitus uocatur. Itaque huius ipsius *ἔστιν*, memoriam idem hoc loco appellat. Cum enim exempli causa, Petrum me primum uidisse meminimus, inchoata illa qualitas mentem meam mouet (excludo enim hoc loco sensa quæ ex rebus similibus hauriuntur) cogitantis de Petro. Quod cum sæpe fit, tum ea animi perceptio, quæ principio imbecilla erat, sensim & pedetentim corroboratur & confirmatur, tandemque habitus dicitur. Quanquam non necesse est de re cogitare aut quærere. Sæpe enim ne cogitantibus quidem, aut de alijs cogitantibus, res aliæ nobis occurrunt: quod multis modis fieri solet. Sed de memoriæ propria origine hoc loco dicimus. Quod & si in memoriam nobis aliquid redire uelimus, id cogitatione & meditatione assequemur, id est, sæpe qualitatem illam considerantes, non per se, sed quæ ex parte alterius simulacrum est.

In secundum Caput.

πρῶτον μὲν οὖν εἶα ἐν τοῖς ἐπιχειρηματικοῖς λόγοις ὁρίσασθαι, τί τινὰ ὡς ὑπάρχοντα. ὅτι γὰρ μνήμης ὅτι μὲν ἀνάσσει, ἢ ἀνάμνησις, ὅτι λήσις. ὁταν γὰρ τὸ πρῶτον ἢ μάθη ἢ πάθος, ὅτι ἀναλαμβάνει μνήμην ὁ δεικνύων, ὁ δεικνύων γὰρ προγέγονεν, ὅτι δὲ ἀρχὴ λαμβάνει: id est, Principio ea omnia quæ in libris istis quibus de argumentis diximus, uera sunt, ponenda sunt ut uera. Neque enim recordatio, memoriæ repetitio neque susceptio est: propterea quod cum primum aut didicimus, aut animi affectionem suscepit, nec memoriam ullam repetit (nulla enim antecessit) nec ab initio percipit.) ἰδιόχειρηματικοὶ λόγοι, de quibus hic dicit Aristoteles, à me libri in quibus de argumentis dictum est, uocantur. Atque istæ uel non extant, uel certæ sunt τὰ ἀναλυτικά, in quorum posterioribus multa de memoria & recordatione differat.

Mihi

Atq; hoc ipsum mihi uidetur esse, quod uult hoc loco Aristoteles.

Δὲ οὖν διαφθαρὲν τὸ ἀναμνηστικὸν ἔστιν, καὶ ἐν τούτοις
 πλείονος ἀρχῆς ἢ β' ἢ γ', καὶ οὐδὲν ἀναμνηστικόν. Hic mi-
 hi locus corruptus uidetur: hæc enim duo coniuncta uerba
 infiniti modi, καὶ οὐδὲν ἀναμνηστικόν, recte coherere
 posse non existimo. Mihi ita recte corrigi uidetur posse, si
 uerbo ἀναμνηστικόν, quod est priore loco, deletο, καὶ
 οὐδὲν, quod tractum est, suum in locum quasi postlimi-
 nio redeat. Quod quo facilius intelligatur, repetendum est
 altius, quem uelit ἔστιν Aristoteles dicere. Negat ille, recia-
 pere, siue rursus percipere, id est ἀναμνηστικόν, scientiam,
 uel sensum, uel habitum, quem memoriam uocauerit, esse
 recordari omnino & continuo, si hæc ipsa cum antecessa-
 rint in aliquo, ab eodem iterum percipiuntur, uel ingene-
 rantur. Idq; hinc intelligi posse dicit, quod idem homo ean-
 dem rem bis & discere potest, & inuenire. Ita negat eum
 qui bis idem discat & inueniat, recordari: quod in eo qui
 recordetur, aliquid superesse oporteat. Itaq; cōcludit, aliud
 esse, hunc qui bis aliquid discat, discere: aliud, cum magna
 in illo insunt principia, recordari. Bñt enim uera hæc huius
 totius loci sanè obscura sententia. Neq; enim τῶν νου-
 μερο multitudinis legendū est. quod hinc sciri potest, quia
 ἢ β' ἢ γ' καὶ οὐδὲν ad ἔστιν refertur, id est, cum qui bis idem
 discit. Nec uerò hic tantum obscurus est locus, sed in hoc li-
 bello tot insunt, ut in nullo plures me pro portione inuenire
 meminerim. In his est illud quod initio est huius capituli, ἔστι
 ἢ φανερὸν, ὅτι μνημονεύειν ἔστι, καὶ οὐδὲν ἀναμνηστικόν β' ἀπο-
 χῆς αὐτοῦ καὶ γ' ὡς αὐτοῦ. In quo ἔστι idem quod licet, siue
 fieri potest, efficit. Sententia ergo, quam obscuram præter-
 rea tria participia reddunt, est talis: Perspicuum etiam est,
 fieri posse, ut is aliquid memoria teneat, qui non nunc re-
 cordetur, cum interim ab initio aliquo sensu aut animi mo-
 do

tu affectus fuerit. In eodem genere illud etiam est, quod paulo infra decimo ferè versu sequitur, ἡ δὲ τῶν ἀντιστοιχούντων τὰ ὁμοίων τῶν μαθημάτων, ἀλλὰ τὰ οὐκ ὁμοίων. quod facilius erit, si ita ordinē mutemus, τῶν τὰ ὁμοίων μαθημάτων. Sententia enim mihi hæc talis uidetur: Nihil autem necesse est, cum rei alicuius meminisse uolumus, complecti animo, & exquirere res ab ea remotas: sed satis est, si ei finitimas & uicinas nobis proponamus ad considerandum. Nam τὰ ὁμοία & τὰ οὐκ ὁμοία ad ordinem rerum, quo memoriam & recordationem constare uult, cum referre, ex eo quod ad id confirmandum affert, intelligi potest. Ordinem autem rerum duplicem facit, tum eum quem natura rerum affert, tum eum quem parit consuetudo. Itaq; si in alterutro genere sint quinq; res, non necesse est, si quintam memoria complecti uelim, repetere à prima: possum enim à tertia incipiens, eodem peruenire. Ita nō necesse est, à prima initium considerandi facere. Tantum ergo hoc necesse esse negat. Nam à prima etiam, si ita nobis uideatur, exordium capere possumus. Obscurum est etiam quodammodo id quod sequitur, ὁ δὲ τῶν ἀντιστοιχούντων τῶν μαθημάτων, & c. Ita erit facilius, si pro τῶν, ὧν, uel ὅν legamus. Ratio autem quam eandem utrobique esse dicit, cum aliquis id quod ordine sequitur, pronunciat aut commemorat, consuetudo est. Ita sententia huius totius loci hæc erit: Non est autem necesse, cum aliquid memoria comprehendere uolumus, à remotis à re quam quarimus, rebus repetere: sed satis est, si à finitimis atq; uicinis ordiamur. Perspicuum est enim, eundem modum scilicet perueniendi quod uolumus esse: quippe cum consuetudine tam à uicina re, quam à remota incipientes, ad id quod querimus, delabi possumus. Atque hæc quidem præter institutum.

ὧν τὰ μαθημάτων: Cuiusmodi sunt discipline atq; artes.)
τὰ μαθημάτων non solum hoc loco eas artes quæ mathematica-
ticorum

rod pau
 πῦρ τῶ
 ins erit,
 tentia
 est, cum
 exqui
 ucia
 ὁ δὲ πῦρ
 & re-
 d ad id
 tem re-
 offert,
 pro gene
 tia com
 a inci-
 nitium
 negat.
 a cape-
 quod sc
 ἔφ' ἔς,
 atio au
 d quod
 ietudo
 autem
 mus, d
 is est, s
 m, cur
 quippe
 ipiena
 ec qui
 rtes.)
 hema
 corum

11 2

ma sunt

ma sunt à medijs, cætera propiora. Vult ergo Aristoteles, cum alicuius rei meminisse uolumus, si statim nobis non occurrat, primum ex proximis, deinde ex remotioribus exquirere, postremò ex primo; quibus si admoneri non possumus, nunquam eo quidem ordine ac per se rem illam repetere memoria posse. Vetus autem interpretes exemplum affert, quod in græco abest. Addit enim hoc totum: Quemadmodum in G ueniens, reminiscetur, si D aut C inquirat.

ἵσκει ὃ τὸ καθόλου ἀρχὴ καὶ τὸ μέσον πάντων: id est, Videatur autem id quod generale atque uniuersum est, principium ratioque omnium.) Hic locus multis modis à multis conuertitur. Alij enim τὸ καθόλου aduerbium esse faciunt: quod mihi non probatur, cum τὸ articulus nomen esse indicet. Alij καὶ coniunctionem redundare dicunt. Mihi aliter uidetur, ὅτι τὸ in hoc toto, καὶ τὸ μέσον, redundare: nisi forte traiecit sunt uerba, ut hoc modo legendum sit, ἵσκει ὃ τὸ καθόλου καὶ τὸ μέσον ἀρχὴ πάντων: Quod enim generale est ac medium, principium est omnium quorum medium est. Alij ἀπαρξί in dandi casu legunt, ὅτι ἵσκει simile est dicunt. Alij etiam sunt, quibus τὸ μέσον subiectū placeat esse, quod etiam Theophrastus uidetur. Quocumque modo explanari placeat, uera semper manebit sententia: Nam ὅτι medium principium est omnino, ὅτι quod generale est, principium etiam est ratioque omnium.

Διὸ ἂν πολλοὶς ἰννοῦμεθα, ταχὺ ἀναμνησθῆμεθα.) Si legamus ἰννοῦμεθα, non ἀ, sed τὰ legendum erit. Sin ἀ legi placeat, ἰννοῦμεθα prima persona multitudinis numero legamus necesse est.

Νοῦν ὃ τὰ μέγιστα καὶ πέρριον, ὅτι ἀποτέλεμα ἐστὶν αὐτῶν διὰ νοῦν, ὡς πρὸς τὸν ὅψιν φασὶ τινες.) Legendum est hoc loco non ὅτι uno uerbo, cum aspero spiritu, ut idem quod ita uel sic efficiat: sed duobus uocabulis, ἔτι, ut illud τὸ ad ἀποτέλεμα infiniti modi referatur. Hic autē error ex eo natus est, quod

quod quia ἀπορροή sequebatur, ὅτι eius, ut ita dicam, correla-
tuum ē qui primi libros Aristotelis ediderunt, putauerint.
Loquitur autem hoc loco Aristoteles de ea animi parte, in
qua notitia rerum imprimatur, quāq; cognoscimus: eamq;
negat intelligere magnas res, & eas quae procul absunt.
τὸ ἀπορροήν τὴν διάνοιαν, id est, animi aciem intendendo
foras. Διάνοια hoc loco pro animi acumine & acie accipia-
tur, quae ratio dicitur. Est enim in animo id ratio, quod in
oculo pupilla. Interdū διάνοια animus ipse omnino in hoc
genere dicitur, ut cum Cicero in quarto Academicarū quae-
stionum libro dicit: Aduersantur enim primum, quod pau-
rum defigunt animos, & intendunt in ea quae perspicua
sunt. Nonnunquam διάνοια pro mente, uel potius mentis
assensu accipitur, ut paulo infra dicit, ἐπὶ τὴν τὴν διάνοιαν,
quod Cicero in quarto Academicarum questionum libro
uocat retinere, sustinere, & cohibere assensum, siue assen-
sionem. Totum locum proferam, quo facilius & res intelli-
gatur, & elegans dicendi genus notetur. ὅτι ἡ σωματικὴν τι
τὸ πᾶν, καὶ ἡ ἀνὰ μνησὶς ἴσθις ἐν τοῖς τοῖς παντός μᾶτι,
συνεῖον τὸ παρρηχλῆν ἐνὶ τῇ ἐπὶ τὴν μὴ διάνοιαν ἀνὰ μνη-
σὶν, καὶ πᾶν ἐπὶ τὴν τὴν διάνοιαν, καὶ ἐν ἐν τῇ ἀνὰ μνη-
σὶν, ἀνὰ μνησὶν καὶ ὁ δὲ ἡ τῇ, καὶ μάλιστα τὸς με-
ταρρηχλῆς. Duo errores hoc loco corrigendi sunt, unus ini-
tio totius circumscriptionis. Legendum est enim hoc modo,
ὅτι ἡ σωματικὴν τι τὸ πᾶν, καὶ ἡ ἀνὰ μνησὶς καὶ ἴσθις, &c.
Alter natus est ex uitiosa distinctione: distinguere enim debet
hoc modo, καὶ ἐν ἐν τῇ ἀνὰ μνησὶν, ἀνὰ μνησὶν καὶ ὁ δὲ
ἡ τῇ. Neque enim ἀνὰ μνησὶν καὶ ὁ δὲ quod scriptum est, ad
ἀνὰ μνησὶν pertinet, sed ad σωματικὴν quod antecessit, quā-
admodum etiam alia duo infinita. Ac ἐπὶ τὴν quidem id es-
ficere quod dixi, hinc intelligi licet, quod Cicero eodem li-
bro ἐπὶ τὴν retentionem assensionis nominat. Διάνοιαν au-
tem assensionem declarare, non perinde perspicuum est.

Itaq; mentem uel animum cohibere, potius dicendum esse arbitror, ut intelligamus eos homines, de quibus loquatur Aristoteles, maximeq; melancholicos, cum interdum sustinent mentem, ne recordentur ea quæ nolint, tantum ea illis in mentem uenire. In libello de Somnijs, *κατίχηται δόξαν* id dicit, quod Cicero in libro quarto Academicarum questionum dicit, modò cohibere assensionem, modò sustinere, *ὅτι καὶ ἡ δόξα λέγει ὅτι ψεύδος τὸ ὁρώμενον, ὅτι ἡ κατίχηται καὶ ἀνορθα τῷ παντάσῳ*. Itaque notanda est hæc interpretatio, *κατίχηται δόξαν*, sustinere assensionem.

IN LIBELLVM DE SOMNIIS, eiusdem Perionij Obseruationes.

Si pauca in his Aristotelis de Natura opusculis notare uideamur, id nostro instituto tribuendū erit, quod eiusmodi iam sæpe esse dixi, ut quæ alio loco obseruata essent à nobis, aut quæ facilia, ea minime notanda censemus. Itaque nihil in libello de Somno & uigilia obseruauimus. In hoc autem, qui est de Somnijs, pauca dicenda sunt. Ac primum præclarum genus dicendi, quod Cicero à Græcis, ut pleraque alia, acceptū, crebris sermonibus usurpat, docebimus.

In primum Caput.

ὥστε δὴλον ὅτι ἐν νύκτι πᾶσι τὸ ἐν ὕπνῳ πάντα, καὶ ὅτι ὁ νοῦς μὲν, τῇ δόξῃ δόξαίσεσθαι, id est, Ex quo perspicuum est, nec somnia omnia esse ea quæ in somno uideantur, & quod animo ac mente percipiamus, id nos opinione iudicare.) Splendidū est inquam genus dicendi, quod haud scio an pauci teneant, cum priore circumscriptionis loco ὅτι à Græcis & nec, uel neq; à nostris: posteriore καὶ ab illis, ab his & collocatur. Cicero hoc tenet sæpissimè. In Somnio Scipionis: Quid autem interest, ab ijs qui postea nascentur sermonem fore de te, cum ab ijs nullus fuerit, qui antè nati sunt? qui nec pauciores, & certè meliores fuerunt uiri?

Hæc

Hæc ad duo uerba interdum, ut apud Aristotelem superio-
re exemplo, sic apud Ciceronem pertinent. ueluti eodem
in libro: Nec enim silentio tanti motus incitari possunt, &
natura fert, ut extrema ex altera parte grauius, ex altera
autem acutè sonent. Paulo etiam supra: Nam ea quæ est
media & nona, tellus neq; mouetur, & infima est, & in
eam feruntur omnia suo nutu pondera.

Καὶ ὕψιστοι ἢ καὶ ἀδύτοι, ὅπως ὁ ἥλιος πεδάλῃ & ἀνα-
δύσῃ: Quinetiam ualentibus & scientibus tamen sol pedas-
lis uidetur.) Alio loco docui, ὕψιστον dicendum esse uale-
re, quod & si uerum est, tamen in participio presentis tem-
poris, multitudinis numero, multo est euidentius. πεδάλῃ &
pedalis, non, ut à quodam, pedaneus sol dicendus est. Cicero
in quarto Academicarum questionum libro: Quid potest
esse sole maius? quem Mathematici amplius duodeuiginti
partibus confirmant maiorem esse quàm terram, quantu-
lus nobis uidetur? mihi quidem quasi pedalis. Illud autem
ἥμις, cum καί ποτε uel à καὶ non antecessit, Cicero sæpe dicit.
Exemplorum huius generis magna est apud illum copia:
sed satis erit rem intelligi, ut notetur. In tertio de Finibus li-
bro: Itemq; hinc illud esse exortū, quod Zeno περὶ γυναικῶν,
contraq; quod ἀποπερὶ γυναικῶν nominauit, cum uteretur in
lingua copiosa factis tamen nominibus ac nouis. ἀδύτοι
hoc loco est apud Aristotelem, id est scientibus. Alij cum
cernētibus & uidētibus uertūt, ἀδύτοι legisse mihi uidetur.

In secundum Caput.

παράπληστον γὰρ τὸ πᾶθος ἐπὶ τοῦ τῶν καὶ ἐν τῷ φθορῶν
τοῦ τοῦ ἀνα: id est, idem enim in his uidetur contingere,
& in ijs quæ pulsu agitantur.) φθορῶν hoc loco uim quan-
dam inesse declarat. Itaq; ad ea quæ ui quadam ab alio im-
pelluntur, referendum est. φθορῶν ergo ea sunt, quæ pulsa
sive alterius mouentur, non suo: quod Cicero ad homines
transferens, iactari φθορῶν dicit, ut iactari in turba.

καὶ ἀπὸ τῆς λυσιμελείας ἢ μεταβάλλεσθαι, οἷον ποταμῶν, μά-
 λιστα δ' ἀπὸ τῶν ταχίστων ροῶντων, φαίνεται τὰ ὑπερβαίνοντα λυσι-
 μελῆα: id est Quinctiam cum ab ijs quæ motu feruntur, ut à
 fluminibus, tum uel maxime ab ijs quæ maximo impetu fe-
 runtur, si oculos aliò conuertamus, ea quæ stant & quies-
 scunt, moueri uidentur.) In hoc participio μεταβάλλεσθαι
 accusandi casus τῷ ἑψῷ intelligitur: quemadmodum paulo
 antè dixit Aristoteles, ἐφ' ᾧ πρὸς αὐτὸν τῷ ἑψῷ μεταβάλλε-
 σθαι, id est quòcunq; oculos & aspectum conuerterint. με-
 τὰβάλλεσθαι enim hoc loco non solum significat id quod scire,
 mutare, uerùm etiam conuerti, auertere, siue aliò conuer-
 cere & uertere. Quod etiam paulo antè, tertio fere uersu,
 μετασφῆσαι τῷ αἰδῷσθαι. Vt autem in participio μεταβά-
 λλῃσθαι accusandi casus intelligitur, sic hæc omnia, ἀπὸ τῆς λυ-
 σιμελείας, ad idem participium pertinent: ut dicamus, eis qui
 oculos à rebus quæ moueantur, aliò cōgiant, ea quæ stant,
 moueri uideri. ὑπερβαίνον enim in hoc Cicero stare solet dice-
 re. In quarto Academicarum questionum libro: Vides ne
 nauem illam? stare nobis uidetur: at ijs qui in navi sunt,
 moueri hæc uilla. Quare rationem cur ita uideatur: quam
 ut maxime inueneris, quod haud scio an ne possis, &c. Ari-
 stoteles rationē cur ita uideatur, affert paulo infra his uersu-
 bus, τῇ δὲ διαφύσει δαδαι αἰτιῶν, ὅτι ἐ μόνον τὸ αἰδῶν τῆς λυσιμελείας
 φαίνεται ἐκ τῆς ποτῆς, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς αἰδῶσθαι λυσιμελείας αὐτῆς,
 καὶ ὁ πᾶσι λυσιμελῆται ὡς πρὸς τὸν αἰδῶν. λέγω δ' αἰδῶν ὃ γιν-
 ὶσθαι τοῖς πᾶσι λυσιμελῆται, λυσιμελείας δὲ ἑψῶν τῶν ἄλλων: id
 est, Fallimur autem, ac mentimur his in rebus, propterea
 quòd non solum cum res quæ sensum mouet, pulsu agita-
 tur, apparent nobis qualescunq; res, sed etiam cum ipse sen-
 sus mouetur, præsertim si eodem modo, quo à re quæ sensui
 obicitur: ueluti terra nauigantibus moueri uidetur, quòd
 aspectus ab alio mouetur. Causa ergo, cur nauigantibus ter-
 ra, arbores, aliæquæ obiecta sunt eorum aspectui, moueri
 uideantur

uideantur, est cernendi sensus, qui ab alio mouetur. Hoc autem extremum de nauigantibus Cicero in secundo de Diuinatione libro transtulit his uerbis: Nam & nauigantibus moueri uidentur ea quæ stant.

Γίνονται ἡγεῖ ἀπὸ τῶν μεγάλων ψόφων δύσκατοι: Atque eiiam uehementes sonorum appulsus homines surdastros efficiunt.) Cicero in Somnio Scipionis simile quiddam asserit, cum de sonis quos ex Pythagora orbes cælestes efficiant, disputat: Hoc, inquit, sonitu completæ aures obsurduerunt, nec est ullus hebetior sensus in uobis, sicut in illis, ubi Nilus ad illa quæ Catadupa nominantur, præcipitat ex altissimis montibus, ea gens quæ illum locum accolit, propter magnitudinem sonitus, sensu audiendi caret.

In tertium Caput.

Μετ' ἡμετέραν μὲν γὰρ ἐκκρίνεται, ἐν ὁππότε τῶν αἰδήσεων ἡ ἀλυσία, ἡγεῖ ἀφανίσονται ὅσοις παρὰ πολὺ τῶν ἐλασσον ἡγεῖ λυπαὶ ἡγεῖ ἡ δυνάμις παρὰ μεγάλας: id est, Interdum enim cum sensus intenti sunt & occupati, una cum mente expelluntur, obruunturq; ut paruus ignis à magno, sic à magnis parui dolores & uoluptates.) ἐν ὁππότε τὰς αἰδήσεις, alio loco docui dici sensus intentos esse & occupatos. Alias à Cicerone, ut alio etiam loco docui, fungi munere dicitur. ἀφανίσονται autem hac in re obscurari & obrui à Cicerone dici solet: quæ quidem interpretatio ut intelligatur cuius sit uerbi, nonnunquam non apparere dicit. ut in quarto de Finib. Sin dicit obscurari quædā, nec apparere, quia ualde parua sint, nos quoq; concedimus, quod dicit Epicurus etiam de uoluptate, quæ minimæ sint uoluptates, eas obscurari sæpe, & obrui. Hoc idem obsundi dicit, & interire. In tertio de Finibus: Vt enim obscuratur & obsunditur luce solis lumen lucernæ, & ut interit magnitudine maris Aegæi stilla muricæ, & ut in diuitijs Cræsi teruncij accessio, & gradus unus in ea uia quæ est hinc in Indiam: sic

cum sit in bonorum finis, quem Stoici dicunt, omnis ista re
rum incorporearum æstimatio splendore uirtutis & ma
gnitudine obscuretur & obruiatur atq; intereat necesse est.
Ex quibus exemplis intelligi licet, id quod & multis locis
iam docui, & posthac aliquando libro hac de re nomina
tim scripto docturus sum, Græcos à nostris copia longè
multius; superari neque: enim uerbū hac in re aliud illi dicūt.

N° 179. *ἡ δὲ ἀρχὴ τῆς λυσιτερίας τὰ μέλη αἰσθάνονται καὶ ἀδυνα-
μίσαι τὴν ὑπόφρον, διὰ τοῦ ἐν τῇ ἔξω αἰσ τὸν ὅτι γινέσθαι τὴν τῇ ὁρ-
μῇ παλίσσονται, ἐπὶ τὴν ἀρχὴν καταφύονται, καὶ γίνονται πα-
νοραὶ καθύστερως καὶ ταπεινῶς: id est, Noctu uero, cum lan-
guore corporis sensus confecti, nihil agere possunt, quod
calor ex summis membris in intimas partes se regerit, ad
sensus fontem delabuntur, tumq; euidentiores fiunt, omni
perturbatione sedata.) Cicero in secundo de Diuinatione
libro serē extremo hunc Aristotelis locum profert his uer-
bis: Naturam autem eam dico, qua nunquam animus infra
sens, agitatione et motu esse uacuum potest. Is cum lan-
guore corporis, nec membris uti, nec sensibus potest, incie-
dit in uisa uaria et incerta ex reliquis, ut ait Aristoteles,
inherentibus earum rerum quas uigilans gesserit aut cogi-
tarit, quorum perturbatione mirabiles interdum existunt
species somniorum. Quod Cicero dicit, Ex reliquis inhæ-
rentibus, &c. Est paulo infra apud Aristotelem hoc in li-
bro, ὅτι καὶ ἐν τῷ καθύστερως τὰ φαντάσματα καὶ αἱ ὑπὸ ἐλ-
πίαι λήθεις αἱ συμβαίνουσιν ἀπὸ τῆς αἰσθάνου, ὅτι μὲν ὑπὸ μέ-
σων καὶ ἐν τῇ ἀρχῇ λήθεις, ἀφανίζονται πάντων, ὅτι ἡ
ταπεινότης φαίνεται αἱ ἔξω καὶ τρατώδεις, καὶ ἐν ὁρῷ
αἰσ τὰ ἐνύπνια. Diserte dicit, Mirabiles interdum existit
species somniorum, ὅτι τρατώδεις φαίνονται αἱ ἔξω, &c.
Paulo infra, τίτων ἡ ἕκαστον ἔστιν, ὡς πορὶ ἀντα καὶ ὑπὸ ἐλπίαι
καὶ ἐν τῇ ὑπόφρον αἰσθάνου, hoc Cicero diserte dicit, quod
uigilans gessit. Quoniam autem uigilantes aut agimus alia
quid,*

quid, aut cogitamus, paulo infra eodem libro, τὸ πρὸς δὲ μα-
 τὴν τῇ ὑποψίᾳ ἀιδήματα, uel τὰς ὑποψίας λυγροῦς τὰς
 συμβαίνουσας ἀπὸ τῆς ἀιδήσεως, uertit: Reliquiæ rerū earum
 mouentur in animis, & agitantur, de quibus uigilantes aut
 cogitauimus, aut egimus. Ἐπὶ τῇ ὑποψίᾳ τὸ εἶναι, uel τὴν λυγρὰ
 τὰ μὲν ἀιδήσεως, languorem corporis, ut superiore exem-
 plo nominat. & τὴν ἀπὸ τῆς λυγροῦς ἀιδήσεως ἀιδήσεως,
 Formæ uersantur in animis confusæ. Verba eius hæc sunt:
 Animorum est ea uis, eaq; natura, ut uigeant uigilantes nul-
 lo aduentitio pulsu, sed suo motu, incredibili quadam celeri-
 tate. Hi cum sustinetur membris & corporis & sensibus,
 omnia certiora cernunt, cogitant, sentiunt. Cum autem hæc
 subtrahita sunt, desertusq; est animus languore corporis,
 tum agitur ipse per sese. Itaq; in eo & formæ uersantur,
 & actiones: & multa audiri, multa dici uidentur. Hæc sci-
 licet imbecillo remissoq; animo multa omnibus modis con-
 fusæ & uariata uersantur, maximeq; reliquæ rerū earum
 mouentur in animis, & agitantur, de quibus uigilantes aut
 cogitauimus, aut egimus. Si ἀπὸ τῆς λυγρῆς ἀιδήσεως
 τῶν ὑποψίᾳ ἀιδήσεως, disertè dixit in exēplo quod
 primo loco protuli, Languore corporis nec membris uti,
 nec sensibus posse.

ἐν τοῖς ἡγεῖσιν ἀποκρίνεται ὁ πρῶτος. ἰνδὲξται γὰρ ἡ γέν-
 ησις καὶ λυγρὸς ἀπὸ τῆς ἀιδήσεως ἀπὸ τῆς ἀιδήσεως, ἀπὸ τῆς
 πρὸς τῆς ἀιδήσεως. ὡς δὲ ἐν τῇ πρὸς τῆς ἀιδήσεως, ἀπὸ τῆς
 γίνονται ἀπὸ τῆς ἀιδήσεως ἀπὸ τῆς ἀιδήσεως: id est, Non
 nulli uerò etiam rogati respondēt, propterea quòd fieri po-
 test, ut tum cum planè uel uigilamus, uel dormimus, si alte-
 rum in nobis inest, alterum etiam nobis quodam modo con-
 ueniat, quorum neutrum somnium esse concedendum est,
 nec eas omnes notitias quæ in somno ueræ nobis præter ui-
 sa incidunt. Tribus modis, ut Græci dicūt, ἐν ὕπνῳ ἢ ὕπνῳ,
 καὶ ὕπνῳ, & ἀπὸ τῆς ὕπνου, sic Latini, ut Cicero in uno
 eodemq;

eodemq; libro de Diuinatione, id est secundo extremo. Ac illud quidem in somno aliquid uidere aut agere, tritum est. Illud autem habet ὄνειρος, Cicero fere secundum quietem solet dicere, ut illo ipso libro extremo: Siue enim externus & aduentitius pulsus animos dormientium comouet, siue per se ipsi animi mouentur, siue quae causa alia est, cur secundo quiete aliquid uidere, audire, agere uideamur, eadem causa uigilantibus esse poterat idq; si nostri causa dei secundum quietem facerent, uigilantibus idem facerent. Διὰ τὸν ὄνειρον uerbum ē uerbo per somnum dicit, eodem libro, paulo infra: Fuit igitur diuina beneficentia dignius, cum consulerent nobis, clariora uisa dare uigilanti, quam obscuriora per somnum. Somnum enim a somno legendum est, non somnium in neutro genere. Est enim semper apud Aristotelem, Διὰ τὸν ὄνειρον, ut in libro de Diuinatione, ἀταραχὸς δὲ εἶναι τὰς ψυχὰς, καὶ ἐν τῷ σῶματι τοιαύτην εἰδέναι Διὰ τὸν ὄνειρον Διὰ τὸ καὶ τὸ μιν πῶς λυθῶσιν τὴν αἰσθητικὴν καὶ οὐρανίαν καὶ οὐρανίαν τὰς ψυχὰς, ὅτι ἐγγυσιώταται. Præterea contraria sunt, uigilare & per somnum, non uigilanti & per somnium. Vigilare enim & dormire, contraria sunt, non uigilare & somnare. Et ipse Cicero testis est, ita esse legendum, cum superiore loco, & alijs quæ eodē in libro sunt posita, secundum quietem & uigilanti solet dicere. Dicit etiam eodem libro, καὶ ὄνειρος, ἀλλὰ μὴ καὶ ἐν αἰσθητικῇ καὶ ὄνειρος πανταρχατικῇ εἶναι τὴν εἰδέναι καὶ πρᾶξιν, ἐν ἀλλοτρίῳ.

ἢ Διὰ τὸν οὐρανίαν, ὥστε μὴ ἀπὸ ὄνειρον λατὴ τὸ βίον ἐν γὰρ ἐν αἰσθητικῇ: id est, Sunt enim quidā, quibus in uita somnium nullum uidere contigit. Ὁ ὄνειρος ὁ γὰρ, uerbum ē uerbo Cicero somnium uidere dicit. Quod non admonuissē, nisi aliquos futuros putassē, qui hoc dicendi genus, ut a uulgo petiit, eijciendum censerent. In libro secundo de Diuinatione extremo: Si igitur neq; Deus est effector somniorum,

neq;

neq; naturæ societas ulla cum somnijs, neque obseruatione inueniri potuit scientia: effectum est, ut nihil prorsus somnijs tribuendum sit, præsertim cum illi ipsi qui ea uident, nihil diuinent. & quæ sequuntur.

EIVSDEM PERIONII IN LIBRUM
Aristotelis de Diuinatione per
somnum, Obseruationes.

Τότε γὰρ δὴν ἀναίτην τὴν πῶμπαντα, πρὸς τῇ ἄλλῃ ἀλογίᾳ, καὶ
τὴν μὴ τοῖς βελτίστοις καὶ φρονιμοτάτοις, ἀλλὰ τοῖς τυχοῦσι ὡς
περ, ἀποποιεῖται, id est, Nam Deum esse qui somnia mittat, præ-
ter alia quæ à ratione aliena sunt, etiam illud alienum est,
& maiestate Dei indignum, cum illam non optimis uiris,
& prudentissimis, sed quibuscumque mittere. Cicero in libro
secundo de Diuinatione extremo, hunc de Diuinatione per
somnum locum longa sanè oratione tractauit. Atque idem
præter alias rationes, quibus diuinationē illam tollit, eam
quoq; quam hoc loco Aristoteles affert, attigit. ὡς περ αὖ τὰ
ἐνύπνια, uerbum ē uerbo mittere somnia, & mitti somnia
à Deo, quod uno uerbo post Aristoteles dicit, δὲ πρὸς αὐτὰ ἐν
ταῖς, Cicero dicit secundo de Diuinatione: Et si uera à Deo
mittuntur, falsa unde nascuntur?

ὅ γὰρ φῶς δαίμωνια, ἀλλ' ὃ δαίμων id est, Siquidem natura
δαίμωνια, non diuina est. Græcum uerbum hoc loco rea-
linquere malui, quàm latinum minus usitatum ponere, præ-
sertim cum δαίμων Aristoteles dixerit, quod nisi diuina dice-
re non possumus. Cicero autem quodam loco δαίμωνιον di-
uinum dixit: quod, ut dixi, hoc loco nobis non licet dicere.
In primo de Diuinatione: Hoc nimirum est illud, quod de
Socrate accepimus, quodq; ab ipso in libris Socraticorum
sæpe dicitur, esse diuinum quiddam, quod δαίμωνιον appella-
tur, cui semper ipse paruere, nunquam impellenti, sæpe rea-
nocanti. Huius rei causa hæc apud Aristotelem sequitur,

συμμετρῶν

συμῶν ἢ, πάντων δ' ἀγχοῦς ἀνθρώποι προεγγινοῖ αἰσι καὶ δὲ
 θινέμεται, ὡς δ' οὐδ' ὠμύοντες, ἀλλ' ὅσον ὡς παρὰ τοὺς ἡρώους
 ἀλλ' ὅσον καὶ μὴ ἀγχοῦς ἀνθρώποις ἔχουσιν ὁμοῖα: id est,
 Idē hinc sciri potest, quod ualde obscuro loco nati homi-
 nes, futura longē ante prospiciunt & somniant, quasi non
 a Deo somnia mittantur: sed omnibus qui natura sunt lo-
 quaces & melancholici, uaria uisa offeruntur.) Hoc ipsum
 uidetur esse illud quod Cicero ait Aristotelem in priore de
 Diuinatione dicere: Aristoteles quidem eos etiam, qui uale-
 tudinis uitio furerent, & melancholici dicerentur, cense-
 bat habere aliquid in animis præsagens atq; diuinum. Ita-
 que hoc etiam δαιμόνιον diuinum Cicero dicit, & προεγγί-
 νου αἰσιν, habere aliquid in animis præsagens.

Διὰ τὸ πολλὰ καὶ παντοδαπὰ λινῶσαι ἰδίτυχαίς τε,
 ὡς παρὰ τοὺς αἰσιν ἀποφύονται ἀποφύονται, ὡς παρὰ τὸ λέγεται,
 αἰσιν πολλὰ βαλῶν, ἀλλ' ὅσον βαλῶν, καὶ ἰδίτυχαίς τε συμ-
 βόλαις, ὅτι αἰσιν ἀποφύονται πολλὰ τ' ἰνυπνίων, & αἰσιν ἀποφύονται: id
 est, Quoniam autem multis uarijsq; motibus agitantur, re-
 rum futurarum euenta conijciunt & assequuntur, ut non
 nulli ea quæ diuidunt, auferunt. Vt enim dici solet, Si mul-
 ta iacias, aliud aliās iacies: quod etiam fit in somnijs. Nec
 uerò mirum uideri debet, si pleraq; somnia non eueniant.)
 Hoc totum Cicero in extremo fere secundo de Diuinatione
 adumbravit. Iam, inquit, ex insanorum aut ebriorum uisis
 innumerabilia cōiectura trahi possunt, quæ futura uidean-
 tur. Quis est enim qui totum diem iaculans, non aliquan-
 do collimet? Totas noctes somniamus, neque ulla est fere,
 qua non dormiamus, & miramur aliquando id quod som-
 niamus euadere? Quid est tam incertum, quam talorum
 iactūs? tamen nemo est, quin saepe iactans, Venerum iac-
 ciat aliquando, nonnunquā etiam iterum ac tertium. Num
 igitur, ut inepti, Veneris id impulsu fieri malumus, quā
 casu dicere? Illud ualde obscurum est, ὡς παρὰ τοὺς αἰσιν ἀποφύονται

τοῦ ἀπ' αὐτοῦ. Malo ego à pro τὴν legere, pro ea quæ, ut
 poetæ solent. Neq; enim propter participium à constare po-
 test, pro quæ, sed ὑποψισσιν legendum esset. Vt autem hæc
 uera sit lectio, certè obscuritas nō tollitur. Ego ad uerbum
 penè cōuertit: sed quid Aristoteles de casu intellexerit, pror-
 sus ignoro. Nonnulli hunc locū ita interpretātur, Vt non
 nulli contententes rapiunt. Ita illud à aut non legerūt ipsi,
 aut certè non expresserunt, & ὑποψισσιν contententes
 translulerunt. Vetus autem interpres ita legisse uidetur,
 non à, quandoquidem Tota translulit. Idemq; ac ceteri, il-
 lud ἀπ' reliquerunt. ἀπ' αὐτοῦ τὰ ὑπνία, & euenire som-
 nia & euadere Cicero dicit, sed hoc posterius sapius. V-
 trumq; secutus sum. In proximo loco est, id quod somniamus
 euadere. Eodem extremo libro bis eodē uerbo utitur. Quo
 modo autem distingui possunt uera somnia à falsis, cum ea-
 dem & alyz aliter euadant, & hysdem non semper eodem
 modo? ut mihi mirum uideatur, cum mendaci homini ne
 uerum quidem dicenti credere soleamus, quomodo isti, si so-
 mnium uerū euasit aliquod, non ex multis potius uni fidem
 derogant, quàm ex uno innumerabilia confirmant.

Τοῖον δ' αὖ ἐν τῷ μᾶλλον, ὃ ἦτορ λέγει Δημόκριτος,
 διδῶναι καὶ ἀπορροίας αἰτιώμεθα. ἀπορρὺ γὰρ ἴσται τὰς λινύας
 τὸ ὕδωρ ἢ τὸν αἶρα, & ἔτι ὅπου ἵκνεται πρὸς αἰθέρα ἢ ἑλάνον,
 συμβαίνει τὴν λινύαν ποιεῖν μέχρι τινὸς τῆς λινύας αὐτῆς οὐ
 παύσιν. ὅπως δ' αὖτε λινύας λινύσιν τινα καὶ αἰδιούσιν ἀπὸ
 ἀνέδαι πρὸς τὰς ψυχὰς ὑπνιάσοντας, ἀπ' ὧν ἑλάνον τὰ δι-
 δῶναι ποιεῖ, καὶ τὰς ἀπορροίας: id est, Hoc enim tale magis
 uidetur, quàm id quod uult Democritus, qui eorum causas
 facit imagines & fluxiones. Vt enim cum aliquis aquam
 aut æra pellit, id etiam aliud pellit, illoq; quiescente intera-
 dum ad quoddam tempus motus ille durat, eo qui mouerat
 absente: sic nihil prohibet motum aliquem & sensum in
 animos somniantium obrepere, à quibus ille imagines &
 fluxiones

fluxiones efficit.) Hanc Democriti de pulsu uisionis sententiam Cicero extremo secundo de Diuinatione attingit & improbat, quo loco *ἁλῶνα* imagines fere appellat. Quem enim, inquit, tu Marium uisum à me putas? Speciem credo: eius & imaginem, ut Democrito uidetur. unde profetam imaginem? A corporibus enim solidis, & à certis figuris uult fluere imagines, &c. Paulo infra, quinto fere uersu: Nullæ ergo imagines obrepunt in animos dormientium extrinsecus, nec omnino fluunt illæ. Sed ne quis putet *ἁλῶνα* non uocari à Cicerone, locum proferam ex primo de Finibus, quo uerbum hoc græcum ponit & transfert. Atomi, inane, imagines quas *ἁλῶνα* nominat, quorum in cursione non solum uideamus, sed etiam cogitemus. & quæ sequuntur.

οἱ δὲ μελαγχολικοὶ, οὗτοι τὸ σφοδρῶς παρὰ τὸν βέλῳ τῶν ἀνθρώπων αὐτοῖς αἰσθητοῖς: id est, Melancholici uerò, propter animi impetum uehementiorem, ut eminus iaculantes, facile assequuntur.) μελαγχολικός cum ad uitium mentis transferatur, potius græcè dici à Cicerone, quàm conuerti solet: contra, cum ad quartum genus morum, quibus quisq; præditus est, usurpatur pro latino. In primo questionum Tusculanarum libro: Aristoteles quidem ait omnes ingeniosos, melancholicos esse. In primo de Diuinatione: Aristoteles quidam eos etiam, qui ualetudinis uitio furerent, & melancholici dicerentur, censebat habere aliquid in animis præfagiens atq; diuinum. Itaq; hoc loco græcè legere malo. αὐτοῖς dicitur qui ingenio ualet ad ea facile ac citò inuenienda, quæ in dubium ueniunt In somnijs autem proprie coniector omnino à Cicerone dicitur quem eundem paulo infra Aristoteles *ὑπνῶντα* lectu appellat, *τηνικῶτα* & *ἂν ἐν τῷ* *ὑπνῶντι*, ὅστις αὐτοῖς τὰς ἐνομήτας δεικνύει. In secundo de Diuinatione: Desert ad coniectorem quidam, somniasse se, ouum pendere ex fascia lecti sui cubicularis. Est hoc in

Chrysippi

Chrysippi libro somnium. Respondit coniector, thesaurum
 defossum esse sub lecto. Fodit, inuenit auri aliquantum, idque
 circumdatum argento: misit coniectori, quantulum uisum
 est de argento. Sic semper omnino. Coniectionem autem
 et coniecturam non dicit omnino, sed adiungit somniorum,
 ut paulo supra, decimo fere uersu: Vtrum philosophia di-
 gnus, sagarum superstitione ista interpretari, an explicae-
 tione naturæ? ut si iam fieri possit uera coniectura som-
 niorum, tamen isti qui profitentur eam, facere non possint.
 Paulo infra, secundo fere uersu: Chrysippus quidem diuina
 tionem definit his uerbis, et c. Paulo etiam infra: Idemque so-
 mniorum coniectionem definit hoc modo, esse uim cernen-
 tem et explanantem quæ a dijs hominibus significantur
 in somnis. Interpretes etiam eosdem appellat, sed somniorum.

**DE IVSDEM PERIONII IN LI-
 bro Aristotelis de Respiratione Ob-
 seruationes.**

Τὰ αὐτὰ δὲ ἔστιν ἀδυνάτα. πῶς γὰρ μὴ καὶ τὸ ζῆλον τὴν πρῶ-
 ταν καὶ ἀπαρτοῖσι, διὰ τὸ, τὸ κοινὸν ἐπὶ ταῖς λέξι-
 δαι μόνον.
 ἀναπνεῖν καὶ ἀναπνέειν, ταύτης ἢ τὸ ἀναπνεῖν ἐστὶ, τὸ δὲ ἀναπνέειν,
 et c. id est, Quæ fieri non possunt. Primum enim alteram
 rei partem detrahunt, propterea quod id quod commune
 est, in altero solo dicitur. Respiratione enim uocatur, cuius
 una pars expiratio est, altera inspiratio, et c.) Reprehen-
 dit hoc loco Anaxagoræ Diogenisque sententiam Aristote-
 les, quod ita de respiratione dixerint, quasi nullæ partes ea-
 ius essent, cum duæ sint, et alteram tantum attigerint com-
 muni respirationis nomine. Ita totum in parte numerarunt
 quod est uel uitiosissimum siue in diuidendo, siue in dissua-
 tando. Ego ἀναπνέω respirationē dico, propter αὐτὴν πρῶ-
 tionem. quanquam propriè respiratione latinè est habi-
 tus ipse, quæ ex parte extrahitur, et quasi emittitur. Spi-
 rationem

rationem alij malunt dicere. Respirare etiam dico uno uerbo, ut Aristoteles ἀναπνέω. Sed ducere spiritum, dico saepius, quod est ἀναπνέω, id est uerbum ē uerbo, inspirare: sed latine spirare dicendum est, idemq; duobus uerbis ab Aristotele, ἡμῶν τὸν αἶμα uel πνοῖα dicitur, ἐκπνέω etiam expiratione dicitur, uerbum ē uerbo. Duobus autem melius dicitur. Quoniam autem ἀναπνέω & ἐκπνέω ab Aristotele ἀναπνοῆς partes dicuntur, inspirationem dixi, & expirationem, cum ab alijs ita dicta essent, nec simplicia uerba alia reperire possem. Nam si latine loquendum est, ἐκπνέω expirationem possum dicere, inspirationem non possum, sed aspirationem, & ductum spiritus, uel tractum, uel etiam haustum. Sed ad uerba ipsa, unde hæc ducta sunt, reuertamur. ἀναπνέω ergo, & ἡμῶν πνοῖα uel αἶμα, ducere spiritum & animam, uel haurire dicitur, interdum agere animam. Et ἐκπνέω, reddere & edere spiritum, reddere & efflare animam. Cicero secundo libro de Natura deorum: Sed cum aspirare arteria, &c. eaq; ad pulmones usq; pertineat, excipiatq; animam eam quæ ducta sit spiritu, eandemq; a pulmonibus respiret & reddat, tegitur quasi quodam operculo. Paulo post, secundo fere uersu: Sed cum alia natura, &c. pulmones autem & cor extrinsecus spiritum adducant, &c. quo in loco Ducant legendum puto. Paulo etiam infra, eadem pagina: In pulmonibus autem inest raritas quædam, & assimilis spongijs mollitudo, ad hauriendum spiritum apertissima, qui tum se contrahunt aspirantes, tum spiritu dilatantur, &c. Aspirare hoc loco non est id quod iam dixi ἀναπνέω, ἢ τὸ πρὸ ἀναπνέω pulmones se non contrahunt. In primo quaestionum Tusculanarum, dicit agere animam & efflare eadem ratione: Animum autem alij animam, ut fere nostri, declarant nominari. Nam & agere animam, & efflare dicimus. & quæ sequuntur.

ὅτι ἐκπνέω ἀπρὸ τῆς αἵματος, ἀπὸ πνοῖας μὴ ἐκπνέω, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ αἵματος
ἢ λογίζεσθαι

ἡ δὲ ἀρχὴ τῶν τῶν ἐν τῇ καρδίᾳ, &c. id est, Nam cum arte-
 riam non habeant, quod pulmo eis datus non sit, sed statim
 ori stomachus adhaereat, &c.) De piscibus loquitur. *λοία*
αἷα uenter & uentriculus dicitur: sed alui in hoc & stoma-
 chi usitata sunt nomina. Vulgo enim stomachū, aluum
 dicimus. Nam stomachus græcè ea pars est, quæ gula uo-
 catur, quod ori adhaereat. Itaq; quod Aristoteles *εισπράγος*
 uocat, & interpretes gulam, stomachum Cicero dicit. Va-
 triusq; uerba proferam, quo res sit testator. Aristoteles de
 Partibus animantium secundo, capite tertio, loquens de ar-
 teria, λέγει τὴν ἰσχυρὰν καὶ εἰσπράγος ἢ ἀπὸ τῆς γλῶσσης. Quod hoc lo-
 co dicit *εἰσπράγος*, hoc in libro de Respiratione paulo infra
πρόσπρος & *εισπράγος* uocat. Cicero autem hoc uertit ut ego,
 paulo supra, quam stomachus, in libro secundo de Natura
 deorum: Sed cum aspera arteria (sic enim à medicis appel-
 latur) ostium habeat adiunctum linguae radicibus, paulo
 supra, quam ad linguam stomachus annectitur: eaq; ad pul-
 mones usq; pertineat, excipiatq; animam eam quæ ducta
 sit spiritu, eandemq; pulmonibus respiret & reddat: tegi-
 tur quasi quodā operculo, quod ob eam causam datum est,
 ne si quid in eam cibi incidisset, spiritus impediretur. Hæc
 omnia sunt apud Aristotelem partim in hoc libro, partim
 in eo quem modò nominavi, ac eodem capite. Quod enim
 ait arteriam Cicero ad pulmones usq; pertinere, ita est, τὴν
 αἰσθητὴν τῶν τῶν πνεύματος τὰς, καὶ τὴν καρδίαν, ἢ τὴν αἰσθητὴν
λοία: id est, illa enim, id est guttur & arteria, ad pul-
 monem & cor pertinent: hic, id est stomachus, ad aluum.
 Hoc posterius Cicero dicit eodem loco, aluum, siue alui na-
 turam subiectum esse stomacho: Sed cum alui natura subie-
 cta stomacho, cibi & potionis sit receptaculum, &c. Ex
 quo perspicuum est, id quod antè dixi, *λοία* aluum à Ci-
 cerone dici. Sed alia persequamur. Quod Cicero dicit an-
 neci ad linguam, & adiungi linguae radicibus, hoc ipso lo-

eo quem tractamus, Aristoteles uocat, πρὸς τὴν στήναι ἄ-
να. Quod genus dicendi ut elegans notabimus. Hoc ipsum
interdum adhaerere dicit Cicero, ut ego feci. ueluti eadem
pagina his uerbis: Ex intestino autem & aluo secretus à
reliquo cibo succus is quo alimur, permanat ad iecur, per
quasdam, & c. uias quæ pertinent ad iecur, eiq; adhaerent.
Quod Cicero ait de epiglottide (Plinius enim græcum uo-
surpat) id est apud Aristotelem eodem loco, ἡ δ' ἀρτηρία
τῆς διασπλάγνης, λαβάνουσα ἀπὸ τοῦ ἐν τῇ στήναι, καὶ τῆς
ἐν τοῦ σπλάγνης, ἀλλὰ φύσις πρὸς τὸ μὴ μὲνταὶ τὴν ἀδύνατον
αὐτῆς, id est, Arteria autem quoniam superiore, ut diximus, lo-
co sita est, à cibo læditur: sed natura contra hoc epiglotti-
da, id est, paruam linguam comparauit & excogitauit. In
hoc autem quem nunc explanamus libro, hoc planius dicit.
Ait enim capite quarto, οἷον πῶμα, his uerbis, τοῖς μὲν οὖν
τετραπόδοις ἢ ἑτάεροισι ἔχει ἡ ἀρτηρία οἷον πῶμα τὴν ἐμπύκνωσιν
αὐτῆς. Itaq; sic ego transtuli: Atq; in quadrupedibus quidem
& in ijs quæ sanguinem habent, arteria tegitur epiglottide
de, quasi quodam operculo.

In tertium Caput.

ἀπαιτοῦνται γὰρ τὸν τόπον, λαβάνουσα τὰς φύσας ἐν τοῖς χαλ-
αίοις, ἀναπνεύσιν, αἰεὶν ἢ τὸ δρῦν, ὀδύον. ἔχειν ἢ τὸ ἀ-
μα τὴν τὸ δρῦν χαλᾶν, σπινθηροῦν ἢ λατάνειον, ὡς πο-
τεῖν τὰς φύσας, ἰκτανεῖν; id est, Homines enim quoniam re-
laxato loco & sede respirandi, quemadmodum folles atq;
tollere solent in officinis ararijs, respirant, eos calorem tol-
lere consentaneum est, & sanguinem caloris locum obti-
nere. Astringentes autem & suffocantes, ut illic folles, ani-
mam efflant.) Animam efflare, & spiritum edere, aliquot
locis dico, pro animam reddere. αἰεὶν in hac re, relaxare
& dilatare dico cum Cicerone, & σπινθῆν ac σπινθῆν,
astringere ac contrahere, quod fortasse hoc loco λατάνει-
ον efficit. Suffocare enim, siue stragulare folles fabri non
dicuntur,

dicuntur, sed comprimere & astringere. Itaq; hoc malo dicere. In secūdo de Natura deorum, loquens de alui naturae. Est autem, inquit, multiplex & tortuosa, &c. eaq; tum astringitur, tum relaxatur. & quæ sequuntur. Paulo infra: In pulmonibus autem inest raritas quædam, & assimilis spongij mollitudo, ad hauriendum spiritum aptissima: qui tum se contrahunt aspirantes, tum spiritu dilatant. & quæ sequuntur. Quam hoc loco Cicero raritatem in pulmonibus inesse dicit, & assimilem spongij mollitudinem, eam puto ab Aristotele significari hoc libro multis locis, cum pulmonem *σφουδρ* appellat, id est fungosum, ut alij interpretantur, & *σφγγιον* plenum. Itaq; aliquot locis hoc illius dicendi genus secutus sum.

In quartum Caput.

ἡ σφουδρὴ καὶ ἡ σφγγίς ἢ *ἡ αὐτὴ γίγεται τὰ μέγιστα τοῖς σώματι, ἡ τοῦ αἵματος & φούρου* &c. id est, Succus enim is ex quo iam partes animantibus nascuntur, natura est sanguinis.) Hoc genus dicendi, ἡ *σφουδρὴ* & *φούρου*, pro *αἵματι*, Cicero a Græcis mutuatus est. Ait enim in secūdo de Natura deorum: Sed cum alui natura subiecta stomacho, cibi et pottonis sit receptaculum. & quæ sequuntur.

Αἶνον δ' ἡμῶν τὸ ἐν τῇ ἀνατομῇ : id est, Quod quidem nobis apertis corporibus constitit.) *Αἶνον* hoc loco ad tempus futurum etiam referri potest. *ἀνατομῇ* Cicero aperire corpora uidetur dicere, in secundo Academicarum quaestionum, his uerbis : Corpora nostra non nouimus, qui sint situs partium : quam uim quæque pars habeat, ignoramus. Itaq; medici ipsi, quorum intererat ea nosse, aperuerunt, ut ea uiderent. Hoc gallicæ nostræ linguæ respondet. Nam *ouuir* etiam in hac re, quod est aperire, dicimus. Cicero eodem loco persecare etiam dicit, patefacere, detegere, & diuidere. Cohæret enim hæc oratio cum superiore: Nec eotamen aiunt Empiricis notiora esse illa, quia posuit fieri ut

patefacta & detecta mutantur. Sed ecquid nos eodem modo rerum naturis perficere, aperire, diuidere possimus, ut uideamus, terra' ne penitus defixa sit, & quasi radicibus suis hareat, an media pendeat? Patefactio igitur latine dicitur ὁ ἀνατομῆς, & perfectio, & diuisio.

φλέψ δὲ πυρὸς, ὡς πρὸς ἀγνῆτα καὶ γέτορρον, οὐ βίσις ἡγεῖ μαρῶν οὖς : id est, Ignis autem interitus, quemadmodum ante dictum est, duplex est, restinctio & consumptio.) μαρῶν οὖς consumptionē dico, languorem, & inuitus interdum marcorem, quod unum ceteri dicunt. Consumptionē dico propterea, quod ignem Cicero in secundo de Natura deorum omnia dicit consumere. Itaq; cum rerum omnium consumptionem uocat. Quod ignis proprium esse in hac etiam re, aut ad eū recte transferri posse, hinc intelligi potest, quod Aristoteles his in libris, qui Parua naturalia dicuntur, sæpe minorem flammam a maiore dicit confici atq; consumi, quod alij dicunt absumi. Ita fit, ut ignis se ipse consumat. Verba Ciceronis hæc sunt: Atq; hic noster ignis, quem usus uitæ requirit, confector est & consumptor omnium. Languorem etiam μαρῶν οὖς recte appellari puto, quod ignis cum sine pastu interit, quasi languore quodā uideatur confici.

ἀλλὰ φλέσεται ταῦτα ἡγεῖται ἀποπνίγεσθαι πλῆρη μὲν οὖς ἡ κοιλίας, ἡγεῖται φλεγομένης τῆς ἐν τῷ πνεύματι ὕλης. Διὸ καὶ ἐν τῇ τριγὰς χρονίδι τα αὐτὰ γίνονται : id est, Sed conficiuntur hæc, suffocariq; dicuntur tum deniq; cum uenter completur, isq; humor qui in septo transuerso inest, consumitur. Itaq; si diu in cinere foueantur, reuiuiscunt.) Huius rei mentionem facit Lucianus in muscæ encomio. πνέουσα ab omnibus septum transuersum dicitur. Id Aristoteles in tertio de Partibus animantium, πρέβας nuncupari dicit, quod uerebum præcordia transferunt.

Διὰ τὸ τὸ ἐλάχιστον ἔχειν τὸ δορμῶν, ὃ αὐτὸς ἰναυὸς ἔστιν ἐπὶ τῷ καὶ χρονὶν λατὰ ψύχειν, οἷον τοῖς τε μαλακνοστέγανσις ἡγεῖ τοῖς πνεύματι

πῶς οὖν; id est, Quia enim parvus calore prædita sunt, ea
 diu aer refrigerare potest: quo in genere ea sunt, quæ molli
 testa obducta sunt, & polypi.) πολυπόδας ego polypos di-
 co, ut cæteri. Atque haud scio, an ad omnia genera eorum
 quæ multos pedes habent, hoc uerbum referri debeat. Non
 erit hoc loco alienum, de animantium integumentis dicere.
 μαλακὰ γὰρ αὖτὰ dicuntur, quæ molli testa tecta sunt: uαλὲ-
 ρία, quæ molli corio: φορῖστος, quæ squamis obducta sunt.
 φορὶς enim in hac re idem quod λεπίς efficit, ut Aristot. cap.
 6. primi libri de Historia animantium, his uerbis, ὅσα δ' αὖ
 πῶν, φορῖστος ἔχει, ἔστι δ' ὁ φορὶς ὁμοίον ῥόπον λεπίσιν: id est,
 Omnia autem quæ una pariunt, corticem habent, cortex
 uerò & squama eiusdem sunt generis. Itaq; paulo post πο-
 λυπόδας ea dico, quæ squamis obducta sunt. Alia ἐργασίαν
 μὲν dicuntur, quæ dura testa obducta sunt, ut conchæ, &
 ostrea. ἐργασίαν enim Aemylins Probus testam uocat. Cice-
 ro in secundo de Natura deorum pluribus uerbis hæc dicit:
 Animantiū uerò quanta uarietas est? quanta ad eam rem
 uis, ut in suo quæq; genere permaneant? quarum aliæ co-
 rix tectæ sunt, aliæ uillis uestitæ, aliæ spinis hirsutæ: pluma
 alias, alias squama uidemus obductas, alias esse cornibus
 armatas, alias habere effugia pennarum. Hoc postremum
 est in hoc libro πῶς, quæ alio loco pernecitate penna-
 rum uti dicit, alio loco pennigera nominat. His ergo uerbis,
 alijsq; eiusdē generis græca superiora interpretemur, non
 ijs quibus pleriq; utuntur: ea enim mollia, testacea, cortica-
 ta, & crustacea & incrustata nominant.

In octauum Caput.

λατρίον & ὃ πρὸς τὴν λατρίαν διὰ τὸ πόρον, καὶ λατρία
 ἀποχρῆς, συνίστοι, καὶ ἀπὸ τοῦ ὁδός: id est, Cum autem
 per itinera et uias in cor delabatur atq; refrigeratur, cōtra
 hūtur, aquaq; effundūt.) πόρος à πορεύμαι, meatus dicitur
 ab omnib. Ego πόρος uis, itinera, & introitus cū Cic. dico,

F I N I S.

ERRATA.

Pag. 34. uers. 1. ut uel 42. 13. etiam 52. 18. eademq;
 61. 23. sic itinera & 24. refrigerantur. an uero 69. 8.
 sensum fieri, fortasse legend. 71. 6. paruos in fluuijs uor
 tices ferri, sic quemq; motum & 22. perturbationes,
 cum & 23. afferunt; cum 72. 13. somno, uel sensuum
 86. penult. quæ modò pos. 92. 20. commutantur;
 98. antepenult. rerum imagines 114. 17. quidem utraq;
 121. penult. utrum 125. 3. Sed de his & 15. corporis
 138. 21. interius est & ult. principium 139. 5. san-
 guinis & 6. rationem 141. 2. ut fit 151. 8. & ueris
 154. antepenult. quæ 160.
 18. ueris

RERVM ET VERBORVM IN
Aristorelis libellis qui Parua naturalia uo-
cantur, & Perionij in eisdem Obser-
uationibus memorabilium

INDEX.

A bsumi	182	pium ducere	113
adepts in animantibus		alendi uim sine calore non	
cum dulcedine coniun-		constare	127
Aus	107	alius	179
adherere	179.180	amarus sapor	16
adiungi	179.180	τὰ αἰαδιτά	145
adolescentia	140.146	ἀνὰ καὶ ὑπὸ καὶ	160.161
ἀδύνατον multis modis dici		ἀνὰ καὶ ὑπὸ καὶ ἀδύνατον	
85		οἷον	157.160
aer natura sua humidus	19	ἀνὰ πᾶν	178
aera in corpus non cogi	25	ἀνὰ πᾶν	177. eius
aerem etiam colore prædi-		partes	178
tum uideri	9	αἰατοῦ	181
et odore præditum	19	αἰατοῦ	182
etis constans	140	animam ducere, haurire,	
αἰαθῆν	147	agere 178. efflare,	
αἰεῖν	180	reddere eod. & 180	
ἀλδινοῖς. ἀλδινα	158	animal quid	53
τὰς αἰαδινοῖς ἐν ὁπῶν	169	animal ita institutum, ut est	
ἀλδιτον	144	respublica	97
τὰ αἰαδιτά	145	animal natura sua humidum	
albugo oculorum cur pin-		& calidum	104
guis, sanguinisq; plena.	6	animal à non animali sensu	
alēdi uis animi melius in so-		distingui	109
mno officii suum, quam		animal esse, ac uiuere, non	
in uigilia exequi	53	idem	110
alēdi uis animi ubi sita	111.	animalia quæ respirent. 118.	
cuiusmodi, & unde	15	quæ diutissime uiuant,	
alendi uim in corde princia		aut contra	104.
		77	animantia

INDEX.

animantia sanguine caren-	annecti ad	179.180
tia quomodo uiuāt	ἀετὸς uena	63
130	aperire corpora	181
animantia spiritū ducētia cur	apes ad septimū etiam an-	
in aqua suffocētur	num uiuere	128
140	apes inter insecta maiore ca-	
animaliū integumenta, atq;	loris ui prädita	128
indē uocabula	apes quomodo odoris sensu	
183	prädita	23
animantium materia & ha-	apum uita	107
bitus non idem	ἀπὸ τῆς αἵμα	169
135	ἀπὸ τῆς αἵμα τὰ ἐν τῇ νύκτι	175
animaliū motus instrumen-	ἀπὸ τῆς αἵμα τῆς αἵμα τῆς αἵμα	165
ta cuiusmodi	appetitus cuiusmodi motus	
92	causa	89.90. inde
animantium motus princi-	aqua aeris experts	18
piū quod nā. 88. 89. inde	aqua an saporum & succo-	
animantium omnium tres	rum quasi seminariū ac	
partes	materia	13
110. 111	aqua omnium humorum te-	
animaliū quæ, & quatenus	nuißimus	14
odore afficiantur	aqua sola alendi ui non præ-	
22	dita	25
animantium quæ propriæ	aqua talis, qualis terra per	
actiones, aut cōmunes	quam effluat	14
1	aquæ natura saporis experts	
animus, αἰσθησις	13	
165	aquam etiam colore prædi-	
animus & uita cum calore	tam uideri	9
coniuncti	aquam solam, cum efferue-	
127	scit, non densescere	14
animus quomodo corpus	aquam tenere manu quā-	
moueat	oleum cur difficilius.	14
88		
animi defectio		
55		
animi & corporis commu-		
nia quæ		
1.2		
animi in corpore sedes ac lo-		
cus		
127		
animum cohibere		
166		
animum in quouis membro		
esse, non necesse		
98		
animo omnia uigere atque		
ali		
127		

I N D E X.

ex Aqua omnia oriri	13	qui dicere, absurdū	4
aquatilia omnia respirare.	130	aspectum nullius rei esse sine luce posse	6
aquatilia sanguine carentia cur diutius in aere uiuāt. eod.		aspectū ut pati & accipere, sic etiam aliquid efficere	67
aquatilibus cur quā terre nis animantibus breuior uita	106	aspirare, aspiratio	178
arbores cur nō in aqua, sed in terra nasci soleāt.	136	assensum uel assensionē retinere, sustinere, cohibere.	165. 166
arborum diurnitatis causa	107	astringere	180
arboribus siderari incipiētibus quomodo medendū.	117	de Atlante fabula	84
argenti odor	19	auditus ratio in animātib.	3
αργία τρωαται	171	auditum aeris naturam imitari	7
arteria aspera	179	auertere	168
arteria situs et usus.	132. 179	aues epiglottide carere	132
arteria carere brāchyis praedita	132	aurū cur odoris expers	19
asinum auro stramentum praeferre	144	B	
aspectus quomodo fiat	4. 5	Balenas pulmonem habere.	132
aspectus sensus ac uis cuiusmodi	2. 3. 4	τὸ ἐν βάβει χρωμα	151
aspectus uerius quā tactus iudicium	70	branchiarum usus	131. 132.
aspectū extra oculos micando cernere, absurdū	6	140. 143	
aspectū ignis naturā imitari	3. 4. item aquae	branchiis praedita pulmone carere	131. item arteria
aspectum in tenebris extingere	5. 6	bur, & bureau, uoces Gallicae	153
		C	
		καὶ ἄλλ.	160
		cæci cur ad discendū aptiores, quā surdi	3
		καὶ 2	caruleus

INDEX.

caeruleus color	16.155	7.21		
calor incrementi & uitæ			cerebri locus omnium qui	
causa quibus, & quate-			sunt in corpore frigidissi-	
nus	106		mus	62
caloris animantium in cora			cernendi sensum non solum	
de principium	115		affici, sed contra etiam	
caloris conseruandi ratio.			afficere	67.69
116			in Cervice quibus uenæ a-	
cancris quomodo haustam			stringuntur, sensu eos ca-	
aquam effundant	133		rere	55
cancros non respirare. eod.			cete an arteriam habeant.	
candor	10	132		
capitis magnitudine præ-			chlorion auis	155
stantes, somniculosi. 60.			chloros color	eod.
obliuiosi	49		cibus propter odorē iucun-	
carbonum uapore hominis			ditatem habens, semper	
bis caput lodi	24		utilis	22
cariosa omnia tetri odoris.			cibi in sanguinē mutatio	58
20			cibū, dum respiratur, simul	
cartilaginea quomodo pas-			non capi	132
riant	130		cibum esse concretum opor-	
casus	76		tere	24.
catadupa Nili	169		cicadarum stridor	128.129
καταδύπη	180		Cicero bene & ornate dic-	
catharri quomodo oriane			cendi præceptor	144.
tur ex capite	62		& optimus dicendi au-	
τὸ κατὰ τὸν	164		tor	145
κατὰ τὸν λόγον	166		Ciceronis locus emendatus.	
causa	76	147		
causarum genera	55		Ciceronis locus cum Aristo	
cerebrum hominis cuiusmo			telis loco collatus	170
di	22		Ciceronis locus	169.172.
cerebri humor & frigus.				174.176.178.179
				λευκάδας

INDEX.

luxuriosus	148	coniectio. coniectura	177
livoris	158	coniector	176
cineris sapor cur amarulen-		conijcere	168
tus	16	coniugata magis inter se di-	
caelum noctu magis liberum		stare quatenus	33
& uacuum	79	conseruatio	147
caeruleus color	16. 155	consignare notam	157
cohaerens & cōtinuata na-		consilium capere	48
tura	156	cōsuetudo quasi natura	46
cohibere assensum	165. 166	consumi	182
leucida	179	consumptio	115. 127. 128.
color eminens	150. sub=		182
iectus alteri	151	contrahere	180
color in extremitate	9	contrariorum motus con=	
color quid	8. 9	trarij	32
colores duobus modis misce-		conuertere	168
ri	150	cor animi, uitae, & caloris	
colores unde	16	sedes	127
colorum originis modus di-		cor cerebro cōtrarium, &	
uersus	10. 11	calidissimum	8
colorum permixtio	11. 150	cor pisciū quam rationem	
colorum plura genera	10.	babeat in situ ad bran-	
	11. 16. 151. 152	chias	137
comitialis morbi causa	60	cor primū gigni in anima	
comprimere	181	tibus	113
comprimi	148	cor quomodo cum pulmone	
concoctionem animantibus		coniunctum	137
absq; calore non constat		cor sanguinis fons	63.
re	127	141. item sensus ac mo-	
conclusio quatenus ad agen-		tus principium	56.
dum pertineat	90. 91	item uenarum & san-	
ad Concubitum procliuia		guinis principium	113.
citius senescere	105	127	
		nn 3	cordis

I N D E X.

cordis calorem pulmonis be	quomodo	78
neficio refrigerari 137	deliberare	48
cordis calore consumpto, ui	delphinos pulmonem habeo	
tam interire 115	re	132
cordis cur maior in adoles	delphinos rostro extra aqua	
centibus quam senibus	extate dormire & stero	
pulsus 141	tere	133
cordis palpitatio, pulsus, res	delphinos retibus captos cis	
spiratio, non eade 140.	to suffocari eod.	
141	Democriti de aspectus ra	
cordis situs in animantibus	tione sententia 5. item	
ratio 137	de pulsu uisionis 176.	
cordi annexus tangendi &	de somnijs 79	
gustandi sensus 7	Democriti error 16. 17.	
corde auulso etiam quedam	depelli 156	
animatia non statim mo	detegere 181	
ri 139	διαγράφει εἰς ἀπειρον 156	
cordulus piscis 131	διακρίνει 147	
corporum omnium materia	διαύουα 165. 166	
humor & siccitas 136	τὸ διαύουον ἀποτάειν, ὃ	
corporu pars superior aut	ἵκηται 165	
inferior quæ 110	diapason. diapente 33	
corticata 183	διάδοξις 159	
nos desinentia 157	dilatate 180	
λευκὸν 152	διῶλον 181	
crustacea 183	Diogenis de piscium respira	
culices 23	tione error 118. 120	
cyaneus color 155	discere 43. diuidere 181	
λευκὸν coloris genus 152.	diuidi infinite 156	
155	diuidi re ipsa, & diuidi pose	
	se, non idem 17	
D	diuinatio 37. per so	
Δειμόνιον 173. 174	mnū cuiusmodi. 75. inde	
Δειμόνιον somnia & natura	diuinus	

I N D E X.

78	diuinum	173.174	epiglottis	132.	quibus
48	diuifio	182	non data	eod.	180
mi habeo	dormire quid	63	epileptici morbi causa	60	
132	dormiendi principiu unde.	57	ἐπιπολὴ, ὑπὸ πλάσις	150	
extra aqua	dulcis fapor	16	τὸ ἐπιπολὴς χρώμα	eod.	
et fero			ὑπὸ ξανθὸν χρώμα	153	
133	E		ὑπὸ χερματίνῳ λόγῳ	159	
aptos cia	ἐκπνεῖν, ἐκπνοή	178	ἐποχὴ	165	
eod.	effectus	148	ἐρεμῶν	168	
Etus ra-	εἰ μὴ, ἀλλὰ γε	155	τὸ δὲ μέγιστον καὶ τὸ μέλλον non		
5. item	ἐδωκα	176	idem	78	
176.	εἶναι πρὸς τινα	180	ἔστι, licet, fieri potest	161	
79	ἐκπνεῖν, ἀσπνοή	178	τὸ αὐτὸ, τὸ εἶναι	147	
16.17	elemēta odoris expertia	18	euentus	76.148	
156	eminens color . eminentia.		ὄψοχ	176	
181	eminere	150.151	excerni	156	
op 156	Empedoclis de ratione aspe		excrementa	eod.	
147	Etus sententia	148.	exhalatio	19.	igneæ
165.166	item de respiratione.	125	naturæ	7	
ἐννεμ, ὅ	Empedoclis error	4.5.	exitiosum	147	
165	13.134.135		expirare	178	
33	Empedocli ex aqua omnia		expiratio	19.115.143.	
159	oriri	13	177.178		
180	ἐμπροσθεν	179	extare	151	
181	ἐνός γε καὶ τὰς αἰσθήσεις	169	extrema contraria	26	
m respira	ἐγγινώμενα	158	F		
118, 120	ἐννοια	157	Febrientium uisa	69.70	
ndere 181	ἐνσημαίνεσθαι	eod.	ferrum odore præditum	19	
156	ἐνύπνιον ἐρεμ	172	feruor	141	
uidi pose	τὰ ἐνύπνια πείπειν	173	figurarum incertus et infi		
27	ἐνύπνιον λογίτης	176	nitus numerus	17	
per so-	ἐπαναμνησθῆναι	160	fistulæ aquatilibus natura		
75. inde	ἐπὶ χερμ τῶν διαποιῶν	165	data usus	135	
diuinum			et 4	flammeus	

I N D E X.

flammeus color	153	ἡ δ' αἷματ' ὅπως, pro αἷμα
flauus color	152. 155	181
florum odoribus ex reliquis		ἀλγυῖον coloris genus 152.
animatibus affici solum		154
hominem	22	ἡ δὲ 147
fœminarum quàm marium		ἐλευν τὸν ἀσθῆα uel πινύμα.
cur uita longior	105.	178
et contrà	106. 108	ἔξῃς 159
folles comprimere	181.	Heracleti de odore senten-
astringere	eod.	tia 19
fontium cur diuersi sapes		herbaceus, siue herbidus co-
lor	14.	lor 155
formicæ longæ, culices	23	Hermolao non pauca in Pli-
frigus cur sapes et odo-		nio parum rectè animad-
res labefactet	20	uerfa 153
fuluus color	152. 153	Homeri locus 86
fungi munere. ἐν ὄργῳ	169	homo cur ex omnibus ani-
fungosus	181	manibus solus rectam fi-
fuscus color	16. 151	guram et caput ad cœ-
futurū nō omne cœnire.	78	lum erectum natura for-
futura quomodo uulgu ho-		titus 134
minum prænoscant	79	homo solus ex animantibus
G		erectus 62. 110
Genere differre	101	ἄμω 167
Græcos à Latinis copia lō-		humor et siccitas omnium
gè superari	170	corporum materia 136
gula	179	humorem sine siccitate non
gustandi sensus cordi anne-		constare 15
xus	7	ὕγιαίνειν 167
gustatus omniū animalium		ἐν ὕπνῳ ἢ ὕπνῳ, λαβὲ ὕπνῳ,
communis sensus	2	διὰ τὸν ὕπνῳ 171. 172
H		τὸ πικρὸν μεθῶν χρῆμα
Habitus	159	ὑπόσωμα 182
		lactari

INDEX.

		dem ratio	112
lactari	167	insectorum uita cur breuior	
ixv	158	107.108	
ignis duplex interitus	115	insite notiones	153
ignis natura aridus	14.	inspirare	178
rerum consumptor	182	inspiratio	115.177.178
ignis interitus duplex	127.	intentum esse. ἐν ὁπῶν	169
182		interire	eod.
ignis tecti conseruandi ratio		internoscere	147
tio	116	interpretes somniorum	177
igne igni addere, prouerb.		introitus. ἡ εἰσοδος	183
122		itineria. ὁδοί	eod.
imagines	176	iuuentus	146
imitatio in quibus consistat.		iuxta se poni, barbarum.	150
146			
imprimere notam, aut uesti-		L	
gium	157	Labore citius senectutē ac-	
inchoata	138	cersi	105
inchoata qualitas	159	lauia in tenebris micare	4
incrustata	183	languor	182
inedias & calorem asferre,		languor corporis	171
& sitim parere	117	lapides saporis expertes	18
infinitē secari, aut diuidi, nō		Latini Græcis longē copio-	
in infinitum, dicendum.		fiore	170
156		λίαν	183
infinitatem esse non posse.		ligna cur odorem efflent.	19
86		linguæ usus ad saporum dis-	
insecta etiam incisa uiuere.		inctionem, & sensa ac-	
111.120.139.	etiam	nimi exprimenda à na-	
dormire 52.	non re-	tura datus	131
spirare	128.129.	loci mutatio	29.
sanguine carere	128	modi motus	90
insectorum & stirpium eas		locustæ quomodo haustam	
		aquam effundant	133
		nn 5	locustas

INDEX:

locustas non respirare	133	culosi	60.	εδα
δός	150	ces		6
lorio auis	155	melancholicorum uisa	48.	
lumen aspectus causa	30		78.80	
lumen natura quædam, &		meliora in quoq; genere ha		
substantia	29	benda quæ	145	
lumen quid	8	τὸ μέλλον & τὸ ὀφθαλμὸν νῶ		
lutens color	155	idem	78	
τὸ λυττόν	147	meminisse	43.45.47.	
		quid à recordando diffe		
		rat	47.	
		memoria & recordatio		
		quid differant	37.48	
		memoria in qua animi pare		
		te uersetur	39.42	
		memoria nec sensus, nec opi		
		nio	38	
		memoria omnis cum tempo		
		re coniuncta	eod.	
		memoria quibus conferues		
		tur	42	
		memoria quid	eod.	
		memoria tantum præteri		
		torum	37.38	
		memoria subiecta quæ	37	
		memoria prædita animalia		
		quæ	38	
		memoria qui non ualeant.		
			40	
		mens, διάνοια	165	
		mentem cobibere	166	
		menstruorū & seminis ead		
		dem natura	68	
		menstruo		

M

Magnitudinē nullam esse,				
quæ non cerni possit	11			
magnitudinem omnem sub				
sensum cadere	25			
μεγέλη	183			
μεγέλη	eod.			
μεγέλη	182			
marcor	115.140.182			
mare cur odoratum	18			
materia animantiū, & ha				
bitus, non idem	135			
materia natura talis, quæ				
lis locus in quo uersatur				
	136			
τὰ μετέωρα	162.163			
meatus	183			
medici quantum cum phyfi				
cis communicent	143			
medicorum officium	1.2			
melancholia frigida sua na				
tura	61			
μελαγχολία	176			
melancholici cur non somnia				

INDEX.

menstruosarum aspectu spe	93.96		
colorū nitorem corrum	motus munera duo	97	
pi	68	muli cur equis & asinis lon	
merula	152	gauriores	109
μεταβάλλειν	168	mures fluuiatiles	118
metallorū feces cur minus	mutare	168	
odoratæ	19	N	
μετασφύειν	168	Natura agendi causa data.	
metu cur interdum animan	55		
tia enecentur	141	naturam in omnibus optia	
miscendi ratio	12	mum quidq; facere. 114.	
μενυμινδς	157	nihil frustra facere 120.	
molliæ	183	121.131	
mors 140.	caloris in	naugātibus cur moueri ter	
corde interitus	115.	ra, arbores, aliaq; obie	
Democrito quid	121	Et uideantur 168.169	
mors in senectute obrepens,	nec, & neq; &	166	
doloris & molestiæ ex	uolens	146	
pers	139	nigror 10.16. color ele	
inors omnibus animantibus	mentorum comes	152	
proposita	121	nitrum cur sale minus odo	
mors uiolenta, aut natura	raturum	18	
lis, quæ	138.140	nota 76. notam impri	
mors ut communis omnibus	mere, & c.	157.158	
animantibus, ita modus	notitia	158	
diuersus	138	nutricibus uini usus interdi	
motus animalium uoluntas	cendus	60	
rij & inuoluntarij	98		
motus maior minorem ob	Obsundi	169	
scurat	30	obruui	eod.
motus fons cor	56	obscurari	eod.
motuum aliorū principium	occupatum esse, in ορϋαν.		
quale	81.82. inde.	eod.	

INDEX.

oculus cur omnium corpora	quid	18.19
ris partium minime fri-	odor & sapor eadem ferē	
gore offendatur 6	affectio	13
oculus quare cernēdi ui prae-	odoris genus naturae homi-	
ditus 5.6	nis proprium	22
oculi pars interior cuiusmo-	odoris sensum & in aere et	
di 7	in aqua percipi	24
oculi sanguine carentiū cur	odoris sensu quae potissimū	
corio tecti 6	animalia, & quatenus,	
oculorū non eadem in omni	prædita	23
bis animalibus ratio 23	odorem duobus modis dici.	
oculorum officium 64.	8	
origo 7	odore an quaedam animalia	
odorari. odoratus 155.156	uiētent	24
odoratus sedes 7	odore tetro quae animalia	
odoratus sensum mouētium	afficiantur, & quates-	
genera duo 20. &	nus	23.24
cuiusmodi eod.	odores quomodo cerebrum	
odoratui subiecta non quia-	afficiant	22
dem alere, ad ualitudi-	odorum discrimina	20
nem autem cōducere 25	odorum & saporum simili-	
odoratui subiectum cuiusmo-	tudo eod.	
di 24	odorum genus ad ualitudi-	
odoratum ignis naturā imi-	nem hominū generi da-	
tari 7	tum	21
odoratum in aqua etiā, non	odorum respirationis causa	
aere modō uersari. 18.19	22	
odoratu omnia alia prædis-	odoribus appetitū ciborum	
ta 125	impediri	21
odor quid 7. cur homi-	odoribus præ ceteris ani-	
ni potissimū uoluptae	manibus affici solū ho-	
tem afferat 21	minem	22
odor & odoratum mouens	oioropāy &	179
	oleum	

I N D E X.

oleum cur aqua latius fume	143.153
datur	14
olfacere	155
olfaciendi difficultas ex odo-	
rum acredine	67
olfaciendi sensus caterorum	
medius	24
olfactus	155
oratio doctrinae causa	3
orbis cum uoluitur, nullam	
eius partē quiescere.	84
oris officium	113
ad Ornatiū, & οὐκ ἔστιν	147
ortus quid	140
ὄργανος ὁργανον. ὄργανον.	156.
183	
ὄσφραϊνέδαι. ὄσφραϊς	155
oua quae pariunt, epiglottis	
de carere	132
ὄτι, ὅτι	166
ouurir aperire Gallis	181
P	
Palpebris carentia	23
palpitatio cordis quid.	140.
141.142	
ὁ τῶν παρὰ μὴ ἀδίσιν	150
παρὰ μὴ ἀδίσιν	cod.
pars, uel pers, quid Gallis.	
154	
passeres mares feminis lon-	
geuiore cur	105
patefacere	181
patefactio	182
πεδῆ	
pectus	111
pedalis. pedaneus	167
pennigera	183
Perionij de Imitatione Cice-	
ronis liber	146.
dem in Plinio animadu-	
uersa	153
περίτρεμα	156
perlucidum	8
persecare	181
perfectio	182
perturbatio in quos maxi-	
me incidat	48
perturbationum causae effi-	
cientes cuiusmodi	98
pestiferum	147
πάντασμα. παντασία	158
τὸ πᾶν	147
φάρμακον. φάρμακον	167
Phillegida poemata	80
philosophiae studiosis pra-	
scriptum curriculum	145
φλογεῖς	154
phoeniceus color	16.153.
154	
φουινμοῦ coloris genus	152.
153.154	
φολιδωτά. φολίς	183
φρίνδ	182
τὸ φαρμάκον	147
physici munus	1
physicos in medicinae prin-	
cipijs	

I N D E X.

capitis artis suae finē con-	143	πρωτοφυρ cur dictus pulmo.	
stituerē	143	πρωτοφυρ	131
pictorum, colores alios alijs	151	πρωτοφυρ	167
inducendi ratio	151	polypi. πρωτοφυρ	183
pinguia cur cariem non sen-		polypi cur diutius in aere ui-	
tiant	104	uant	130
pisces an respirent	118.	polypi quomodo haustans	
119. cur in aere suffo-		aquam effundant	133
centur	140	pomuliones cur obliuiofi	
pisces fistulā habētes, etiam		49. itē somniculosi. 60	
pulmone praediti	132	πρωτοφυρ χρωμα	154. 155
pisces non respirare	18.	porraceus color	154
olfacere tamen	eod.	πρωτοφυρ χρωμα	183
pisces omnes pedibus care-		πρωτοφυρ χρωμα	154
re	131	praecordia	182
pisces quomodo se refrige-		prasinus color	16. 152. 154
rent, cum corde praedi-		prason	154. 155
ti, pulmone careant.	137	πρωτοφυρ χρωμα	174
pisces quosdam etiam in ter-		proportio	150
ra uiuere	130	propositiones ad agendum	
piscium cor quam habeat in		ualentes, ex duobus ge-	
situ rationem ad bran-		neribus confici	91
chias	137	πρωτοφυρ χρωμα	180
piscium marinorum breuis		πρωτοφυρ	183
uita	104	pueri cur obliuiofi	40. 49
pituitae generatio	62	puerorum superiores partes	
Platonis de ratione aspectus		alimenti plenae	60
sententia	148	pueris uini usus noxijs eod.	
Plinij locus	152. 153. 154.	pulmo cur animantibus da-	
155		tus	134. & qualis
in Plinij observationes Pe-		eod. cur necessario mo-	
tionij	153	ueatur	134. cur πρω-
pluuiae ratio	62	φυρ dictus	131
		pulmo	

INDEX.

pulmo.		160	
167	pulmo respirandi causa data	160	recordamur eorum facile.
183	tus 136. & quibus		quæ sæpe cogitamus. 46
vere ui	animantibus datus 130		recordari. recordatio 42.
130	pulmonis coagitatio pro-		43. 157. 160
ustam	pria 129		recordari & meminisse
133	pulmonis constitutio non ea		quid differant 47
uiofi	dem omnibus animantis		recordari quid ab iterum
fi. 60	bis 136		discendo differat 44
4. 155	pulmonis usus 131. 140		recordatio & memoria
154	pulmonem habentia 118		quid differant 37. 48
183	pulmone carere quæ bran-		refrigerandi fons in corde. 56
154	chias habent 131		refrigerandi praesidium ani-
182	pulmonum raritas 181		malibus diuersum 117
2. 154	pulsus cordis cuiusmodi. 141.		refrigeratio quomodo &
155	142		is quæ respirat, et bran-
174	punicus color 153		chias habetibus cueniat.
150	purissimum quidq; citissimè		134. 140.
adum	pollui 68		refrigeratione animantibus
gea	purpureæ marinæ 23		opus cur 137
91	purpureus color 16. 154		reipub. bene institutæ ad a-
180	πυρρῶν 153		nimal comparatio 97
183	Pythagoreorum error 24		relaxare 180
49	Q		reminisci. reminiscētia. 157.
artes	Quietis usus 55		160
60	R		repetere. repetitio 160
eod.	Radix stirpium pars super-		requie animantia conserva-
s das	rior 108		ri 63
ualis	radicis in stirpibus eadem,		respirandi causa pulmo. 136
mo	quæ in hominibus oris		respirandi fons cor 56
106	ratio 110		respirandi ratio ac modus in
138	raritas pulmonum 181		animantibus cuiusmodi.
ulmo	ratio 165. eius uis 145		122. 123
	recognoscere. recognitio.		respirare

INDEX.

respirare	178	sal quoddā terræ genus	14
respirare non omnia anima		salus sapor	16
lia	118	salutare	147
respiratio	115, 177, 178	sanguis in animātibus extre	
respiratio cordis quid à pul		mus cibus	113
su & palpitazione eius		sanguis purissimus aut crasso	
dem differat	142	sistimus qui	63
respiratio cur æstate cre-		sanguinis & uenarū idem	
brior, hyeme rarior.	122.	principium	127. in
	124	corde	63, 141
respiratio cur data animan		sanguine carentia animalia	
tibus	121, 123.	breuioris uitæ	107
alimenti causa	124	sapor quid	15, 20
respiratio per nares, quid à		sapor & odor eadem ferē	
uera respiratione disse-		ffectio	13
rat	124, 126	sapor sensui hominis infir-	
respiratio quid	142, 143	missimus	13
respirationis ope refrigera		saporis uis unde	14
tionem capere animan-		saporem duobus modis dici-	
tia	137		8
respirationis usus duplex.	22	sapore dulci omnia ali	15.
respirationē, dum cibus ca-			16
pitur, intermitti	132	sapores à calore mutari	13
resurrectio	115, 127, 182	sapores eosdem qui in fructi	
retentio assensionis	165	bus sunt, etiā in terram	
retinere assensum	165, 166	conuenire	14
rheumata unde	21	sapores, ex dulci & amaro.	
rufus color	152, 153		16
rutilus color	16, 151, 152.	saporum & odorum simili	
	153	tudo	20
	8	saporum genera	16, 151.
Sal nitro odore magis præ-		seminarium	13
ditum	18	scarabæi quomodo spiritus	
		resonent	

INDEX.

resonant	128	sensum mouēs omne & ma
scientia	42	gnitudinem esse, & diui
scientia comprehendere	37	di posse 36
scolopendrea	120	sensu animal à non animali
secari infinite	156	discerni 2
secernere	147	sensu percipere 37
secundum quietem	172	sensu percipi an duæ res si-
femini & menstruorū ea		mul eodem tempore pos
dem natura	68	sint 30. 31. inde
feminum ortus	112	sensu rei simplicis quā
senectus 140. frigida		permixtae facilius nos as
& sicca 104. 105		fici 30
senectus mors	138	sensu tantum praesentia co
senes cur minore cum moles		gnosci 37. 38
stia moriantur	139	sensus qui quibus maxime a
senes cur obliuiosi 40. 49		nimantibus proprij &
sensatum 145. 146		communes 2
sensibile 145		sensuum communia aut pro
senfile 144. 145		pria quæ 64
sensus communis 110		sensuum ex cōtinuatione as
sensus quiuis munus suum		fectio cuiusmodi 67
quomodo exequatur 7		sensuum propria 17
sensus quomodo fiat 11		sensuum unāquamq; sedem
sensus functio, quædam im		eodem modo uni elemen
mutatio 67		to attribui 7
sensus iudicio decipi quando		sensus intentos esse, & occu
facile 69		pato 169
sensus officium 64. prin		sensus mouentia omnia sub
cipium in corde 56. 99.		sensum cadere, falsum. 17
113. 114		sentiendi principium anima
sensum à corpore animo eue		libus ab eadē parte, qua
nire 2		mouendi, usucnire 56
sensum mouēs cuiusmodi. 26		sepia atramentum in tene
		bris

INDEX.

bris micare	4	somnia neque sensuum esse,	
sepia quomodo haustam ac		neq; opinionis	64
quam effundant	133	somnia nō esse omnia ea quæ	
septum transuersum	182	in somno uideantur	65
Si multa iactes, aliud aliās		somnia pleraq; non euenire,	
iacies; prouerb.	78	cur	78
si non, si minus, at certē	155	somniorum coniectō optis	
ficcitatis & humor corporū		mus quis	80
omnium materia	136	somniorum coniectura, siue	
ficcitas quatenus mors	138.	coniectio	177
	140	somniorum interpretes. eod.	
ficcitas terræ propria	14	somniorum obseruatio medi	
ficcitatem sine humore non		cis cuiusmodi	76.77
constare	15	somniare cuius animi partis	
fiderari	117	proprium	66
signare notam	157	somnus	50.52.53.55.61.63
simulacrum	158	somnus epilepsiæ similis	60
somnium quid	66.74	somnus et uigilia in qua par	
somnium nullum uidere qui		te animi	54
bus contingat	74.75	somnus ex ciborum exhalas	
somnium sensus quodammo		tione 59. item defatig	
do	57	gationibus	eod.
per Somnium interrogati		somnus qualis affectio	67.
quomodo respondeant.		quando eueniat	62.
	74	quatenus cuique animali	
somnium uidere	172	necessarius 56. quate	
somnia an à Deo immitti		nus sensuum priuatio	55
credibile	75	somnus requies 55. salutis	
somnia an causa uel notæ re		causa animantibus datus	
rum futurarum	76	63	
somnia euenire, & euadere		somni cause	55.58. inde
	175	somni & uigilia expertia	
somnia mittere, et mitti.	173	quæ	51

omne

INDEX.

esse,	63	tum	98
64			
ea quæ	172	spiritus ducendi ratio ab Em	125.126
r 65		pedocle exposita	125.126
lenire,	61	ex Spiritus retentione uis	57
78		spiritum ducere	178.
optio	53	reddere, edere, adducere.	
80		eod. & 180	
ra, siue		squamis obductæ bestię cur	
177		in calidis locis maiores.	
es. eod.	63	106	
io medi		stanni odor	19
76.77		stare	168
partis	172	stirpes quæ quibus diutur.	
66	60	niores	108
5. 61. 63	181	stirpium & insectorum ead.	
ilis 60		dem ratio	111
qua par	29	stomachus 179. eius offi	
54	8	cium	113
exhalas		strangulare	180
defatis	33	stratidis in Euripidem dis	
eod.	147	Etum	21
io 67.	158	suffocare	180
62.	74	suffocatio. suffocari	129
animali		sulphuris odore interim	
quæ	68	quædam animalia	24
tatio 55		superficies Pythagoreis co-	
salutis	68	lor	9
bus datus	38	surdastros uehementiore so-	
58. inde	177. 178	no reddi	67
expertia	178	sustinere assensum	165. 166
51		σωαγειν	180
omin		το σωαγειν	156
		σωαγειν	180
	00 2	Tactus	

INDEX.

T		τίς definentia quomodo con-	
Tactus omnibus animalibus		uertenda	144
maximè proprius sensus.		torqueri	148
2		tremor	141
taetum duobus modis dici	8	τύπος	158
tamen	167	τύπος ἰσομετρίας	157
tangendi sensus cordi anne-		V	
xiii	7	Valere	167
τίμωμαι εἰς ἀνταρτίαν	156	uapor	19
tempus nullum effugere sen-		uena ἀγρῶ & magna	63
sum posse	33.34	uena quibus non apparent,	
temporis notitia duplex.	47	somniculosa	60
tenebrae	8.9.10	uenarum & sanguinis idem	
terra immobilis	84	principium	127.
terrae propria siccitas	14	corde	141
et Terra ortorū cur uita lon-		uenter, uentriculus	179
gior	107	uertere	168
testa, testa obductum	156.	uesparum stridor unde	128
is		uestigium	158
testacea	cod.	uic. & dōe	183
testudinum natura non bene		uigilandi principium unde.	
compacta	139	57	
testudinum pulmo	118	uigilare	50.51
δέξα	173	uigilia & somnus in qua par	
δέξιμα & ἀνα	cod.	te animi	54
Theophrastus Aristotelem		uigilia in quibus sita	53
praeceptorem secutus.	151	uigilia & somni expertia	
Theophrasti locus	154	quae	51
δέξιμα, δέξιμα	158	uinum conciliare somnum.	
δέξιμα	148	61	
thoracis agitatio	138	uinum balituum plenum, ne	
thoracis in respirando dila-		grum maximè	60
tatio	142	uinum rerum uicinarū odo-	
		res fac	

INDEX.

res facile concipere	69	uita cur in ducendo edendoq;	
uini usus pueris noxius, item		spiritu constituta	143
nutricibus	60	uita & animus cum calore	
uiridis color	154	quodam coniuncta	127
uis ex spiritus retentione	57	uita longissima quibus	104
uisio quid	66	uita natura sua humida &	
uisus affectio ex continuo rei		calida	104
unius aspectu cuiusmodi.		uita quid	140
67		uitæ diuturnioris & breui	
uisum. uisio	158	ris causæ	101. inde
uisum communis sensus affe		uiuere, & animal esse, non	
ctio	39	idem	110
uisa 80. à Deo animæ		ulcerum motus unde	141
mittantur	79		
fine Visus non posse aliquid		Emolis color	152. 153. 155
animo & ratione percipi		Z	
pi	38	Zoster	154. 155

FINIS.

Convent. Cracovien: ad
 affirmat. S. S. Min: Reform
 matorum.

...dem strom des wassers/
...st.

...se fort / daß man findet das verborgen / ligt in fin

 ... wo ist die stett des verstand
... funden im land der lebend
... / vñ das Meer spricht / sie ist
... leben noch silber dar wegen sie
... gold / oder köstlicher Onich
... gleich / noch vmb sie güld
... ht man nicht / sie ist höher zür
... und wirt jr nicht gleich gesche

... wo ist die stette des verstandt
... gen / auch verborgen den v
... d der todt sprechen / W
... reys den weg dar zü / vñ
... rden / vñd schawet alles wa
... ein gewicht mach / vñnd den
... lmacht / vñd den donner vñd
... / bereytet sie / vñd fand sie / vñ
... des
... ist vernar

XXXIIII / das ist / weis

